

*80-ЛІТТЯ
ВІД ДНЯ
СТВОРЕННЯ
ОУН*

Я ДУХ ОДВІЧНОЇ СТИХІЇ...

1909-1959-2009

Звернення до читачів і спонсорів

80-ліття ОУН у Році Бандери

(«Гомін України»). — За весь час свого існування і дії, починаючи від установчого Конгресу по сьогодні, Організація Українських Націоналістів викристалізувала і розвинула базові засади своєї місії не лиш у площині визвольної боротьби українського народу, але й будівництва, захисту, закріплення та розвитку української нації і Української Самостійної Соборної Держави після її здобуття і становлення. Ці принципи та ідеали, якими ОУН завжди керувалася у своїй дії для осягнення названої мети, є вистраждані історією української нації, створені у тисячолітньому горнилі української системи світосприймання, традицій, духовости, соціально-економічної та політичної культури нашого народу.

Тому для ОУН, нація «на шляху до власного самоздійснення... все знаходиться в стані власного росту... (бо) відбувається в ній процес постійного переформлювання різних етнічних первнів у синтезу органічної національної єдности» (3 постанов Установчого Конгресу ОУН, 1929 р.). А «Український націоналізм, тобто його ідеологічні постанови, політичні і програмові засади виростають з рідного ґрунту, а не є імітацією чужих доктрин і теорій... Український націоналізм не пов'язує ідеї нації з означеними фізичними-расовими атрибутами, але завжди віддає перевагу приматові духовного первня» (3 постанов IV Великого Збору ОУН, 1968 р.). Переважаюча більшість постанов Першого ВЗ ОУН — як і уся багатюща визвольна і державотворча спадщина ОУН за 80 років її існування — залишаються далі акотно актуальними для України, держави, українського народу — особливо сьогодні. Остаточо *НЕ* чужі моделі, а то й ворожі «ізми», виведуть Україну з кризових ситуацій на чисті води й запевнять її відродження, розвиток і майбутнє процвітання — а процес українського національного самоздійснення органічним виразником якого у XX столітті став організований український націоналізм — ОУН — і його спадщина.

Українські державці повинні скористатися цим безцінним досвідом, бо як навчав Тарас Шевченко, що лиш «У своїй хаті, своя правда і воля».

Тому, що у 2009 році виповнилося 100 років від дня народження і 50 років від дня загибелі провідника ОУН Степана Бандери, *українська* Україна проголосила 2009 рік «Роком Бандери», який співпав з 80-літтям від створення Організації Українських Націоналістів. У своєму зверненні з тої нагоди президент України Віктор Ющенко нагадав про наш обов'язок зробити все, щоб правда про жертвний шлях Степана Бандери і борців за волю України стала відома всім українцям. Ми впевнені, що це спеціальне видання газети «Гомін України» присвячене ОУН і Степанові Бандері також причиниться до сповнення цього нашого спільного, почесного обов'язку.

Політична далекоглядність, ясність думки і аналітичний хист Степана Бандери віддзеркалені у його політичній біографії, творах, інтерв'ю для журналістів, а зокрема ці прикмети оживають у споминах його найближчих співробітників. В інтерв'ю для журналістів С. Бандера стисло змалював особливо повосний етап визвольної боротьби ОУН-УПА на тлі тогочасної міжнародної ситуації і геополітичних течій. Про кончину СССР він сказав, що однією із можливих причин його майбутнього розвалу може бути «зокрема *економічне заомлення*. Внутрішній розвиток СССР йде по цій лінії прогресивно». Що й сталося остаточно у 1986-1991 роках. Але це ствердження було зроблене ним у час, коли СССР доходив до вершини своєї повоєнної могутности — у 1950 році.

У спеціальному числі, Шановний Читачу, Ви знайдете матеріали про ОУН і про постать Степана Бандери, як провідника, стратега революції, людини і як уже історичного символу визвольної боротьби. На цих сторінках спеціального числа говорить до Вас сам Степан Бандера, говорять про ОУН і Степана Бандеру його співробітники і друзі по зброї, його наслідники-провідники ОУН, історики і публіцисти, члени його родини. Говорить на суді його большевицький вбивця. Говорять численні фотодокументи. Говорить народ.

Степана Бандера, як символ останньої визвольної доби українського народу, стратег революційної боротьби і проникливий аналітик геополітичної обстановки є одним із великих джерел надхнення до державо-творчої дії і мислення на благо української нації.

Висловлюємо щиру подяку усім Шановним Спонсорам цього спеціального видання «Гомону України», з якими разом сповняємо наш спільний обов'язок супроти *української* України та історичної правди про визвольну боротьбу української нації.

Видавництво
«Гомін України»

Президент України з ветеранами ОУН-УПА

Звернення президента України до учасників урочистої академії з нагоди 100-річчя від дня народження Степана Бандери

Вітаю шановне зібрання з визначною подією — 100-річчям від дня народження Степана Бандери.

Сьогодні ми складаємо шану одному з лідерів українського визвольного руху, який у час смертельної боротьби перетворив на крицю дух нашої нації.

У його особі вшановуємо всі покоління мужніх синів і дочок нашого народу, які попри свідому приреченість, але з вічною надією боролися за волю України. Із шанобою, у тиші вдячного помислу і з відданістю спільній присвяті Україні згадуємо всіх, хто загинув у бою за незалежність, кого замордували у сталінських таборах, хто змушений був покинути рідну землю.

Сьогодні наш обов'язок зробити все, щоб правда про їхній жертвний шлях стала відома всім українцям, щоб ми нарешті розвіяли туман облуди й невідання, яким огорнута постать Степана Бандери.

Переконалий, що світло істини допоможе нам відновити історичну справедливість, очистити наші рани, дійти до згоди і злагоди в ім'я нашої спільної і єдиної Батьківщини.

Слава Україні!

22.12.2008

Віктор ЮЩЕНКО

Прес-служба президента України Віктора Ющенка

ЗАЯВА ПРОВОДУ ОУН

До річниць народження і загибелі провідника ОУН

Нинішній рік особливо багатий на круглі історичні дати, які є ключовими для історії України та світу у XX столітті. Першого січня ми відзначали 100-річчя з дня народження Степана Бандери, а 15 жовтня українці вшановують 50-ту річницю від загибелі Провідника ОУН із рук кремлівського агента. Між цими двома датами відбулася доленосна подія, що її у Польщі 7 вересня понад 20 представників держав та урядів світу спільно відзначали: 70-річчя змовницького нападу Німеччини й СССР на Польщу, про що дві тоталітарні держави й ідеологічні близнюки домовилися в секретному пакті Ріббентропа-Молотова.

Українські націоналісти на чолі зі Степаном Бандерою у той складний час Є Д И Н І рішили підняти прапор боротьби за суверенність і державну незалежність України. Тоді, коли брунатний та червоний імперіалізми готувалися до збройного зудару за володіння над Україною і згодом над усім світом, Революційний Провід ОУН з ініціативи С. Бандери і його однодумців вирішили змагатися за суб'єктність України та українського народу на її етнічній території. Вони виклали свої вимоги у низці політичних меморандумів, готували з 15 тисяч ідейної молоді Похідні групи із завданням утворювати державні адміністрації на звільнених теренах, організували автономні військові батальйони й кущі самооборони, свідомо готуючись до захисту вимріяної державности. С. Бандера застосував політику доконаних фактів, покладаючись виключно на власні сили. Тим він змушував усі конкуруючі та ворожі сторони визначитися стосовно суверенности України.

У документах на адресу німецької влади Провід ОУН(р) твердо заявляв, що їхня мета є відновлення незалежної української держави і що «тільки повністю суверенна Українська держава може забезпечити українському народові вільне життя і повний всесторонній розвиток її народу» (2-ий Великий Збір ОУН(р)).

Після проголошення відновлення незалежності України Актом 30 червня 1941 року, Провід ОУН(р) у своїх меморандумах на адресу державних чинників Берліну зайняв однозначну позицію: українські націоналісти вважали німецьку владу ворогами українських політичних прагнень, гнобителями та визискувачами українського народу. Тому, що С. Бандера та його співборці на настійливу вимогу німців відмовлялися відкликати Акт 30 червня 1941 р., ОУН(р) розпочала збройну боротьбу проти нацистських і комуністичних окупантів. Українські націоналісти пропонували міжнародню концепцію національної, політичної й економічної перебудови Європи, базованої на принципі вільних національних держав під гаслом «Свобода народам і людям!»

Є Д И Н І М справді українським суб'єктом у роки 2-ої світової війни був український визвольний рух. Розбудований членами ОУН під керівництвом С. Бандери, він став загальнонаціональним, і в ньому взяли участь сотні тисяч українців. Із підпільного націоналістичного протипольського руху він переріс у всеукраїнський визвольний рух з єдиним політичним та військовим керівництвом, яке після арешту С. Бандери й голови УДП Я. Стецька очолив головний командир УПА генерал-хорунжий Роман Шухевич-Чупринка. Визвольний рух 40-50-их років XX століття взяв на себе функції ПІДПІЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ — функції як внутрішньо-, так і зовнішньополітичні. Таким чином український визвольний рух де-факто став суб'єктом міжнародного життя, активним чинником війни. Після падіння Української Народньої Республіки внаслідок червоної агресії Москви український народ знову набув ознак суб'єктности, змусив світ рахуватися з інтереса-

ми України. Це був також один із переможних політичних кроків українців, який, після неминучої імплзії комуністичного режиму в СССР, призвів до проголошення державної незалежности у серпні 1991 року.

Степан Бандера — яскрава й небуденна особистість, яка виконала в історії визвольних змагань України видатну і дуже важливу місію.

У післявоєнний період С. Бандера знову очолює ОУН(р). З-поміж політичних біженців і депортованих в еміграції українців з усієї України він активно гуртує членство в Закордонні Частини ОУН, покликає до життя для дипломатичної праці на міжнародній арені Анти-большевицький Блок Народів (АБН), що його очолив Я. Стецько. Від 27. 9. 1944 року аж до рокового дня у жовтні 1959 року, коли кремлівський агент вистрілив в його обличчя смертельну отруту, Степан Бандера усю свою увагу, увесь свій талант присвячував єдиній справі: визволенню України з московської неволі і пошукам друзів у світі, які підтримували б справедливу боротьбу та універсальний політичний ідеал ОУН(р) — «Свобода народам і людині!». С. Бандеру високо шанували друзі й чужинці, які в його особі віддавали честь борцям за Україну, за її свободу і за елементарні людські права.

Відзначаємо 50-ту річницю того трагічного дня, коли Москва насильно з наших рядів вирвала непохитного борця за Україну, Провідника ОУН(р) С. Бандеру. Це було вчинено підступно й анонімно. Однак свою кримінальну і політичну відповідальність супроти України та її борців Москві не вдалося довго приховувати. Виконавець атентату проти С. Бандери, агент із перевертнів КГБ Богдан Сташинський у серпні 1961 року перебіг на Захід. Йому дошкуляли докори сумління і страх. Він зізнався у скоєних ним злочинах: 12 жовтня 1957 р. він убив у Мюнхені д-р Лева Ребета, а 15 жовтня 1959 р. Степана Бандеру. У днях 8-19 серпня 1961 р. виконавець політичних убивств став перед Федеральним судом ФРН у Карльсруге.

Найбільша лекція із судового процесу над убивцею С. Бандери зводиться до питання: скільки агентів у кількох країнах далі підготувляють замаху за наказами із Москви? Невидима рука Кремля після 1959 року ще багато разів чинила аналогічні злочини, відомі й деякі з них донині не з'ясовані.

Усвідомлене знання про вчинені політичні вбивства і чуїність перед подібними загрозами — така є ціна не тільки за нашу свободу, але це теж плата за нашу безпеку. За безпеку кожної людини, безпеку всіх людей, які почувуються вільними і хочуть надалі жити вільними.

В цьому полягають політичне значення і людська велич Провідника Степана Бандери, його життя і загибелі у боротьбі за свободу і державність України, за свободу всіх поневолених комунізмом народів. З нагоди сумної трагедії, яка сталася 15 жовтня 1959 року в Мюнхені, збережімо навіки пам'ять про цю знакову постать для України, для Європи, для світу.

Водночас плекаємо тверду надію, що мине небагато часу, коли на святих Печерських пагорбах золотоговерхого Києва відроджена нація нарешті воздвигне національний Некрополь для славних Синів і Дочок України. Тоді на Батьківщину повернеться і з відповідними державними почесами буде перепохований прах Степана Бандери. А разом із ним повернуться з чужини тлінні останки інших видатних діячів України, що їх доля закинула за межі Батьківщини, або яких вічно підступна рука Москви знищувала і продовжує знищувати, на чужині і в Україні.

Слава Україні!
Слава Степанові Бандері!

Київ, 15 вересня 2009 року.
Провід ОУН-революційної

80-РІЧЧЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

Склад і перебіг Конгресу

Конгрес Українських Націоналістів був запланований I Конференцією на весну 1928 року, а II — на вересень того ж року. Але з політичних, технічних і конспіративних причин відбуття Конгресу було двічі відкладене, так що він відбувся щойно 28 січня-3 лютого 1929 р.

Конгрес відбувся в столиці Австрії, у Відні, в одному з кращих готелів 23 дільниці ("бецрку"). Місце відбуття Конгресу було аж до останньої хвилини конспіроване. В повідомленнях про запланований Конгрес подавано як місце його відбуття Прагу, столицю Чехо-Словаччини, де й зібралися учасники Конгресу і звідси від'їхали прямо до Відня. У згаданому готелі ви-наймлено, крім залу для нарад, також і мешканеві кімнати для всіх учасників Конгресу, так, щоб якнайменше звертати на себе увагу сторонніх осіб.

Наради Конгресу розпочалися 28 січня 1929 р., о 10:15 год. вранці. Участь у Конгресі взяло 30 представників від українських національних організацій (у цьому 4 представники прибуло на Конгрес прямо з Краю), а крім цього двоє гостей. Учасниками Конгресу були (подаємо в поазбучному порядку):

1. Інж. Дмитро Андрієвський, член ПУН, Брюссель; 2. Сотн. М. Антоненко, ЛУН, Париж; 3. Володимир Арсенич, ГУНМ, Прага; 4. Олесь Бабій, ГУНМ, Прага; 5. Ярослав Барановський, УВО, Львів; 6. Інж. Осип Бойдунник, ГУНМ, Прага; 7. Д-р Юліан Вассиян, член ПУН, Прага; 8. Інж. Василь Виноградник, ЛУН, Подєбради; 9. Проф. Микола Вікул, професор неорганічної хемії, (писав під псевдом М. Райгородський), ЛУН, Подєбради; 10. Інж. Ярослав Герасимович, інженер хемічної технології; 11. Д-р Дмитро Демчук, ЛУН, Прага, учитель чеської гімназії; 12. Максим Загрівний, старшина Армії УНР, поет, писав під псевдом Максим Грива, 13. Євген Зиблікевич, УВО, Перемишль, сотник УСС; 14. Олександр Згорлякевич, УВО, Данціг; 15. Ген. Микола Капустянський, УВО, ген.-хор. Армії УНР; 16. Петро Кожевників, ЛУН, Берлін; 17. Полк. Євген Коновалець, комендант УВО і Голова ПУНу; 18. Інж. Леонід Костарів, ЛУН, Прага, інж. агрономі; 19. Макар Кушнір; 20. Степан Ленкавський, СУНМ, Львів, студент філософії; 21. Інж. І. Малько, сотн. УСС; 22. Інж. Володимир Мартинець, ЛУН; 23. Доц. Яків Моралевич, ЛУН, Подєбради; 24. Степан Охримович, СУНМ, Львів, студент філософії; 25. С. Пасічник Тарновський, ЛУН, Подєбради; 26. Зенон Пеленський, Берлін, журналіст; 27. Інж. Юрко Руденко, ЛУН, Прага, інж. економі; 28. Інж. Микола Сціборський, член ПУНу, полк. Армії УНР, інж. економі; 29. Інж. Андрій Федина, УВО, Данціг; 30. Ріко Ярій, УВО, Берлін, сотн. УГА.

Гістьми на Конгресі були: 1. Полковник Кіндрат Плохий (представник українців з Кубані); 2. Іван Кедрин-Рудницький (член УНДО, член редакції львівського щоденника "Діло").

Наради відкрив голова Проводу Українських Націоналістів полк. Євген Коновалець. У своїй вступній промові він зробив перегляд українського націоналістичного руху протягом останніх років і з'ясував завдання Конгресу. Після цього

ПЕРШИЙ КОНГРЕС УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ (28 січня-3 лютого 1929 р. у Відні)

У 1-му ряді зліва сидять:

д-р Юліан Вассиян, інж. Дмитро Андрієвський, ген. Микола Капустянський, полк. Євген Коновалець, інж. Микола Сціборський, доц. Яків Моралевич, інж. Володимир Мартинець, проф. Микола Вікул, інж. І. Малько, інж. Осип Бойдунник, Максим Загрівний, сотн. Євген Зиблікевич, Петро Кожевників, д-р Дмитро Демчук, інж. Леонід Костарів, д-р Олесь Бабій, сотн. ріко Ярій, М. Антоненко, Зенон Пеленський, інж. Юрко Руденко, Ярослав Барановський, Степан Охримович, Степан Ленкавський, Андрій Федина, інж. Ярослав Герасимович, Т. Пасічник-Тарнавський, Олександр Згорлякевич.

На фотографії бракує: В. Арсенич, Василь Виноградник і Макар Кушнір-Богуш.

він передав слово гостеві К. Плохому, який привітав учасників Конгресу від імені українців північного Кавказу, що в основу своєї політичної програми поставили постулат побудови незалежної соборної української держави.

Президію Конгресу обрано в такому складі: інж. Микола Сціборський — голова, ген. Микола Капустянський (в офіційному комунікаті названий псевдонімом: П. Низола) і д-р Юліан Вассиян — заступники голови; Володимир Мартинець, Володимир Арсенич, Ярослав Герасимович та інж. Юрій Руденко — секретарі.

Наради відбувалися в формі засідань окремих комісій та пленумів. Створено шість таких комісій: 1) ідеологічна — голова Ю. Вассиян, 2) соціально-економічна — голова доц. Я. Моралевич, 3) військова — голова полк. Є. Коновалець, 4) політична — голова д-р Дм. Демчук, 5) культурно-освітня — голова О. Бабій, 6) організаційна — інж. Л. Костарів.

На пленарних засіданнях в дні 28. 1. були відчитані такі доповіді: "Сучасне положення на українських землях" — полк. Є. Коновалець; "Український націоналізм" і "Державний устрій України" — Д. Андрієвський; "Міжнародна політика України" — З. Пеленський.

Наступного дня, 29 січня, виголошено на пленумі такі доповіді: "Аграрна політика" і "Торговельна політика" — М. Сціборський; "Промислова політика" — Л. Костарів; "Фінансова політика" — Я. Моралевич; "Соціальна політика" — В. Мартинець; "Література і мистецтво" — О. Бабій; "Релігійне питання" — М. Вікул;

"Військова справа" — ген. М. Капустянський; "Організація Українських Націоналістів" — П. Кожевників.

У днях 30 і 31 січня та 1 лютого праця Конгресу відбувалася в комісіях, де додатково було прочитано такі доповіді:

1. *Ідеологічна комісія*: "До головних засад націоналізму" — Ю. Вассиян; "Причини невдачі наших визвольних змагань" — С. Охримович; "Суверенна Україна та національна революція" — С. Ленкавський; "Основи українського націоналізму" — Д. Демчук; "Дві концепції" — Д. Андрієвський.

2. *Соціально-економічна комісія*: "Економічні взаємини між Україною і Росією в СРСР" — В. Богуш; "Уваги до економічної політики України" — О. Бойдунник; "До морської політики України" — Я. Герасимович.

3. *Військова комісія*: "Військова справа" — полк. Є. Коновалець; "Військова політика України" і "Справа інтервенції" — ген. М. Капустянський; "Проблема морської оборони України" — Л. Костарів.

4. *Політична комісія*: "Революція національна і пролетарська", "Проблема сталого миру на Сході Європи й України" та "Національна революція на Західних Землях України" — Л. Костарів; "Проблема майбутнього державного устрою України" — С. Нижанківський; "Політичне становище в Західній Україні" — С. Чучман; "Закарпаття" — Р. Ярій; "Політичне становище на Буковині та Басарабії" — Ю. Руденко.

5. *Культурно-освітня комісія*: "Шкільна політика" та "Література й мистецтво

України" — М. Загрівний.

6. *Організаційна комісія*: "Проект устрою ОУН" — П. Кожевників; "Уваги до статуту організації націоналістів" — О. Бойдунник; "Уваги до статуту ОУН" — Л. Костарів.

Усього на пленумах і на засіданнях комісій було прочитано 40 доповідей.

На пленарному засіданні 2 лютого зроблено підсумки праці окремих комісій, ухвалено Постанови Конгресу та Устрій Організації Українських Націоналістів. Останнього дня Конгресу, 3 лютого обрано керівні органи ОУН. Головою Проводу Українських Націоналістів вибрано одноголосно полк. Є. Коновальця. На його пропозицію, затверджено такий персональний склад Проводу: М. Сціборський, В. Мартинець, П. Кожевників, Д. Андрієвський, Ю. Вассиян, ген. М. Капустянський (Низола), Д. Демчук і Л. Костарів. Головним суддею іменовано одноголосно Я. Дуба, а головним контрольным — доц. Я. Моралевича.

Після обрання його головою Проводу, полк. Є. Коновалець перебрав даліше ведення Конгресу.

На закінчення Конгресу полк. Є. Коновалець виголосив промову, в якій сказав, між іншим, таке:

"Як знаєте, Мої Друзі, я не є приятелем гоміньких слів..."

Я не знаю, чи і наскільки нам пощастить розвинути діло, за яке ми ось тут прийнялися. Це залежатиме від праці, зусиль, послідовности і жертвенности нас усіх. І це залежатиме від того, наскільки ми нашу справу зуміємо зробити зрозумілою всьому українському громадянству. Отже, сьогодні ще надто швидко казати, що, покликаючи до життя нашу Організацію, ми вже тим самим довершили велике діло, або що наша Організація обов'язково призначена бути великою. Але одне знаю напевно: доба, в якій живемо, безмірно велика. Це одна з тих революційних епох, які простягаються на цілі десятиліття, і в якій кустється новий світ і нова людина. У великій світовій драмі наших днів ми маємо до вибору: або бути творцями, або жертвами історії...

Сьогодні ми покищо тільки окреслили наші завдання і прийняли добровільні зобов'язання. Але це ще не осяг. Бож мусимо собі ще раз коротко узмисловити і величину цього нашого зобов'язання: мобілізуючи і спираючись на широкі народні маси, мусимо, ведучи їх, боротися і добитися віднови Самостійної Соборної Української Національної Держави на всіх просторах життя українського народу. Як учить нас досвід цілих українських поколінь, можемо цього досягнути тільки революційними, ніколи ж еволюційними, шляхами.

Спротиви, які зустрінемо на нашому шляху, будуть велетенські. Бож віднова Соборної Української Держави сама собою однозначна з ліквідацією московської імперії, як і польського історичного імперіалізму, спричинить таку корінну перебудову цілого Сходу Європи і великої частини Азії, що це з konieczности вплине не менш глибоко й на політичний вигляд всієї решти світу...

Чи можемо пориватися на такі великі діла? Чи ми, як колектив, і кожен з нас, як одиниця, — маємо в собі цю міру і цей формат, щоб відповісти прийнятному зобов'язанню? Цього свідства ми не можемо виставляти самі собі: його виставить нашій Організації щойно пізніше твердий іспит самого життя. Завжди це є мужі, що творять історію. Хочу вірити, що завдання, які в нашій програмі ми собі накреслили, зуміємо, як мужі, виконати. Тільки в тому випадку вільно буде сказати, що дата створення нашої Організації зарахується будучими істориками, як одна з переломових, творчих і позитивних дат на тисячолітньому шляху життя Української Нації".

Конгрес закінчено 3 лютого 1929 року, о 1-й год. по полудні.

СКОРОЧЕННЯ

ПУН — Провід Українських Націоналістів
ЛУН — Легія Українських Націоналістів
ГУНМ — Група Української Національної Молоді
УВО — Українська Військова Організація
УСС — Українські Січові Стрільці
УНР — Українська Народня Республіка
СУНМ — Союз Української Національної Молоді

Внуки і правнуки учасників Визвольної Боротьби ОУН-УПА

Степан Бандера про суть, зміст і процес української революції

Українська національна революція — це боротьба за саме життя і волю народу та людини, а також боротьба за зміст, підстави й форми життя, за його розвиток і за поступ; це боротьба проти московсько-большевицького імперіялізму, який прямує до панування над усім світом і з тією метою поневолює, визискує і нівечить народи та людину; це боротьба проти большевицько-комуністичної системи, яка в ім'я спекулятивної доктрини та на послугах імперіялізму однієї партії переводить на організмі двістімільйонових мас поневолених народів найжахливіший в історії експеримент, всупереч природі, волі та добру цілих народів і людини; це боротьба проти режиму і тиранії большевицько комуністичної партії, що з жадоби необмеженої самовільної влади і своїх користей обернула в невільників та найбільших жебраків маси поневолених народів; це боротьба за оборону самого існування волі й розвитку всіх народів, поневолюваних большевизмом, і за оборону людського, вільного і гідного життя народніх мас та кожної людини.

Український націоналізм має свій уклад позитивних ідей і вартостей, які визначають зміст і форми життя та розвитку народу й одиниці в усіх ділянках, визнають їхню творчу роллю у вселюдському поступі. Основні правди наших ідей коріняться в українській духовості, зформульованій та утвердженій впродовж цілого історичного розвитку, в духовості, яка гармонізує з найкращими досягненнями розвитку вселюдської духової і суспільно-політичної культури та поступу. Наші правди є діаметрально протилежні до духу й суті московського большевизму, в якому є зібрані, повторені й доведені до рафінованої системи вияви найчорнішої реакції й падіння з цілої історії людства, з негативним застосуванням присвоєних большевизмом чужих здобутків матеріального і технічного поступу.

Наша ідея волі, самобутности та свобідного розвитку народів є протиставна большевицькому поневоленню, нівелюванню і винищуванню цілих народів. Ідея гідности й пошанування людини, її вільного розвитку, власної ініціативи, творчого та достойного самовклучення в гармонійний уклад збірного національного і суспільного життя є діаметрально протилежна до большевицької тиранії, уярмлення і визискування людини, топтання її гідности.

Наша ідея соціальної справедливости — протиставна большевицькому фальшивому зловживанню соціальними гаслами для обдурювання мас чужих народів і прикривання найреакційнішого соціального гноблення в цілому СССР.

Наша ідея рівности та братерства всіх людей в народі — протиставна до большевицької клясової теорії та до їхньої практики, яка перетворює народні маси в невільників і жебраків з одного боку, а з другого — дає необмежене панування і сваволлю панівній кліці комуністичної партії.

Наша ідея позитивної, творчої ролі держави, яка має обороняти, організувати і сприяти вільному життю і розвитку культурного поступу та господарського добробуту народу й людини, є протиставна большевицькій системі гноблення, визиску і нівечення людини та народніх мас державою, одним великим концентраційним табором.

Ідея спрямування діяльности та зусилля держави й організованої в ній народньої спільноти на творення, закінчення і помноження позитивних вартостей, які збагачують і підносять рівень життя народу та одиниці в усіх царинах, помножують їхній творчий вклад у скарбницю вселюдського поступу й культури — протиставна порожньому большевицькому імперіялізмові, який з безглуздої жадоби панування над цілим світом з усього хоче робити тільки знаряддя свого насильства і загарбництва.

Пошанування різnorodности змісту і форм життя та багатства культур різних народів, ідея толеранції супроти чужих і відмінних культурних та соціальних вартостей і систем, поруч з прив'язанням до свого, та плекання своїх вартостей — протиставні московсько-большевицькій нетерпимості та ненависті до всього, що відмінне, меньшевицьке, та зродженої з почуття своєї нижчости жадоби нищити чужі культури і цілі народи, віднижати життя усіх людей, усіх народів під одну мірку й смак большевицького режиму.

Співжиття вільних народів і мирні взаємини їхніх незалежних держав, без уваги на різницю суспільних і політичних систем, замість большевицької постійної ворожнечі, повної ізоляції і перманентної, відкритої чи прихованої, війни проти меньшевицького світу.

Ідея свободи творчої ініціативи одиниці й вільної діяльности, яка не загрожує і не шкодить співгромадянам і народів є звернена проти большевицького тоталітаризму й диктатури, яка позбавляє людину всякої свободи, робить з неї раба держави-визискувача і скоує її творчі сили кайданами всевладної тоталітарної комуністичної монополії.

Ідея свободи релігії, сумління, думки і слова, вільної духово-культурної і мистецької творчости — проти насильства над духом народів і людини, проти накидання засобами терору большевицької доктрини та її шаблонів у духовому, культурному і мистецькому житті та творчості.

Віра в людину, її шляхетні, позитивні прикмети і пориви, її суспільницький інстинкт, плекання і піднесення тих добрих сторінок людської природи — протиставляється большевицькій ненависті і погорді до людини та породженій нею системі примусу, насильства і найжахливішого терору.

Ідея природної гармонії, рівноваги і співгри поміж духовими і матеріальними елементами в житті й розвитку людства є звернена проти насильницького накидування всім і всьому штучної, спекулятивної матеріялістичної доктрини комунізму, і протиприродного нагинання життя до її розуміння і твердження.

В дусі цих вічно нових і незмінних основних ідей український націоналізм розвинув цілу програму, як систему напрямних, засад і вартостей, які визначають зміст і форми життя та розвитку народу й одиниці в усіх ділянках. У тій програмі має місце те з української минувшини, що зберегло свою вартість та актуальність, що відповідає сучасному станові і розвиткові знання та поступу.

У нашій програмі прийняті найкращі досягнення знання і поступу в усіх ділянках життя інших народів, які відповідають нашим духовим і культурним елементам, станові і природним умовам життя в Україні.

(.....)

(Із вступного розділу праці Степана Бандери "До засад нашої визвольної політики", журнал ВИЗВОЛЬНА ПОЛІТИКА, I, 910, листопад-грудень 1946 р.).

Початок 20-х років минулого століття — це для українського визвольного руху період глибокої кризи. Кілька років кривавих змагань за втримання державности, жертви самовідданих борців за незалежність не принесли бажаного результату. Це було великою кривдою для українського народу, тим більше, що менші, і не набагато більш готові до боротьби нації, отримали державність внаслідок розпаду Австро-Угорської та Російської імперій. І хоча український національний організм рефлексивно намагався продовжувати боротьбу, обставини не давали шанси на негайне досягнення державности. Потрібно було осмислити причини поразки та скласти плян перемоги. Великим щастям для українського народу було те, що серед командирів визвольної боротьби знайшлася людина, яка зрозуміла, що ні Зимові походи, ні місцеві повстання отаманів кардинально не змінять становища народу, бо сам народ не може викресати з себе вогню загальнонаціонального повстання. Це був **Євген Коновалець** — людина, якій Україна завдячує тим, що процес визволення періоду УНР-ЗУНР не згас, а набув системних ознак, поширив підтримку в народі, пристосувався до змін історичних обставин і врешті призвів до Акта 24 серпня 1991 року. Коновалець не був єдиною людиною, яка готувала появу синьо-жовтої держави, однак саме він запустив процес, який призвів до її появи, і кілька разів у важливих історичних моментах підштовхнув цей процес в потрібному напрямку. А вже коли "процес пішов", то, як знаємо, зупинити його непросто.

На думку Євгена Коновальця, **боротьба була програна тому, що національна еліта, яка опинилася біля керма держави, перебувала в полоні ідейних стереотипів, нав'язаних окупантами**, позбувалася цих стереотипів уже в ході боротьби, за що довелося розплатуватися досконалими поразками. В народі ж не було достатньо поширеного переконання, що власна держава варта того, щоб за неї віддавати життя. Авжеж, герої були — про це свідчать і Крути, і Базар, і багато інших епізодів боротьби, але героїв було виразно замало, щоб розпалити вогонь загальнонаціональної боротьби. І коли бойові товариші Коновальця займаються організацією нових повстань, він сам зосереджується на організації процесу підготовки майбутніх героїв та організації процесу вироблення ідеології визвольного руху.

Ідеологія. Воїн на війні заглядає в очі смерті, і щоб він не здезертирував в обличчї небезпеки, повинна бути сильна ідейна мотивація його боротьби. Повинна бути віра в те, що життя, віддане у війні за свій народ, є ціннішим для суспільства, для нащадків, від того, яке тихо дотліло у своїй хаті скраю. Заслугою Коновальця є те, що він побачив ще не оцінений сучасниками талант Донцова, домігся призначення його шеф-редактором "Літературно-Наукового Вісника" та організував кошти на випуск журналу. Всі три пункти були неочевидними для сучасників, Донцов, попри весь свій талант, у побуті був дуже конфліктною людиною, сварився через дрібниці і задля принципу, набув у середовищі галицької інтелектуальної еліти багато персональних ворогів, і призначення його на місце, яке займали Грушевський, Франко та Павлик, було складною дипломатичною проблемою. Але дипломатичний талант Коновальця залагіднив конфлікти, переконав неприхильних фінансувати видання, і геній Донцова розкрився. Ідеологічна частина процесу пішла.

Еліта. Переконанням Коновальця було, що покоління вояків, командирів і політиків УНР та ЗУНР свою роллю в історії вже зіграли, а другої шанси історія їм не дасть. Поки не пізно, потрібно готувати тих, які будуть командирами нових визвольних воєн, навіть, якщо вони щойно пішли до школи. Бойовий побратим Коновальця, полковник армії УНР Іван Чмола відроджує Пласт, який власне й стає кузницею кадрів майбутньої боротьби. Збереглися фотографії з нарад у Ворохті в 1921 році, де приймалися ці та інші рішення плівали на майбутнє. Іван Чмола, який взяв на себе це завдання, був членом Начальної Команди УВО, і ми не знаємо жодної бойової операції підпільників, яку б він організував. Але ми знаємо, що більшість провідників ОУН і командирів УПА перейшли через Пласт, і на терезах історії цей внесок переважає багато бойових чинів. Пласт широко увійшов у життя української молоді, і під кінець 1920-х років старші серед пластунів брали участь у бойових операціях УВО. Однак задуманий процес передбачав зовсім інше місце молоді для політики. Запалена ідеєю, маючи свої світоглядні дорогокази, молодь повинна була сама достосувати світоглядну базу до політичних реалій тодішнього світу, сама скласти програму, сама себе навчити нових технологій боротьби і втілити завдання в реальність. Причому, якщо обставини не дозволять виконати завдання їм — то треба було зробити так, щоб воно реалізувалося наступним поколінням.

В кінці 1920-х років у процесі, запланованому Коновальцем, з'явилася нова якість. Гімназійники стали студентами, відчули себе самодостатніми людьми і почали створювати підпільні організації, по-своєму планувати процес визволення. Ідеологія зрослася з новим поколінням. Коновалець, який вже тоді був визнаним лідером визвольного процесу, ініціює створення нової структури — **Організації Українських Націоналістів**. За свідченнями Степана Ленкавського, одного з учасників установчого Збору, їдучи на Збір, студенти не дуже розуміли, що саме, і для чого створюється. Адже була УВО, вона мала достатню популярність в народі, вела боротьбу за визволення, і самі ж студенти прагнули, й ставали увістами. Навіщо ж ОУН, це одна структура, якщо існує добре налагоджена діюча УВО?

Йшлося про те, що нове покоління повинно було само створити структуру, яка б відповідала викликам доби. Під явним впливом Донцова Ярослав Стецько укладає орденські принципи побудови організації. Ленкавський пише десять заповідей нового покоління, Косак — 44 правила, Мащак — молитву націоналіста... Звільнення України стає життєвою місією для молодих романтиків — про це вони складають присягу перед Богом і Україною, а від присяги перед Богом, як відомо, немає вороття. І у свої лави вони беруть не всіх бажаних, але лише тих, які готові жити цією місією. За кілька років Коновалець дипломатично проводить непомітні кадрові зміни, на місце ветеранів УВО приходять студенти, а сама УВО стає однією з референтур ОУН. Але й там уже керували молоді.

Ідея та місія ОУН

До 80-річчя від створення

Останньою важливою корекцією процесу з боку Коновальця був Бандера. Крім ідейних принципів функціонування суспільних структур, важливими є ще й способи побудови структур та принципи взаємодії між різними ланками організації. Степан Бандера мав талант бачити наскрізь, яким чином структура, утворена з окремих людей, проєктується на суспільство, як її поєднати з іншими, такими ж ланками, щоб отримати потрібний результат — готовність народу до національної революції. Свою концепцію суспільної архітектури ОУН Бандера презентував у 1933 році, і був призначений Крайовим провідником. Від того часу можна говорити лише про вдосконалення структури ОУН, як відповідь на нові вимоги доби. **Концепція Бандери дозволила розбудувати Організацію до 20,000 заприсяжених людей напередодні совєтсько-німецької війни.** Це незважаючи на втрати, зазнані у боротьбі з польськими і совєтськими спеціальними службами, дворіччя вивезення в Сибір. ОУН навчилася регенеруватись та обертати дошкульні втрати у свої здобутки. Герої, які впали у боротьбі ставали прикладом для нового членства. Вбивство Євгена Коновальця також ні не зупинило, ні не змінило курсу ОУН. Процес давно вже йшов, і терор з боку спецслужб був одним із факторів, який враховувався творцями ОУН.

Кульмінація боротьби ОУН за державу припадає на період Другої світової війни. Історичні обставини не дозволили утвердити і утримати цієї держави. Однак нація не живе ані одним днем, ані одним поколінням. Чи можна ставити у вину поколінню Бандери і Шухевича, що вони не здобули омріяної Української Держави? Звичайно ж, ні! **Те, що вони обіцяли, було дуже конкретне: "Здобудеш Українську Державу, або згинеш в боротьбі за неї!" Не здобули, але загинули. Можуть бути претенсії?**

Можуть. Загибель окремих членів не знімає місії Організації. Не можете здобути ви — мають здобути ваші діти, внуки, нащадки. Життя нації не закінчується невдачею в одній війні. Це теж було в проєкті. Коли Бандера на допиті в гестапо відмовлявся відкликати Акт відновлення української Держави, він звертався не до Кундта. Адресатами його послання були майбутні політики України. І хоч у нас сьогодні виникають поважні сумніви, що нинішні українські політики, опинившись би в гестапо, під загрозою смерті не лише своєї, але й близьких, повелися б як Бандера, не завжди так буде. Послання надіслане, і воно знаходитиме адресатів у кожному поколінні українців. І не завжди так буде, як зараз.

Найзначнішим з проєктів ОУН була Українська Повстанська Армія. Згідно з архівами КГБ через неї, разом з невійськовими службами підтримки (за це совєтська влада карала майже так само, як за власне УПА) пройшло **півмільйона осіб.** Вдумайтесь. Ці люди не йшли на пікет за сто гривень. За переходування поранених бійців УПА чекала щонайменше висилка родини на Сибір. Але вони це робили — і, зауважте, не плакали, що боротьба за незалежність Українську Державу безнадійна, бо Москва має і силу, і атомну бомбу. Готовність півмільйона людей до смерті і каторги — це показник, як можуть змінити суспільство лідери, якщо за їхніми словами стоїть не дешевий піар, а справжня готовність розділити з народом і життя, і смерть.

«Mission impossible». УПА не відмінила головного завдання ОУН: здобуття народом своєї держави. У тій боротьбі загинути — це не була штука, штукою було пронести вогонь ідеї в наступні покоління. Тому практично з 1945 року акенти діяльності Організації з військово-повстанських переносяться на підпільні, скорочується і майже припиняється поповнення повстанських підрозділів. Формально (якщо не рахувати Українського Національного Фронту) структур Проводу ОУН на території Совєтського Союзу після 1954 року не існує. Але до останніх днів існування СССР КГБ і обкоми боролися з "українським буржуазним націоналізмом". **Якщо ОУН не було — то з чим, у такому разі, вони боролися? І якщо це був фантом, то чому раптом у 1991 році Верховна Рада УССР проголосить незалежність під синьо-жовтим прапором і Тризубом, а не, наприклад, з гимном "Живи, Україно!" і червоно-синім прапором?** Є лише одна відповідь на це питання: ті, яким долею було передбачено вижити, продовжували місію. Ми маємо безліч прикладів їх контактів з наступним поколінням: Василя Кука з Василем Стусом, Михайла Сороки з Михайлом Гиринем, Ірини Сенік з Надією Світличною, тисяч повстанців та підпільників, які і в таборах, і на волі, не забували своєї присяги перед Богом і Україною. **Вони передали свою естафету поколінням — і ми маємо Акт 24 серпня 1991 року.**

Декалог українського націоналіста починається зі вступу "Я — Дух одвічної стихії, що зберіг Тебе від татарської потопаї й поставив на грані двох світів творити нове життя". Можна безплідно дискутувати, про які два світи йдеться: чи двох цивілізацій, на грані яких живе Україна, чи це світ матеріалізму та світ ідеалізму, чи йде мова про грань між життям і потойбічним світом, по якій було призначено ходити кожному, хто приймав правила життя ОУН — все буде правильно. Важливо, що концепція була висловлена, Організація — створена і почала жити своїм життям, можливо, подекуди, й не так, як планували засновники. Вона й сьогодні існує, хоч дехто плутає з нею КУН, створений для політичних цілей власне Організацією, а дехто не розрізняє її від політичних спецзагонів з такою ж назвою, створених КГБ. Від 1991 року ведуться розмови про те, що ОУН відпрацювала своє, і повинна тихо щезнути. Аж раптом у 2004 році, під час створення Чорної Пори виявилось, що технології, давно випробувані Бандерою, успішно працюють і сьогодні. Пройшло кілька років роботи помаранчевих урядів, і виявилось, що багато проблем України — від життєвої місії політиків, які посіли місця у верхньому ешелоні влади. **В ОУН йшли, щоб віддати щось від себе — Україні. Зараз до влади йдуть, щоб узяти собі — від України.** Баланс зміщується в небезпечний для нації бік. **Можливо, хоч це буде аргументом на користь того, що ідея та місія ОУН себе не віджила?**

*Ярослав Святко
м. Львів*

Коротка біографія Степана Бандери

Народився в с. Старий Утринів Калуського повіту на Станиславщині (тепер Івано-Франківщина) в родині греко-католицького священика. В 1919-1927 навчався у Стрийській гімназії. На початку 1922 року став членом Пласту, а згодом — Організації Вищих Кляс Українських Гімназій. Після закінчення гімназії намагався виїхати у Чехо-Словаччину для навчання в Українській Господарській Академії у Подебрадах, але не одержав дозволу від польських властей. В 1928 році Степан Бандера, ставши членом Української Військової Організації, отримав призначення спочатку у відділ розвідки, пізніше — пропаганди. Одночасно належав до студентської організації Група Української Націоналістичної Молоді, що була тісно пов'язана з УВО. В 1929 році Бандера вступив до Організації Українських Націоналістів (ОУН), з 1931 р. — член Крайової Екзекутиви ОУН на Західно-Українських-Землях (ЗУЗ), а з червня 1932 р. — заступник Крайового Провідника і референт пропаганди. В червні 1933 на берлінській конференції ОУН Бандера був офіційно затверджений Крайовим Провідником ОУН на ЗУЗ. Під час зустрічей з Євгеном Коновальцем Бандера виклав власне бачення шляхів розбудови організації та розгортання національно-визвольного руху в Західній Україні. В 1933 р. С. Бандера сплянував і провів шкільну акцію, спрямовану проти спроб польського уряду польонізувати ук-

раїнське шкільництво. Підтримуючи акції протесту Українського Національно-Демократичного Об'єднання проти сплянуваного Голодомору 1932-33 рр. в Наддніпрянській Україні, Бандера доручив Миколі Лемикові здійснити замах на советського консула у Львові. В 1934 р. Бандера, виконуючи постанову конференції ОУН у Берліні (1933), підготував замах на одного з головних організаторів політики "пацифікації" щодо українського населення Галичини і Волині міністра закордонних справ Польщі Броніслава Перацького. В червні 1934 р. заарештований і в ході Варшавського процесу 1935-36 рр. і Львівського процесу 1936 р. був засуджений до смертної кари, згодом заміненої на довічне ув'язнення. З 1936 р. Бандера разом з Миколою Лебедем, Миколою Климишиним, Ярославом Карпинцем, Євгеном Качмарським, Романом Мигалем та іншими націоналістами перебував у в'язниці "Święty Krzyż" ("Святий Хрест") у Варшаві. Після розвалу Польської держави у вересні 1939 р. звільнений з тюрми. Прибувши до Львова, Бандера разом з активом ОУН протягом короткого часу виробив детальний план розбудови мережі ОУН на теренах всієї України. В 1939 р. очолив течію в ОУН, яка стояла в опозиції до методів і тактики діяльності Проводу Українських Націоналістів під керівництвом Андрія Мельника. 10 лютого 1940 р. у Кракові був створений Революційний

провід ОУН на чолі з Бандерою, затверджений у квітні 1941 року Великим Збором ОУН. Після початку советсько-німецької війни 1941-45 рр. ОУН ставить своїм завданням відновлення української державності. За розпорядженням Бандери було зформовано три похідні групи ОУН (загальна кількість 6 тис. осіб), Дружини Українських Націоналістів (склалися з військових частин "Нахтігаль" і "Ролянд"), організовано редакції газет. 30 червня 1941 року ОУН (під проводом Бандери) проголосила у Львові відновлення на західноукраїнських землях української державності і зформувала орган крайової влади на чолі з Ярославом Стецьком — Українське Державне Правління. 6 липня 1941 року Бандера був заарештований окупаційними властями і після відмови скасувати акт відновлення Української держави ув'язнений у концтраційному таборі Саксенгаузен. У цей же час брати Бандери були кинуті до німецького концтабору Освенцім, де загинули в 1942 році. Після звільнення з концтабору військами союзників Бандера, внаслідок постійної загрози арешту советськими спецслужбами був змушений змінювати місце перебування. Жив в Інсбруку, Зеєнфельді, Мюнхені. На Крайовій ширшій нараді Проводу ОУН на УЗ у лютому 1945 р., що була трактована як частина Великого Збору ОУН, обрано нове Бюро Проводу в такому складі: Бандера, Шухевич,

Стецько. Цей вибір підтвердила Конференція ЗЧ ОУН 1947 р. і тоді Степан Бандера став знову Головою Проводу всієї ОУН. Як Провідник ОУН, Степан Бандера у післявоєнний час вирішує далі продовжувати збройну боротьбу проти Москви. Він інтенсивно організує крайовий зв'язок і бойові групи ОУН, які втримують контакт з Краєм, постійно аж до його смерті. В 1953-54 намагався врегулювати відносини між українськими еміграційними угрупованнями і досягти консолідації всіх націоналістичних сил за кордоном. В наступні роки активізував роботу щодо налагодження зв'язків з націоналістичним підпіллям в Україні і формуванням нової нелегальної структури ОУН на українських землях. Ця організаційна діяльність Бандери серйозно занепокоїла керівництво ССРСР. У четвер, 15 жовтня 1959 року у Мюнхені агент КГБ Богдан Сташинський пострілом із спеціально виготовленого пістоля (стріляв ампулами з ціяністим калієм) вбив Бандеру. Похований у вівторок, 20 жовтня на кладовищі у Мюнхені. Бандера — автор праць, в яких ґрунтовно розроблено теологічні і теоретичні основи українського націоналізму, зокрема "Перспективи Української Національної Революції" (1958) та ін.

oun-upa.org.ua

З життя і діяльності Степана Бандери

...До прийняття в ОУН Степана Бандеру рекомендував його давній друг Степан Охримович. Ось як характеризує Бандеру цього періоду відомий історик і діяч ОУН Лев Шанковський: “Незабутнього друга Степана я знав від найменших літ. Я пам’ятаю добре Степана з його гімназійних літ, а потім, як студента й завзятого націоналіста. Зустрічав його в сл.[авної] пам.[м’яті] Степана Охримовича, мого кузена, сусіда і приятеля, який часто мені говорив: “З цього Степанка будуть ще люди!”. Зустрічав його в сл.[авної] пам.[м’яті] Олексі Гасина в Конюхові і пам’ятаю добре дискусії з цим повним внутрішнього горіння українським націоналістом молодшої генерації, який уже на заранні своїх молодих літ, свого юнацтва, яке посвятив всецільно справі, проявив оці риси характеру, що видвигнули його на пост провідника українського націоналізму. Так наші дороги дуже часто сходилися із сл.[авної] пам.[м’яті] Степаном Бандерою, сином незабутнього о. Андрія – очого революціонера в рясі, який своєму Синові передав всю свою папку любов до українського народу та до справи його визволення”.

... У період, коли Крайовим Провідником був С. Бандера, важливим аспектом діяльності ОУН стали антисоветські агітаційно-пропагандистські та бойові акції. На знак протесту проти штучного голодомору 1932-1933 рр., влаштованого советською владою, 22 жовтня 1933 р. Микола Лемик вчинив замах на високопоставленого чиновника і розвідника НКВД Олексія Майлова, який працював на той час у советському консульстві у Львові. Актенат було здійснено з наказу С. Бандери. 12 травня 1934 р. відома активістка ОУН Катерина Зарицька заклала бомбу під редакцію газети “Праця”. З наказу С. Бандери Я. Карпинець виготовив у Кракові спеціальні повітряні балони для перепралання й розкидання оунівських відозів і листочок над Східною Україною. Також було виготовлено два радіоприймачі для зв’язку з організаційними кур’єрами.

Саме за рекомендацією С. Бандери Євген Коновалець доручив Іванові Мітринзі – “Сергій Орелюк” – “Бирон” організаційний зв’язок зі Східною Україною.

... У 1934 р. діяльність ОУН досягла найбільшого розмаху за міжвоєнний період. КЕ ОУН під проводом С. Бандери ухвалила рішення про організацію на ЗУЗ т. зв. “зелених кадрів” (збройні загони). Цей плян виник у зв’язку з можливістю нової паціфікації та посилення терору. Усі розконспіровані члени ОУН мали перейти в глибоке підпілля й вести з окупантами непримиренну боротьбу, об’єднуючись у збройні партизанські загони. На думку М. Климишина, проєкт Бандери зі створення «зелених кадрів», передусім на Волині і в Карпатах, передував створенню УПА. Їхнім завданням мало бути визволення заарештованих членів ОУН.

... Саме у 1935-1936 рр., після двох гучних політичних процесів – Варшавського та Львівського – почав формуватися певний революційний міт, що дав змогу ОУН на початку 1940-х рр. стати провідною політичною силою на західноукраїнських землях, яка, налічуючи понад 20 тисяч членів, зуміла протистояти двом імперіям.

... С. Бандера та його товариші перетворили Варшавський процес на форум пропаганди ідеї національно-визвольної боротьби. Вони звинувачували Польщу в знущанні над українським народом. С. Бандера був прикладом для інших підсудних, своїми демонстративними виступами надихав їх на активний спротив. За спогадами прокурора Желенського, юнак почав свій виступ такою заявою: “Як український громадянин, не підлягаю польським законам”, – і це накинув своїм товаришам. Було видно, що він їхній провідник і вони слухають його у всьому. За це (за заяви – М. П.) Бандеру силою вивели із зали суду. Від нього була невичерпна енергія та фантастична сила”. Газета “Батьківщина” засвідчує загальне враження, яке підсудний справляв на українських журналістів: “Він низенького, маленького росту, худорлявий, лице молодого хлопчика, темноволосий, пристрижений, одягнений в чорне вбрання. Поводиться свободно й починає зізнавати зрівноваженим голосом. Думки виявляє у ясній формі, з них видно, що це інтелегентна людина. Його зізнання роблять помітне враження. Ціла зала із зацікавленням слідує за зізнаннями Бандери. Відчувається, що ця людина цілком не подібна до більшості підсудних. На запит Бандера відповідає – до вини не почувается, своєю революційну діяльність я вважав тільки сповненням мого обов’язку”.

... Унаслідок проведення Варшавського процесу над оунівцями дещо змінилася думка польського суспільства та преси. Поляки значно об’єктивніше почали ставитися до українців та їхньої діяльності. Так, у “Лі-

тературних відомостях” (“Wiadomości literackie”) за 15 грудня 1935 р. було вміщено статтю Ксаверія Прушинського, у якій говорилося: “Ті люди вбили, бажаючи служити справі свого народу. Ми не думаємо, що таким способом вони їй добре служили. Успішно служать вони їй щойно тепер: три четвртини польської преси, що протягом сімнадцяти років не хотіли знати слова “український”, протягом цих трьох тижнів навчилися цього слова і вже його не забудуть. А люди, які не писали інакше, як про “гайдамаків”, сьогодні соромляться того дурного баналу... 17 років товмачили нам, що поширюванням любови до Польщі. А ось тут ці люди, хоч знають польську мову, не хочуть говорити по-польськи... Вчили нас, що ціла та “Україна” є штучним творивом, яке зникне з останніми слідами австрійської держави, твором якої вона була. А тим часом – це та “Україна” своєю ненавистю до нас бухає сьогодні сильніше, ніж за тих давніх, неспокойних часів... Треба, щоб усі в Польщі застановилися над загадкою тих контрастів. Звідомлення з процесу друкують всі щоденники в Польщі. Треба, щоб ми довгою чергою пройшли попри лаву обвинувачених, щоб заглянули глибоко в очі цих хлопців. Це мусіло бути щось важливе, коли уклад взаємин двох сусідніх народів і роля держави зуміли знищити в цих людей захоплення молодістю й життям, і замість того зродити думку про вбивання та про самопожертву... Це хлопець, в душі якого вкорінилась щороку пригадувана ненависть листопадових днів, горда погорда до польської “вищости” і до заперечування йому навіть права на національне ім’я”.

Орган польських народовців “Просто з мосту” (“Prosto z mostu”) надрукував статтю “Справа найважливіша з важливих”, у якій підкреслювалося: “Ми, польські народовці, маємо обов’язок найголосніше казати про те, що існує український народ, що він живе і бореться за своє право на життя. Саме ми мусимо розуміти й цінити героїчне зусилля українського народу, який протягом сотень років не має своєї державности, що його русифікують, польонізують, роздирають, а він завжди триває. **Хай українських націоналістів буде тільки жменька, проте напруження жертвості, посвяти й героїзму тієї жменьки таке наявне велике, що його вистачає не лише на те, щоб воскресити, а навіть створити націю”.**

... Саму судову залу на вул. С. Баторого (сучасна вул. князя Романа) охороняло 20 поліцейських. Навколо будинку судових засідань було багато агентів у цивільному: поліція побоювалася, що бойовики ОУН вчинять напад з метою звільнення товаришів. На самому початку процесу останнім до зали ввели Степана Бандеру. Коли він появився, усі підсудні встали з місць і привітали провідника: “Слава Україні!”. За підсудними піднялися адвокати і глядачі, а за ними – судді, присяжні, журналісти й усі поліційні функціонери різних рангів. Ось як описав цю незвичайну подію у своїх спогадах адвокат С. Шухевич: “Вони якось механічно попідирилися в переконанні, що на залу увійшов суд або якийсь високий польський достойник. У цей спосіб ціла зала – як один муж – піднялися, щоб пошанувати молоденького Степана Бандеру, коли той входив на залу. “Пане, пане, – говорив я опісля до [судового] радника Тиньки, – ви дивуетесь, що український нарід слухає Бандеру; коли ви самі віддаєте йому такі гонори: всі стаєть, коли він входить на залу судової розправи”.

... У своєму завершальному виступі на процесі Степан Бандера виголосив такі тези: “Прокурор сказав, що “на лаві підсудних засідає гурт українських терористів та їхній штаб”. Хочу сказати, що ми, члени ОУН, не є терористами. ОУН огортає своєю акцією всі ділянки національного життя.

...

Третя справа – це справа протибольшевицької акції. Прокурор сказав, що бодай побічним мотивом при вирішуванні атентату на советський консулят у Львові було те, що Організація хотіла зареагувати теж на налашдування польсько-большевицьких взаємин, що хотіла їх поспувати. Я сам про цей атентат вирішив, я дав наказ його виконати і заявляю, що ми абсолютно не брали до уваги того моменту. Не тільки з практичних, але в першу чергу з засадничих мотивів. ОУН у своїй політичній програмі відкидає орієнтацію на кого-небудь. ОУН відкидає концепцію відбудови української держави при нагоді польсько-большевицького конфлікту. Польсько-большевицькі взаємини не можуть вирішувати про наші політичні розрахунки. Зрештою, з історії знаємо, що всякі такі концепції діставали в лоб і що коли йде про Україну, то Польща

з Москвою завжди погоджувалися.

...

З розправи виходило б, що ОУН цілу свою діяльність зводить головню до бойової акції. Заявляю, що ні програмово, ні якщо йде про кількість членів у поодиноких ділянках організаційної праці, бойова акція не є єдиною, не є першою, але рівнорядною з іншими ділянками. Тому, що в цій залі розглядали атентати, що їх виконувала Організація, міг би хтось думати, що Організація не числиться з життям людини взагалі і навіть з життям своїх членів. Коротко скажу: люди, які весь час у своїй праці є свідомі, що кожної хвилини самі можуть втратити життя, такі люди, як ніхто інший, вміють цінити життя. Вони знають його вартість. ОУН цінить вартість життя своїх членів, дуже цінить; але – наша ідея в нашому понятті є така велична, що коли йде про її реалізацію, то не одиниці, не сотні, а мільйони жертв треба посвятити, щоб її таки зреалізувати. Вам найкраще відомо, що я знав, що накладаю головою, і відомо вам, що мені давали змогу своє життя рятувати. Живучи рік з переконанням, що я втрачу життя, я знав, що переживає людина, яка має перед собою перспективу в найближчому часі втратити життя. Але впродовж цілого того часу я не переживав того, що я переживав тоді, коли висилав двох членів на певну смерть: Лемика і того, хто вбив Перацького...”. На цьому місці голова суду перервав С. Бандеру і не дозволив йому закінчити своєї промови.

...

В плянах становлення “Нової нацистської Європи” про таку державу, як Україна не могло бути й мови. Уряд на чолі з Ярославом Стецьком гестапо заарештувало та відправило по тюрмах і концтаборах. 3.VII.1941р. відбувся допит Степана Бандери державним підсекретарем Кундтом у Кракові з приводу Акту 30 червня. Щоб схилити Бандеру до співпраці та відкликати Акт 30 червня, 5.VII.1941 р. гестапо взяло його під домашній арешт й згодом відправило в тюрму у Берлін на Принцрегенташтрассе. В січні 1942 р. його розмістили у камері-одиночці в концтаборі Саксенгаузен.

...

Його братів Олександра і Василя було закатовано в концтаборі Авшвіц (Освенцім). В Херсоні гестапо розстріляло брата Богдана, а у львівській в’язниці також брата дружини (Лева Опарівського), а тещу боївка АК вбила лише за те, що донька була заміжня за Бандерою. Одночасно з нацистами НКВД розстріляло батька Бандери о. Андрія, а двох сестер Володимиру і Оксану вивезли в сибірські концтабори плянуючи їх зламати і в майбутньому використовувати проти рідного брата. Через таку рішучу відмову С. Бандера його близькі родичі загинули мученицькою смертю, а він сам опинився у нацистському концтаборі Саксенгаузен (до 27.IX.1944). В свою чергу український народ розпочав збройну боротьбу проти нових окупантів. Цей рух Опору переріс у справжню повстанську війну не тільки проти нацистського режиму, а й советської тоталітарної системи розтягнувшись на довгі роки. Під іменем Степана Бандери вона набрала масштабності та запеклого характеру, а з його іменем окупанти іденфікували і пов’язували весь український визвольний рух.

Після завершення Другої світової війни Степан Бандера – “С.А.С” – “В. Тесляр” – “Ярич” – “Донат” – “Власт” опинився в еміграції у Німеччині. У лютому 1945 на нараді Проводу ОУН в Україні разом із Р. Шухевичем і Я. Стецьком обраний до Бюра Проводу ОУН. Цей вибір підтвердила конференція Закордонних Частин ОУН у 1947 р. З моменту виходу з концтабору Бандера активно починає разом з іншими членами Організації налагоджувати роботу української політичної еміграції, розбудовує організаційний апарат та зв’язки з підпіллям в Україні, проводить активну публіцистичну діяльність, дає інтерв’ю журналістам. Основною фінансовою базою діяльності ЗЧ ОУН у визвольній боротьбі стали внески української діаспори. Степан Бандера був категорично проти повної орієнтації націоналістичного руху на будь-які держави, а виступав за опертя на власні сили та відстоювання власних інтересів. З метою налагодження контактів та діяльності структур українського визвольного руху Провідник ЗЧ ОУН здійснив ряд поїздок до Англії, Канади, Італії, Бельгії, Голандії, Франції, Іспанії. Степан Бандера в загальному займався розробленням стратегічних напрямків діяльності організації, його два заступники – Ярослав Стецько та Степан Ленкавський – відповідали за зовнішню та внутрішню політику. Боротьба з советською агентурою і спецслужбами в діяльності ЗЧ ОУН були одними з першочергових завдань.

Микола Посівнич
історик, редактор і упорядник
м. Львів

З ПЕРШОГО ІНТЕРВ'Ю СТЕПАНА БАНДЕРИ З ЧУЖИННИМИ ЖУРНАЛІСТАМИ

Дня 31. 3. 1950 р. Провідник ОУН Степан Бандера дав інтерв'ю п'ятьом чужинним журналістам, у якому з'ясував основні постулати зовнішньої політики українських революційно-визвольних формацій. Зустріч відбулася конспіративно, в малому готелі. Місце зустрічі й доїзд до нього були пильно стережені українською охороною, і назва місцевості в околиці Мюнхену не була відома її учасникам, а в пресі була оголошена, як "ближче неозначена місцевість".

Пресова конференція знайшла широкий відгомін у світовій пресі. **Щоденники 72 країн** подали, як свого роду сенсацію, повідомлення про цю прес-конференцію. Текст пресової конференції подаємо на основі звідомлення прийвного на ній кореспондента газети "Шлях Перемоги" (ч. 15, 1950 р.).

— **До якого державного ладу змагає ОУН?**

— До народоправства (демократії) і соціальної справедливості. ОУН бореться проти большевицької диктатури, тоталітаризму, проти комуністичного суспільного поневолення й визиску. В українській державі український нарід свобідною волею має вирішувати сам про її державний і суспільний устрій. Українська держава запевнить свобідний розвиток усіх ділянок життя — релігії, культури, господарства, забезпечить всебічну особисту свободу і справедливість усім громадянам України, свободу індивідуальної і збірної діяльності громадян на суспільно-політичній, господарській, культурній і на інших ділянках.

— **Які є сили українського визвольного руху?**

— Українські визвольні змагання очолює Українська Головна Визвольна Рада, що постанала 1944 р., діє в Україні, як революційний найвищий орган українсько-

Інтерв'ю Степана Бандери (сидить перший справа)

го народу в протиставленні до московської експозитури — т. зв. уряду УССР. УГВР, що має характер революційного парламенту, і її виконний орган — Генеральний Секретарят — перебувають весь час в Україні.

Українська Повстанська Армія — це підпільна революційна військова формація, що веде мілітарну боротьбу в рамках цілої революційної дії.

— **Яке є відношення між ОУН і УПА?**

— Найчастіша співдія. УПА постанала із збройних відділів ОУН під час II світової війни, коли мілітарна боротьба розгорнулася у великих масштабах, на два фронти, проти німців і проти большевиків. Основною УПА стали військові відділи ОУН, але в УПА входять теж не члени ОУН, всі, хто хоче брати участь у збройній боротьбі про-

ти ворога за волю України. УПА побудована й діє на принципах чисто мілітарних в достосованні до підпільних умов. УПА веде мілітарні операції в рамках цілої революційної боротьби, яку практично організує й провадить ОУН.

— **Чи можете подати орієнтаційні дані з минулого про кількісний стан і про розміри більших операцій УПА?**

— На переломі 1944 і 1945 рр. наші во-

роги, німці й большевики оцінювали в своїх розвідчих звітах стан УПА на приблизно 200 тисяч війська.

В одному з більших кількадечних боїв проти однієї частини УПА з большевицького боку брали участь 3 дивізії (бій в смугі Чорного Лісу на Підкарпатті в 1945 р.). Відділи УПА, завдавши великих ударів большевикам, зуміли прорватися з оточення.

— **Коли, де і чому ув'язнили Вас німці?**

— В 1941 р. після проголошення відновлення Української Держави проти волі й плянів гітлерівської Німеччини. В'язнили до 1943 р. в тюрмі гестапо в Берліні, а потім до вересня 1944 в концтаборі Саксенгаузен в Оранієнбургу.

— **Коли і чому звільнили Вас?**

— Восени 1944, як уже відступали з України, німці звільнили мене і малу частину українських націоналістів, стараючись приєднати собі прихильність українців. Пропозиції співдія я відкинув, так само як й інші. Німці держали мене під поліційним наглядом, з-під якого я втік на початку 1945 р.

— **Чи німці пропонували українцям співпрацю, обіцяючи державну самостійність?**

— Під час війни гітлерівська Німеччина ніколи не ставилася насправду позитивно до справи української державної самостійності, тільки намагалася заманити сумнівними обіцянками в далекій перспективі.

— **Як уявляєте собі пригожий момент для вибуху революції?**

— Він може мати внутрішній характер — крайньо скрутне положення цілої большевицької системи і режиму, зокрема економічне заломлення. Внутрішній розвиток СССР йде по цій лінії прогресивно. Або друга можливість: криза зовнішнього характеру, війна, чи інша форма великого натиску на СССР ззовні.

З ІНТЕРВ'Ю НІМЕЦЬКОЇ РАДІОСТАНЦІЇ ЗІ СТЕПАНОМ БАНДЕРОЮ

Кельн, Німеччина. Осінь 1954 р.

Німецький радіожурналіст Гоппе:

Перед мною сидить людина, що її, мої слухачі, я не смію вам описати. Мало хто знає, як вона виглядає, де вона перебуває і яке прізвище сьогодні носить. Ця людина — це Степан Бандера.

Степан Бандера — сьогодні вже легендарна постать національної визвольної боротьби поневолених народів, як Абдель Крім, — є один з найнебезпечніших і найсильніших ворогів советського імперіалізму, які сьогодні живуть, бо за ним, провідником Організації Українських Націоналістів, стоять 40 мільйонів українців. Бандера втілює їхню стремління до націо-

нальної незалежності.

Від 1941 року, коли після вмаршу німців у межі Советського Союзу він проголосив самостійність України і коли ним керувала УПА, Українська Повстанська Армія, піднесла зброю, — советська таємна служба пробувала його спіймати. Однак, до сьогоднішніх пор не вдалося Бандері досягнути. Він живе нерозпізнаний у таємному місці.

...

У 1945 році совети в цілій Західній Європі провели ґрунтовні пошукування за Степаном Бандерою. Хоч тоді Бандера знаходився на терені, який був у сфері впливів советів, все ж його не розпізнали. Досьогодні совети не знайшли його. Банде-

ра живе. Москві може одного дня це дорого обійтись.

Бо вже віддавна найбільшою загрозою для єдності і сили Советського Союзу є стремління поневолених Москвою народів до незалежності, передусім українського народу. Українське питання було і є найслабшим місцем Советського Союзу і тут може захитатись існування цілої советської імперії. Промови Хрущова, Кагановича та інших з нагоди 300-ліття прилучення України до Росії, вліті цього року, що обвинувачували Захід у "підтримці українського націоналізму з імперіалістичних намірів", доказують, що Москва, не зважаючи на виграну війну і найгостріші терористичні кроки в Ук-

раїні, цілком не дала собі ради з українською проблемою. Ці промови свідчать більше, ніж інші аргументи, що спротив українського народу проти Москви продовжується і зростає. Степан Бандера, який тут перед мною сидить, є головною, стремлінням і сумлінням українського спротиву.

...

ГОППЕ: Чи не були б Ви ласкаві, пане Бандеро, докладніше пояснити поняття "український націоналізм"?

БАНДЕРА: Сьогодні в Україні анти-большевицька визвольна боротьба є організована і ведена ОУН — Організацією Українських Націоналістів. Поняття "українського націоналіста", "націоналіс-

тичного руху", має зовсім інше значення, ніж подібні терміни на Заході. Український націоналістичний рух не має нічого спільного з нацизмом, фашизмом або націонал-соціалізмом. Український націоналізм бореться проти імперіалізму, проти тоталітаризму, расизму і всякої диктатури чи застосування насильства.

Ім'я "український націоналіст" є співзвучним з "український патріот", який є готовий боротися за свободу свого народу, жертвувати для свого народу все, що він посідає, навіть життя.

Український націоналізм протиставить т. зв. большевицькому інтернаціоналізмові ідею самостійності і вільного розвитку кожної нації.

...У день уродин Бандери є доречним поставити питання:

хто такі бандерівці? Не у побу-

товому означенні, на зразок ярлика, який вішається на все, що не

відповідає московсько-імперсько-

му поняттю правильного стану

речей, а стислому значенні слова,

планка для якого поставлена Провідником. Планка розуміння своїх

суспільних і національних обов'язків, місця і місії в цьому суспільстві. Так от, **якщо подивитись на**

рух, який ґуртувався навколо

Бандери, під таким кутом зору,

то виявиться, що неодмінною

ознакою цих людей була діє-

вість. Можна до безконечности де-

батувати про неправильність суспільного устрою на кухні, на роб-

оті чи в трамваї — але якщо ви вва-

жаєте, що Україну вам повинні змінити

Ющенко, Тимошенко чи ще хтось, за ко-

го ви голосували, — ви не бандерівці. Ніхто з них нічого

вам не зобов'язаний. Це ви, Друзі,

без жодного стороннього примусу

взяли на себе зобов'язання змінити

країну і суспільство. То робіть!

Можете це робити без саморек-

лями, як вимагає наша етика, — але

робіть, щоб були не інформаційні

приводи, як люблять говорити наші

політики, а діла. Модерна нація в

сучасному світі — це соціум, який не

заглядає до рота влади і питає: куди

йти і що робити, а суспільство, яке самоорганізуєть-

ся проти внутрішніх та зовнішніх

викликів саме, і без цінних вказі-

вок влади, та ставить перед нею не-

зручні питання не лише на виборах.

Якби бандерівці у 1941 році за-

глядали до рота чинної влади, чи

можна будувати Україну — не було

б ні Акта 30 червня, ні УПА в 1942

році. Сьогоднішні виклики не від-

різняються від тих, з минулого

століття. Це вічна ситуація і вічна

відповідь на неї: хочеш робити — то

роби, а не нарікай, а якщо тобі

лише йдеться лише про те, щоб

оскаржитись на життя — то не

дивуйся, що по тобі топчуться

чобітьми. У цьому — життєва позиція

Бандери, і в цьому — світогляд

людей, які навколо нього ґурту-

вались.

Існують хибні уявлення про

джерело дисципліни в ОУН. Своє-

рідний міт: Бандера сказав — і все

робилось, як у годинниковому

механізмі. Воно то робилось, але не

один голий наказ був стимулом

для виконання. І не жорсткий примус,

"киями", був стимулом для під-

тримання дисципліни в ОУН і

УПА. Той, хто вважає фізичний

примус основою дисципліни, не

розуміє механізмів духовної влади,

яка є набагато тривкіша, механізм

якої по суті й стягують націю в

єдине ціле. Ця влада більше по-

будована на особистому прикладі,

ніж на примушуванні до дії. Бан-

дера спочатку питав з себе, а потім

Хто такі бандерівці?

з друзів, — і тому, коли він віддавав наказ, йому важко було заперечити. І тому його влада триває і після його загибелі, хоч матеріялісти цей феномен і заперечують. Але до кожного з вас, хто думає, що він — бандерівець, хоч часом, подумки, приходять Бандера і каже: «От я зробив таке і таке, за це заплатив польськими тюрмами, німецьким концтабором і смертю з рук агента КГБ, а що Ти зробив для України?»

І влада цього простого запитання для людини, яка відчуває себе не біомасою, а повноцінним членом нації, така, що без кивів примушує робити героїчні вчинки. А кий — точно би не примусили. Робити щось для України не тому, що Тебе примушує влада, працедавець чи гін до помноження власних маєтків, — це одна з тих ознак, яку неодмінно мали люди, які ґуртувалися навколо Бандери. І сам він кришталево відповідав цій ознаці — тому орієнтири, поставлені ним більше, як півстоліття тому, правильно показують напрямком ідейним борцям сьогодні. Він не приватизував ні будинку на Цепелінштрассе, ні того, що поруч зруйнованого Бін Ладеном Твін Тавера — бо в тій боротьбі, яку він вів, справжню ціну має не маєток, а життя. Кожен, хто подумки почувася себе бандерівцем, готовий, як аксіому, сказати: не по-

шкодую життя за Україну, міркуючи про героїчну загибель у боротьбі з ворогами. Але українці потрібне ваше життя, а не смерть! Можете віддати Україні безоплатну годину життя в день — віддайте, можете годину в тиждень — теж віддайте! Можете витратити годину власного часу, щоб розповісти дітям про УПА чи армію УНР? Прийти на могили з граблями й лопатою і впорядкувати місце останнього спочинку знищених Голодомором? Купити мішок цементу і закласти на цвинтарі фундамент символічного хреста загиблим воюючим армії УНР, УГА чи УПА? А може, ви можете згуртувати зі собою й інших, які цього хреста зварять і встановлять разом з вами? Якщо так — тоді ви бандерівці, навіть якщо не складали устроєвої присяги на Святому Письмі і Тризубі. Якщо ні — не може присяга на всіх Святих Книгах усіх релігій світу, навіть складена у Верховній Раді України.

Сьогодні... він, за правом життя, відданого за Україну, разом із своїми побратимами віддає нам наказ: «Встань і борись! Слухай і вір, здобувай і перемагай, щоб Україна була знову могутня, як колись і творила нове життя по власній уподобі і по своїй волі».

Ярослав Сватко
м. Львів

ПРОВІДНИКИ ОУН ПРО СТЕПАНА БАНДЕРУ

«Новий ґатунок української людини»

Ярослав Стецько, Богдан Кордюк, Василь Барка, Степан Бандера, сидить — Степан Ленкавський.

Далекозорий розум великої людини Євгена Коновальця проникнув, що грядучі роки лише тоді змінять долю нашого народу, коли ми виростимо із себе організовану національну силу, яка буде діяти поза контролею ворога для збройної боротьби проти чужого насильства. Це була революційна думка. За нею прийшов чин.

Створення зав'язків таємної армії України, Української Військової Організації — це був основний зворот історичного значення. Це була зовсім нова концепція перестановки національних сил. Перелом і зміна шляхів політичного думання. **Вона переломила шаблони найбільш закоріненого легалістичного думання нашого тодішнього суспільства**, що не уявляло собі поза діями легальних національних партій доріг і допущених законами ніяких інакших форм Організації, ані способів визвольної дії. Від цього часу замість петицій, скарг, домагань і протестів в обороні народніх прав — українці почали говорити револьверовими стрілами, вибухами динамітових бомб. **Це було народження першого національно-революційного руху** — нової сили з-поміж найбільш патріотичних, досвідчених і дисциплінованих військовиків, сили, яка з ходом років набрала значення зораз важливішого політичного фактора.

Невідхильна доля Бандери як сина української нації з доби її поневолення поставила його перед **вибором, або жити як син поневоленої нації рабом, або бути борцем. Бандера вибрав революційну Організацію УВО, і цей вибір перерішив дальший хід його життя**. Він поставив своє життя на службу ідеї і в цьому був послідовний, невгнутий і твердий до себе в усіх умовах дальшого життя.

Світ підпілля, світ заборонений і переслідуваний ворогом і спрямований проти ворога усім своїм вістрам — цей світ має особливий клімат. У ньому виростають і кріпнуть характери, загострюється спостережливість шкідливих дій ворога, росте бажання і готовність протидіяти їм своїм власним ризиком. **У підпільній боротьбі оформився, набрав ґарту новий ґатунок української людини, українського патріота...**

...Одним із них був Бандера. Як репрезентант цього підпільного світу він характеризує його такими словами:

«Нашим природним середовищем стало вже змагання, змістом нашого життя — боротьба. Для нас політична діяльність, праця завжди була боротьбою, не тільки змістом, але й форми її завжди були такі. Ми стояли постійно на фронті чолом проти ворога».

Вперше показався Бандера світові як в'язень на судовій залі в Варшаві перед польським трибуналом. Він одержав від

нього кару смерті і зник з очей за в'язничними мурами. Його виступ перед судом — це не була оборона себе, але обжалування окупантів за позбавлення прав українського народу, підтвердження і обґрунтування правильності революційних метод ОУН і засад націоналістичного руху. Бандера, раз поставивши своє життя на службу ідеям своєї нації, жив для їх перемоги і не дбав про своє життя чи популярність свого імені. Таким він лишився

до смерті і, мабуть, тому, цією самопосвятою, невгнутістю і нешуканням особистої слави здобув до себе широке довір'я мас на пізніші роки і **став символом революційної боротьби на Західніх Українських Землях**.

Життєвий шлях Степан Бандери, його боротьба, політична діяльність і навіть сам факт його існування на світі були для московських окупантів небезпечні і загрозові

тим, що непокірні маси українського народу в останніх десятиріччях зв'язували з його іменем свої надії на успішну перемогу національної визвольної революції. Його безпеку для Москви оцінив ворог так, що доклав усіх зусиль, щоб усунути його з-поміж живих.

Але не лише діяльністю свого життя Степан Бандера був для окупантів шкідливий. Він не переставав бути для Москви шкідливим і по своїй смерті.

Смерть Бандери — це насамперед обвинувачення кремлівським організаторам морду, членам найвищого партійного і державного «колективного керівництва» Советського Союзу, зокрема Шелепіну і Хрущову, які не були притягнені до відповідальності ніяким міжнародним судом за організування цього морду і його одобрення.

По-друге, сам процес над виконавцем цього рафінованого скритовбивства був першим судовим процесом перед найвищою чужинецькою судовою інстанцією, який виявив перед світом, що московсько-большевицькі урядові особи є організаторами політичних мордів та що найвищі державні чинники нагороджують успішного вбивника орденом большевицької держави — бойовим орденом «Червоного прапора».

По-третє, процес Сташинського викрив і виявив незнану в історії західньої криміналістики зброю для потайного і безслідного вбивання людей, винайдену большевицькими ученими і випродуковану технологічними засобами большевицьких лябораторій...

Нам, українцям, притягнення вбивника Бандери до судової відповідальності дало нагоду пригадати світові, що це в українській історії не відокремлений випадок, і **відновити в пам'яті трагічну долю Головного Отамана Симона Петлюри, полковника Євгена Коновальця і всі злочинні методи винищування і придавлення українського народу**, проти чого піднесли прапор боротьби убиті ворогом провідники визвольного бою, що в ході років залишилися символами незнищеного революційного чину.

Степан Ленкавський учасник Установчого Конгресу ОУН 1929 року, голова Проводу ОУН-р 1959-1968

«Несплямлений прапор національно-визвольної революції»

Степан Бандера став прапором визвольної-революційної боротьби України і її символом по усій російській тюрмі народів! Усе, що має знам'я безкомпромісовості, оригінально-українськості, що виростає з народньої душі, що запечене чуже-вороже, насильницьке, наїзник окреслює як «бандерівське».

Небуденна постать Степана Бандери виростала на його власних чинах, бо не йому було творено умови дії, а він сам їх творив! Це була провідницька поява рідкісного типу. Як крайовий провідник ОУН на ЗУЗ і крайовий комендант УВО, він дуже сильно наголошує соборницький аспект боротьби, намагаючись теж проініціувати дією ОУН почерез Збруч на центральні і східні українські землі, чому присвячував головну увагу великий соборник полковник Євген Коновалець. Проте ж, одночасно, Степан Бандера був свідомий, що закони революційно-визвольної організації специфічні, вони не знають в умовах розчепереної рідної землі на даному їй відтинку менш важливого і більш важливого ворога-окупанта! Він був свідомий того, що фронт на-ЗУЗ мусить мати головне вістря проти окупанта ЗУЗ, щоб мати довір'я народніх мас, гноблених окупантом. У протилежному випадку інший окупант розіграє безкомпромісові сили і скерує їх у своє русло...

Тридцять роки безстрашними виступами Степана Бандери та інших членів КЕ ОУН на ЗУЗ на судових процесах у Варшаві і й Львові закріплюють легенду трьох літер — ОУН — незатертими етично-моральними слідами в душі народу...

Степан Бандера був революційним провідником-реалістом, великим практиком і організатором, а одночасно й непересічним тео-

ретиком і глибинним аналітиком революційно-визвольних процесів та передбачливим політиком — державним мужем. Його характеризувала дуже субтильна відповідальність та незвичайна людяність...

Силу йому давала його глибока християнська віра. Він був дійсно прикладом революціонера-націоналіста, який — в обличчі постійної загрози смерті — вірив у позагробове життя. Єдність християнської і національної патріотичної ідеї знайшла в ньому своє уособлення, втілення. Християнство було для нього християнством героїчним, а не пасивістичним. Він розумів його так, як наше козацтво, наш Орден Християнський. Оті творці нашої християнської і мілітарної республіки, «Запорозької Січі», що боролися за «віру православну і за отчизну», «славу добували, братів визволяли»...

ОУН для нього була понад партії і понад класи, себто понад соціальні прошарки і професії...

Степан Бандера — речник нового покоління

Степан Бандера віддзеркалював основні політичні тенденції свого покоління, яке прийшло до політичного голосу після програної визвольної війни 1918-1920 рр. Це покоління було під ідейно-політичним кутом протиставленням інтернаціоналізму, соціалізму, всесвітнянству покоління, яке прогало визвольну війну, мавши для виграної найкращі об'єктивні шанси.

Нове націоналістичне покоління Степана Бандери з фанатичною вірою стало на прю з окупантами, мавши сміливість підняти чотирифронтову боротьбу за визволення в соборницькому відношенні. Це не був порив з мотикою на сонце, але вислід самопочуття зма-

гу за абсолютну справедливість, це була етично-ідейна категорія боротьби. У революційному процесі, що має метою теж перевиховання народу, інколи етичний перень важливіший від політичного.

Термін «бандерівець» став символом протиросійської боротьби за національну незалежність усіх уярмлених народів. Загальновідоме роз'яснення казахського бійця на запит щодо мети і шляхів його боротьби: «Я — казахський бандерівець!».

Тільки академіями віддавати шану Степанові Бандері замало! Старші, а зокрема молоді, повин-

ні віддавати честь чинами, бурхливими чинами! Жити небезпечно й жити ризиковано! **Сьогодні світ респектує тільки силу! Покажіть українську революційну силу!**

Пише поет: «Страшно у вічі заглянути смерті, а найстрашніше, мабуть, тоді, як нема за що вмерти...».

Степан Бандера знав, за що віддати своє життя! І знає це увесь український народ, і не лише він!

* * *

Немає важливої проблеми у житті нації, якої Степан Бандера у своїй багатій інтелектуальній, пуб-

лістичній і журналістичній творчості не заторкнув би, не менш і в своєму різноманітному листуванні... Але суть справи у тому, що в ієрархії вартостей і завдань Степан Бандера відсував усе другорядне, наприклад, внутрішньо-партійні суперечки, внутрішньо-український партійно-політичний комплекс на дальший плян, згідно вмурував його відповідно до питомої ваги даного явища у велику будівлю успішного розгортання національно-визвольної революції.

Його розуміння національно-визвольної революції це не механічний процес розгортання лише технічно-революційних актів, чи виключно реакція на утиски й переслідування, але це глибинний, закорінений у світоглядних, ідеологічних, релігійних, культурних, правових, суспільних, традиційних вартостях української нації й людини — духово-органічний процес.

(Для нього) **українська революція — це передусім процес внутрішнього визволення нації й розбудження та самоусвідомлення її традиційних оригінальних історично притаманних українських вартостей і якостей, які мають вирішальне значення у всеохопленні широких народніх кіл в ідейному аспекті, яке унаслідок у дійовому та, у відповідний момент, у збройному аспекті.**

Степан Бандера виводить свою теорію визвольної революції з глибинних ідеологічно-світоглядних, суспільно-політичних, економічно-програмових, релігійно-правних преміс християнського українського революційного визвольного націоналізму з питомим українській нації історичним народоправством, з основними універсального значення ідеями «сво-

бода народам» — «свобода людини»...

Ідея, кадри, дія — це три елементи, які проймають його визвольні міркування. Бувши надзвичайно толерантним до інакше думаючих, респектуючим політичне зрічницювання громадськості, він присвячував особливу увагу розбудові Організації Українських Націоналістів (ОУН).

Духова спадщина Степана Бандери своїм змістом небуденна. Можливо, щойно майбутні історики виявлять, чи Степан Бандера героїкою свого життя, своїми чинами революціонера-націоналіста, лідера визвольної боротьби, а чи своїми ідеями й думками, теорією національно-визвольної революції, своїм вченням більше вплинув на успіх революційної боротьби. Проте, ледве чи можна відділити революціонера чину, організатора й прагматика революції від її ретика та ідеолога!

...Україна була для Нього революційною світовою проблемою. Він однаково бажав волі і незалежності національної як своїй Батьківщині, так і всім іншим поневоленим Москвою і комунізмом народам, уважаючи нашу долю нерозривно пов'язаною з долею усіх інших уярмлених большевизмом країн.

Національна революція була для нього аксіомою, як шлях до визволення. **Ставка на власні сили** — не тільки святковою заявою, але всією своєю динамічною натурою, яка ніколи не знала і не любила спокою. Він здійснював цю концепцію...

Не словами, а чинами відміцують пресуму рішучо героїської смерті, втрати незабутнього Провідника української національно-визвольної революції!

*Ярослав Стецько
голова Проводу ОУН
1968-1986*

ФРАГМЕНТИ МОЇХ ЗУСТРІЧІВ І РОЗМОВ З ПРОВІДНИКОМ СТЕПАНОМ БАНДЕРОЮ

Степан Бандера був незаперчним авторитетом для нас, молодих українців, що були учасниками визвольного націоналістичного підпілля в Україні в останніх кількох роках й опинилися у Великій Британії ще під час війни (я прибув сюди у січні 1945 року). Але його доля була для нас невідома, адже Бандера перебував під час війни у німецькій в'язниці-кацеті. І зараз після закінчення війни в половині 1945 року нам стало відомо від колишнього посла польського Сейму Микити Бури, що Степан Бандера живий і перебуває на волі. Це була велика радість для нас. Відтак через капітана канадської армії Святослава Фроляка, що разом з іншими українцями з Канади перебував у Лондоні і часто їздив до свого військового відділу в Німеччині, нам вдалося встановити з Бандерою постійний контакт. Від Проводу ОУН на чолі з Бандерою ми почали отримувати і поширювати інформацію про зброй-

Василь Олеськів

шевицькою Росією народів під світового значення гаслом: «Свобода народам і людині!». Він вірив, що скорше чи пізніше Україна, якщо стоятиме постійно на шляху боротьби за незалежність, остаточно здобуде її, переможе. Цьому сприя-

цієй вказівки Бандери.

Перший раз до Великої Британії Степан Бандера прибув у 1952 році, щоб перевести розмови з різними британськими колами про українські проблеми, які в той час були актуальними, а також щоб підготувати IV Конференцію Закордонних Частин ОУН 1953 року в Лондоні. Головою Проводу ЗЧ ОУН в тому часі був Ярослав Стецько, який на початку 1952 року покликав мене до Проводу ЗЧ ОУН на господарсько-фінансового референта. На одному із засідань Проводу, при обговоренні бюджету була пропозиція кількох членів Проводу призначити відповідну суму для втримання дружини і трьох дітей Бандери, але Степан Бандера досить категорично відмовився від тієї пропозиції, бо, мовляв, він сам дасть собі раду. Згодом, коли я мав нагоду відвідати родину Бандери в їхній тимчасовій хаті над озером і познайомитись особисто з п-і Славою і дітьми Наталею, Лесею

і Андрійком, я побачив, як дуже скромно вони живуть, але у великій взаємній любові і виrozumінні. Це дійсно велика і славна Родина.

На IV Конференції ЗЧ ОУН Степан Бандера був обраний головою Проводу ЗЧ ОУН і від того часу часто приїжджав до Великої Британії, особливо після відбуття у Бельгії V Конференції, на якій він був знову переобраний головою проводу ЗЧ ОУН. Реформуючи новий склад Проводу у ВБ, Бандера запропонував мені очолити Тереновий Провід у ВБ, який в тому часі під впливом підривної акції т. зв. двійки був дещо ослаблений. Справді я не був готовий взяти такий великий обов'язок, але коли він з відомою усмішкою сказав: «Я Вам допоможу!», я не міг йому відмовити. Від того часу наші взаємини були і ділові, і більш зближені, дружні, довірочні. Часто, живучи під одним дахом з моєю родиною, провідник цікавився всіма нюансами нашого

життя, особистого й організованого в різних українських установах, при чому виявляв велике знання в домашніх і загальних справах.

Одного разу, оповідаючи про свій побут в німецькому кацеті, Бандера висловив жаль, що йому не вдалося передати до Проводу ОУН в Україні його пропозицію, щоб Провід видав і поширив окремий документ із засудженням ліквідації німцями життів. Бандера вважав, що жиди, як окрема нація є обнята нашим гаслом «Свобода народам і людині» і тому за їх свободу ведеться також наша боротьба. Дуже шкодував, що це йому не вдалося досягнути. Не знаю, чи він це комусь ще казав, крім мене.

А ще він мав критичну заувагу стосовно того, що коли 1944 року в Україні творилася УГВР — верховний орган визвольної боротьби українського народу, ініціатори не включили туди нікого, хто був на той час у німецьких концтаборах чи

ройської смерті, ми одночасно у глибокій пригадуні осмислюємо Його небуденну Постать і Його значіння для української нації у її поході до волі і державної самостійності.

Сьогодні вперше від дня смерті Степана Бандери український нарід в Україні відкрито вшановує Його пам'ять великими здвигами у різних містах і селах. В селі Воля Задревецька, в якому жила родина Бандери, урочисто відкрито музей ім. Степана Бандери, з участю понад 10 тисяч людей, для яких, як подає очевидець, цей день став найбільшим святом за останні десятиліття. У с. Старий Угрінів, у якому народився Степан Бандера відкрито і посвячено пам'ятник у формі стилізованого тризуба, середній зубець якого замінений бюстом Бандери. В урочистому відкритті взяло участь біля 15 тисяч людей. Ось кілька картин цього свята, що їх описує учасник: «Пам'ятник збудовано біля будинку, в якому народився і виріс Степан

Ідеологічний вишкіл активу ОУН, яким керував Степан БАНДЕРА. Оселя Чіддінґґолд, Велика БРИТАНІЯ, вересень, 1958 р. Сидять зліва: Михайло Гринюк, Ілля Дмитрів, Теодор Кудлик, Григорій Васькович, Степан БАНДЕРА, Василь Олеськів, Петро Цимбалістий.

З колекції БІБЛІОТЕКИ І АРХІВУ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА. ЛОНДОН, ВЕЛИКА БРИТАНІЯ.

ну боротьбу українського визвольного руху за УССД, видаючи в Лондоні тижневик «Український Клич» (1947-48), а від 1948 року місячник «Визвольний Шлях». Одночасно видавано й поширювано для англословного читача різні брошури англійською мовою.

1951 року мене вислано до Мюнхену для зустрічі зі Степаном Бандерою й обговорення різних організаційних справ. Зустріч відбулася просто неба недалеко від Дахав-рештрассе, де містилися різні українські організації, в районі головного вокзалу. Коли я побачив Бандеру, то він відразу справив на мене сильне вражіння. Він був нижчий від мене на зріст, але в ньому відчувалася якась могутність. Було відчутно, що це — Провідник. Моїм завданням було дізнатися він нашого керівника якнайбільше про боротьбу, яка тривала в Україні і про наші завдання на чужині.

Степан Бандера говорив дуже упорядковано простими, вишліфованими реченнями, ніби читав. У нього була дуже гарна й виразна українська мова, так що було дуже приємно слухати. Він говорив без емоцій, дуже спокійно, логічно й оптимістично. Мимо закінчення війни шість років тому, український нарід під проводом ОУН-УПА-УГВР далі провадить політичну і збройну боротьбу за державну незалежність України та інших поневолених боль-

теж зовнішня ситуація у світі, бо по закінченні війни почали розпадатися інші світові імперії — британська, французька й інші, тож остаточно прийде час і на російську імперію.

З відчутним болем серця Бандера розповів про героїську смерть у бою з НКВД провідника ОУН на українських Землях і головного командира УПА ген. Романа Шухевича-Тараса Чупринки 5 березня 1950 року і про необхідну реорганізацію керівництва визвольної боротьби.

Нове керівництво на чолі з полк. Василем Куком-Ковалем-Лемішем продовжило збройну боротьбу на дальші роки, що теж заставляє українську політичну еміграцію до відповідних дій для допомоги цій боротьбі. Особливі завдання лягають на кадри ОУН, які повинні вилонити із своїх рядів, на добровільній основі, необхідну кількість членів для обслуговування постійного зв'язку з кадрами в Україні, що часто є пов'язане із особистим ризиком. При цьому Провідник Бандера висловив важливу опінію, що члени революційного руху в боротьбі за незалежність своєї держави є насправді воїнами своєї Армії і як такі повинні підлягати міжнародним правилам. Тому у безвихідних ситуаціях краще є вибрати ворожий полон хай і на довший період часу, ніж прикоротити собі життя. Як відомо з пізніших подій на відтинку зв'язку з Україною, більшість зв'язківців притрималися

ВИСТУП надзвичайного і повноважного посла України у Великій Британії професора Володимира Василенка

(УЦІС). — Я щасливий і гордий бути присутнім на відзначенні 70-річчя постанови Організації Українських Націоналістів і 90-річчя від народження та 40-річчя від дня смерті славного провідника ОУН Степана Бандери. Це велика честь для мене бути тут, і я хочу поділитися з Вами своїми думками.

Я хотів би підкреслити, що ідеї, програмні положення, гасла ОУН завжди були співзвучні загальнолюдським цивілізаційним цінностям. Вони відповідали не лише національним цінностям, традиціям українського народу. Це підтверджує гасло «Свобода народам! Свобода людині!». Ця теза випередила і Статут Організації Об'єднаних Націй, і Декларацію прав людини, і Пакти прав людини. І більше того — ОУН дієво і з величезним напруженням, з колосальними втратами намагалася втілювати ці загальнолюдські принципи в життя, борючись ще волю і незалежність України.

В чому сила ОУН? Сила ОУН у безкомпромісній, послідовній відданості українській ідеї. Жодна українська національна організація не доклала стільки зусиль і не знала таких старшиних втрат, як ОУН, борючись за втілення української національної ідеї у життя. І саме це неправда, коли кажуть, що проголошення незалежності України — це безкровний акт. Так, фізично в цей день не було кровопролиття, але які колосальні жертви приніс наш народ на вівтар свободи і незалежності! І лівова частка цих жертв — це жертви членів і прихильників ОУН.

Сьогодні в Україні стоять пам'ятники Степанові Бандері, сьогодні в Україні Мазепа — національний герой. Але, на жаль, не для всіх. Сьогодні в Україні продовжують стояти пам'ятники катам українського народу, вулиці названі їхніми іменами. І поки боротьба за звільнення України від цієї скверни комуністичного режиму не завершиться результативно — завжди під сумнівом буде існування України, як незалежної держави. Але я вірю, що разом, спільними зусиллями, об'єднавши всі демократичні сили, українські сили, які сповідують українську національну ідею, ми переможемо.

Слава Україні!

тюрмах. Тоді було б легше створити на Заході, куди прибули з України деякі члени УГВР, єдине представництво визвольної боротьби українського народу за УССД.

На організаційному вишкільному курсі провідного активу ОУН Великобританії, який відбувся у вересні 1958 року в Інвалідській Оселі СУБ, що недалеко Лондону, Провідник Степан Бандера на протязі кількох днів у своїх аналітичних лекціях доводив, що завдяки боротьбі визвольних рухів поневолених народів російська большевицька імперія є серйозно захитана у самих її основах і що дальша скоординована боротьба доведе до її розвалу на незалежні держави. Але перед тим, заки це сталося, кровожадна Москва ще зуміла завдати великого удару українському Визвольному Рухові, вбиваючи 15 жовтня 1959 року Степана Бандеру, провідника ОУН.

У 50-ліття від героїської смерті Великого Провідника Степана Бандери весь український народ складає йому глибокий поклін.

Слава Україні!

* * *

1990 рік: «Сьогодні вперше... в Україні...»

Кожного року, коли вшановуємо пам'ять і віддаємо поклін Степанові Бандері, легендарному Провідникові, у чергову річницю від Його ге-

15.10.1990

**Василь Олеськів
голова Проводу ОУН
1986-1991**

З ІДЕЯМИ СТЕПАНА БАНДЕРИ ЗА ЙОГО ЖИТТЯ І ПО СМЕРТІ

... Коли я думаю про Степана Бандеру, то в першу чергу передо мною вирисовується постать Людини – батька, друга, товариша. Він дуже був родинний. То було найбільшою, що так скажу, рисою. Дуже любив дітей. Старався кожну вільну хвилину для них віддати. А тому, що ми дуже добре жили, Ярослав Стецько з Провідником часто стрічався, взагалі вони разом працювали, були однодумцями, то ми дуже часто бували одні з друзими, чи десь в неділю він вирвав пару годин часу, чи в суботу і виїжджали на природу.

... Провідник завжди був дуже родинний. Наприклад, ми ніколи грошей не мали, щобі десь їти до ресторану їсти, а там собі щось купували, якийсь там примус. На тому примусі щось підігрували, чи робили якусь каву, чи зупу. То Степан Бандера старався закупити ті продукти, які були потрібні, помагав готувати. Навіть до того степеня, що ввечір, то стелив нам ліжка. Ми під наметами спали. І навіть таке, що подавав нам той чай, бо ми вже й не хотіли пити, але він нам давав, щоб ми пили.

... Мав таке своє гобі, наприклад. Він дуже любив сам викликати (проявляти) знимки. Отже ж, там на Цепеліні, де ми мали бюро, він там собі зробив якусь темну кімнатку одну і там викликував знимки. То дуже хвилювало Ярослава, бо він боявся, що Бандера так пізно все сидить, пізно виходить з того бюро, і регулярно пізно виходить. І каже: “Степане, ти не можеш так робити. Рано все йдеш в однаковій

годині до бюро, ввечір в однаковій годині виходиш”.

І також як він у неділю все йшов до церкви. Отже, Ярослав його так картав за ту регулярність. Його то хвилювало. Він боявся за нього. Але Бандера, очевидно, не дуже слухав цього.

Він, Степан Бандера, був страшенно побожний. І не лише тому, що священика син, але такий уже був.

... Провідник ніколи себе не жалувал. Він постійно до праці ходив, виконував найрізноманітніші справи. Він же ж не мусів кожного дня до праці приходити. А він любив перший прийти до бюро і останній відходити. Любив активне життя.

Дуже любив природу. Того дня, як його вбили, він їхав автоном, власне, пані Геня, що була з ним тоді, розказувала, що він глянув і промовив:

– Боже, як гарно! Як хочеться жити!

Тоді була дуже така гарна золота осінь, і Степан Бандера так висловив своє захоплення. Та, на жаль, того дня він загинув.

Я ще хочу сказати, що Провідник ніколи не пив і не курив. Ми дуже часто бували на святах у Бандерів, але я жодного випадку не пригадую, щоб ми колись пили щось спиртне.

... А для нас є найсуттєвіше – привести Український Народ до влади, щобі він відчув у собі господаря на своїй землі. Наша Батьківщина має бути не лише визнаною понад 140 державами світу, але й стати за змістом українською. А це стане лише тоді, коли при владі будуть

Ярослава Стецько

українські патріоти, люди, які будуть мати, в першу чергу, бажання служити Нації, служити Українській Державі з такою самовідданістю, як це робив протягом усього свого зрілого життя Степан Бандера.

Минулого року, коли я була обрана до Верховної Ради України, то я у своєму короткому слові перед складенням присяги заявила, що я свідомо того, що Нарід не ви-

бирав мене, Нарід радше вибирав Степана Бандеру, Ярослава Стецька, генерала Романа Шухевича, вибирав націоналістів, вибирав національну ідею. Наш Нарід був вірний Національній ідеї, і тому я перемогла на тих виборах, мене обрали до Верховної Ради, і що я все зроблю, щобі справа Степана Бандери, Ярослава Стецька, генерала Романа Шухевича продовжувалась у Верховній Раді, в Україні, і буду

докладати всіх зусиль до цього.

І цього року, коли я знову долею вибрана і була найстаршою в парламенті, а за Конституцією України найстарша людина в парламенті має відкривати цей парламент, проводити присягу. Коли я цю присягу переводила і пару речень, коротеньке слово виголосила перед тим і те саме підтвердила, що й на записуванні, коли я лише стала перший раз депутатом у березні 1997 року, то тоді комуністично-коляборанти Росії день перед тим, кілька днів перед тим вели скажену кампанію. Хотіли не допустити до того, щобі я, Голова Проводу ОУН-бандерівців і Голова Конгресу Українських Націоналістів, не могла переводити присяги депутатів усієї Верховної Ради. Вони розповсюдили у цілком звичному для них наклепницько-фальсифікаторському стилі, що я – неонацистка, що я продовжую “чорну справу Бандери, Стецька”, що “Бандера був засуджений у Нюрнберзі”, виставляли антиукраїнські транспаранти, а коли був національний Гімн, то вони виходили з залі, робили обструкцію, замішання. Організатором цих ганебних дій був українофоб і антидержавник Петро Симоненко, ще й поширив у парламенті свою заяву.

Я подала до суду Симоненка. Очевидно, що Степан Бандера не був суджений у Нюрнберзі. Це типова комуністична брехня. Протинно, Нюрнберг визнав, що ОУН і УПА воювали і проти німецьких окупантів, проти фашистів. Це було виразно визнано на Нюрнберзькому процесі. Ще раз підтверджено, таким чином, що ми є

силою українською, служимо Українській Нації, все робили і боролися для відновлення самостійності Української держави. Не співпрацювали з нацистами-гітлерівцями, а протинно, воювали на два фронти – проти нацистської Німеччини і проти большевицької Росії.

...

Мільйони українців з гордістю вважають себе бандерівцями, розуміючи це слово як найкраще означення діяльного і жертвовного патріотизму. Один із учасників наукової конференції 1994 року, присвяченої творчій спадщині цього Провідника ОУН і її значенню для розбудови Української Держави в Донецькому, на запитання кореспондента про зміст цього терміна влучно відповів: **“Слово «бандерівець» є найкращим визнанням активного і послідовного українського патріотизму, і його треба вимовляти як молитву”**.

...

Я хотіла би підкреслити, що дуже прикро, що Степан Бандера не дожив до того часу, коли Україна здобула Самостійність, коли Український Народ вирвався з багатовікової неволі, і не може втішатися, що його праця, його ідеї так широко, так глибоко прийнялися серед найширших мас Нації, їх з великою любов’ю підхопила молодь...

**Ярослава Стецько
голова Проводу ОУН
1991-2001**

(Розмову записав Григорій Дем’ян 29-30 жовтня 1998 року у Львові.)

Андрій Гайдамаха

«Я вірю в те, що нація народить і вилонить з-поміж нас гідних та відданих провідників і будівничих»

... Для мене Степан Бандера належить до ряду видатних особистостей нашої новітньої історії, таких як Котляревський, Шевченко, Франко, Міхновський, Петлюра й Коновалець. Усі вони своїм життям і своїми ідеями фактично заклали основу сучасної України, зробили такі вирішальні речі, які визначили подальший шлях історичного розвитку України. Без них сучасна Україна й незалежна держава була б немислима. Якщо назвати аналогічних державотворчих постатей за їхньою значимістю, то я Бандеру порівнюю з Мацціні, Шарлем де Голем та Ганді.

Бандера ще й приклад цільної та багатогранної особистості. Він був, безперечно, вольовою людиною, при тому ще й добрим організатором та талановитим мислителем. Досі його праці на ідеологічні теми мало відомі й недостатньо поширені. Бандера був людиною скромною, глибоко віруючою.

Про особу Бандери я вперше довідався 15 жовтня 1959 року в Римі, де я молодим хлопцем навчався: того ж дня відбувся урочистий акт посвячення новозбудованого будинку Української Папської Семінарії на вулиці Бочча. Акт посвячення здійснював архієпископ скитальців Іван Бучко, з Голляндії прибув відомий чоловічий хор під керівництвом диригента Мирослава Антоновича. Хоча це був привід для радості, однак наші отці-настоятелі чомусь пошепки між собою розмовляли і повідомили нас, що в Мюнхені трагічно загинув видатний український діяч. Серед святкових гостей поширювався настрій жалоби. Згодом я довідався, що того самого дня в Мюнхені підступно вбили Провідника ОУН Степана Бандеру.

...Не знаю, чи взагалі існує можливість намалювати цілком «об’єктивну» картину якогось політичного діяча й, зокрема, такого, як Бандера, який жив у дуже непростих обставинах та часто діяв у т. зв. межових ситуаціях. А втім, з Бандерою буде як з кожною епохальною постаттю: кожне чергове покоління покликане дати нове прочитання і тлумачення таких постатей, як Хмельницький, Мазепа, Шевченко, Леся Українка, Петлюра, Коновалець, Стецько, Бандера, Шептицький тощо — всі вони є творцями новітньої української нації...

**Андрій Гайдамаха
голова Проводу ОУН
2001-2009**

СТЕПАН БАНДЕРА в козацькому одязі

СТЕПАН БАНДЕРА з дружиною Ярославою

Стефан Романів

«Будьмо готові відгукнутися на його поклик»

Сторіччя з дня народження Провідника ОУН Степана Бандери, яке відзначаємо в цьому році, є не просто круглою датою одного з багатьох політичних діячів. Резонанс і не стихаючі суперечки навколо цієї постаті є цьому яскравим підтвердженням. Задумаймося: чому ім’я Степана Бандери не залишає нікого байдужим? Чому він і сьогодні є мобілізуючим і пориваючим до Чину?

Віруючі християни знають, що кожна людина на Землі має своє призначення і зміст. Яке ж було тоді і тепер призначення людини, народженої «на скресі двох епох, на грані двох світів», і січня під прізвиськом Бандера, що перекладається як «прапор»?

Напевно, найпершим, хто усвідомив цю місію, був сам Степан Бандера. І не лише усвідомив, але й гідно її виконав. І місія Бандери полягала в тому, щоб з поневоленого народу «попув і хлопцув» викристалізувати націю борців і звиятців. Місія Бандери полягала в тому, щобі показати нації шлях до звільнення і окреслити образи омріяного ідеалу – Української держави.

Бандера не лише вказав шлях – він один з перших став на дорогу боротьби і не схибив. Не зрадив. Не здався. І то серед, здавалось би, серед безвиглядних обставин, і то – всупереч їм. Як і кожна людина – Бандера мав до вибору – жити безпечно, чи жити небезпечно. Він свій вибір зробив. Зробив усвідомлений вибір як український націоналіст, і його аналітичний розум, відданість ідеї нації, харизматичний вплив та адекватна оцінка ситуації стали потужним поштовхом ідеї та боротьби.

Організаторський та лідерський талант Бандери не потребує довгої і детальної аргументації. Згадаймо хоча би кількох його найближчих соратників: Ленкавський, Шухевич, Стецько, Кук, МIRON, КЛИМІВ... Ціле покоління українців увійшло в історію під назвою «бандерівці».

Теоретична спадщина Бандери сьогодні не втратила своєї актуальності. Перечитаймо його «Перспективи української революції», чи не є вони керівництвом до дії й сьогодні?

Бандера був земною людиною, мав родину, дітей... Які рефлексії у нас виникають, коли ми споглядаємо на світліну, на якій Бандера в полі відпочиває з родиною; син, доньки, дружина, прекрасний пейзаж, земля ідилія... «Тату, купіть нам олівці, коли будете вертатися додому», - пише Наталка в одному з листів... Яке все це зрозуміле кожному. Але вибір зроблено: «Де общее добро в упадку, забудь отца, забудь і матку, лети повинность ісправлять».

Через сто років після народження і півстоліття після смерті, у 2009 році, Бандера живий, реальний, він впливає, мобілізує, організовує, унапрямлює і кличе. Будьмо готові відгукнутися на його поклик.

**Стефан Романів,
голова проводу ОУН 2009-**

СПІВРОБІТНИКИ І ДРУЗІ ПО ЗБРОЇ ПРО СТЕПАНА БАНДЕРУ

Степан Бандера у Варшаві

СТЕПАН БАНДЕРА
і Роман Малащук в Канаді

Дещо пізніше від мене, але ще в 1940 році прибув до Варшави Степан Бандера з дружиною Ярославом. Привіз їх тодішній шеф Служби Безпеки Микола Лебедь. Було вирішено, що Бандері краще перебувати законспіровано в цьому віддаленому від Кракова, де скупчувалося все українське національне життя за кордоном, — великому чужому місті.

Тепер я отримав ще один, дуже важливий обов'язок — бути в контакті з Бандерою. Всі, хто мав справи до Бандери, проходили через мене, я вирішував кого до нього допустити, а кого не допустити.

Я часто відвідував Бандеру і провадив з ним довгі розмови на різні, актуальні тоді, політичні теми, та зауважував, що він з пильною увагою прислуховується до висловлюваних мною думок, поглядів, опіній, чим маркував, що бере до уваги не лише свої, але також і других — міркування. Не раз у таких наших розмовах брала активну участь і його дружина Слава, з якою ми були знайомі з давніх, ще передвоєнних, коломийських і львівських часів, що, очевидно, впливало й на мої теперішні дружні взаємини з нею і з Степаном Бандерою...

Перед великою бурею

Несподівано, я ще не закінчив був своєї праці, мене викликали до Кракова. Тут я дістав завдання в Планувальному Осередку Похідних Груп ОУН. Ми втричку — Василь Кук, Зенон Матла і я — займалися призначенням, радше наміченням (призначення вирішував Провід ОУН) обласних і повітових проводів ОУН для всієї території України з завданням проголошувати і разом з місцевими — будувати українську державу.

Це була частина приготувань Похідних Груп ОУН, іншими частинами (інструкції щодо різних справ, вярда, провідники Груп) займалися інші. Дуже пряме відношення, як теж до всіх важливих справ, до Похідних Груп ОУН мав провідник ОУН Степан Бандера...

В КЦ «Авшівці»

Чому й як гинули? — непосильна праця, бігом, голод, холод, нужда, биття, знущання, наприклад, бігом з навантаженими цементом тачками, шкоре викидування землі (під будови чи канали, запряжені до вальця в'язні, замість коней) і т. ін. Хто поганяв? — капи, оберкапи, форарбайтери, такі самі в'язні — поляки і німці, СС-мани. Як мордували? — знеможених такою працею в'язнів мордували згадані поганячі, ставши на горло лежачого в'язня, або ставши обома ногами на дрючок, приставлений до горла.

Так замордували при будові — тачки з цементом, бігом — в липні 1942 року братів провідника ОУН Степана Бандери — д-р Олександра і Василя поляки-«фольксдойчі» Краль і Подкульські. Обидва брати загинули мученицькою смертю. Треба тут сказати, що вся нижча адміністрація в концтаборах була в руках в'язнів, в КЦ-ті Авшівці у руках поляків і німців-комуністів або кримінальників...

Роман Малащук
діяч ОУН, «З книги мого життя»
м. Торонто, Канада

Клонім голови

На українській землі, у Львові-городі, знову засіло вороже судилище... Судить воно українських націоналістів-революціонерів, а серед них і тих, що недавно перейшли Голготу варшавського процесу й вийшли з неї, щоб до смерті чи довгі роки каратися в польських тюремних казематах...

Героїчною поставою своїх представників — Бандери з товаришами — націоналізм продемонстрував перед цілим світом силу своєї моралі, ідейну непримиримість, внутрішню здоровість і організаційно-політичний розмах.

...
А вже справді гігантською в своїй духовій силі, моральній красі, непримиримості й героїчності виростає постать — Провідника на ЗУЗ — Бандери! Того Бандери, що кинув гасло — «ЗГІНУТИ, А НЕ ЗРАДИТИ!»

Центральним моментом були його зізнання на суді. Мудрість і честь, любов і ненависть, воля й погорда до особистої безпеки промовляли устами Бандери. Падали його слова — тяжкі, логічні, гострі: «Так, я дав приказ», «так, це я казав», «так, я боровся за відбудову й скріплення Соборної Української Держави». Слова, що лишать по собі більший слід, ніж томи писаних творів.

Від них, від цілої постаті Бандери віє таким трагічним героїзмом, такою — просто неземною — святістю, що стискається серце. Стискається білля, а водночас виростає в ньому могутнє почуття віри й бадьора радість.

Україно! Ти будеш жити, жити, коли родити таких своїх синів. Революціє! Ти непереможна, коли виховуєш таких провідників.

І насувається порівняння з тими, що претендують на регалії «вождів» народу, а самі кожний свій слід позначають трухою мертвечини. Ще важуться говорити перед нацією, а самі з головою віддають себе на «окуп» її ворогам.

ДЕ ЇХ БАНДЕРИ?

Їх немає й не буде, бо з осикового пня не виросте дуб...

З'єднані одним надхненням — клонім голови перед борцями, що розпинаються на хресті українського націоналізму «за друзі своя».

Інж.[енер] М.[икола] Сціборський.

Опубліковано: Говорять архівні знахідки // Воля і Батьківщина. — 1999. — Чис. 1 (14 / 30). — С. 66.

Друг і провідник

співрозмовець теж відповідно поведівся. Тоді було справді весело, і, хоч у небезпеці, час проходив скоро та приємно. Він умів дуже легко так перекрутити слово або відповідно його поділити чи вимовити, що виходив веселий каламбур.

...
Одначе, незважаючи на такі наші дружні взаємини, Бандера вмів бути суворим. Якщо я деколи зробив не так, як треба було, то він, правда, не сердився, але говорив так мало, що це було для мене прикріше, ніж коли б він мене насварив.

Одного разу мені попало від нього, коли Бандера побачив під час обіду в Академічному домі, що я взяв собі дуже ошадний обід. У той час я мав завдання Організації двотижневий квиток на всі поїзди в Польщі і майже чотиринадцять днів провів у вагоні, виконуючи організаційні завдання. А що грошей у мене було як кіт наплакав, тож, як я згадав, мій тодішній обід мусив бути дуже скромний і ошадний.

Після обіду Бандера закликав мене до своєї кімнатки на «Камчатці», в якій він не мешкав, тільки відбував зустрічі, і запитав мене, чому я так мало їм.

— Якщо ти весь час у роз'їздах і майже не спиш ночами, до того ж не будеш їсти, то як ти зможеш виконувати свою працю? — запитав він мене.

Це було все, що він мені в той час сказав, але цього вистачило для мене, я добре засоромився.

Іншого разу було так, що я привіз із Данцига до Львова «багаж». Я поїхав туди по валізку з револьверами й набоями, але в Данцигу Андрій Федина сказав мені, що якраз останнього дня надійшов пакунок із «Сурмою», яку треба відтранспортувати до Львова. Я, як звичайно, з ошадності забрав ще й валізку «Сурми» і все разом повіз до Львова. Коли я про все це сказав Бандері, він тільки завважив:

— Як можна одне з другим мішати?

Очевидно, що я не знайшов на ці слова відповіді, бо такі не подумав про те, що було б, коли б мене з тим усім багажем зловили. А до того небагато бракувало.

...
Бандера не мав змоги належно виявитися на Варшавському процесі, зате у Львові він виступив у всій своїй особовості як революціонер-провідник. Це вже не був молодий хлопцеві. Це був провідник революційної організації, який не тільки знав, що він зробив і чому, а й умів це гідно, по-державницькому пояснити згідно з рацією поневоленого українського народу, який у безкомпромісній боротьбі з окупантами української землі революційним шляхом іде до своєї державної самостійності. Він знав, що належить сказати, про що промовляти, чого домогатися і від чого категорично відмовитися.

Про цей його виступ звітувала вся українська й польська преса. Тому, одначе, що я з Бандерою на Львівському процесі не був, тож і не згадуватиму ширше про це у своєму спогаді.

...

Та найгірше був скривджений Бандера. Він увійшов до келії останній. Він найдовше начекався, щоб «оформили», й дуже змерз, чекаючи на свою чергу. Йому дали широкі штани й дуже велику блюзу, а все таке страшно подерте і подіряване, що годі було на нього дивитися. А ще обстригли!... Відколи його пам'ятаю, він все мав гарно зачесане на бік темно-блонде (русяве — М. П.) волосся. А тепер — це ж був один глум над людиною! Його страшно опоганили. Це був вид страшного пониження людини. Але ми це прийняли по-своєму, з гумором.

Коли він ступив на сходи, його «черевики» поскакали вниз по сходах, як і кожному іншому. Він станув, усміхнувся й подивився на кожного з нас. Напевно, у нього було таке саме враження, як і в кожного з нас, але він не виявив того. Жартуючи, зійшов вниз, підніс свої капці, й ми зачали заміну своїх лахів, щоб хоч дібрати до величини. Так-то ми стали в'язнями «Святого Хреста».

...
Бандера був арештований у Львові в Академічному домі в годині 5:30 рано, в дні 14 червня 1934. Він з кількома іншими своїми друзями збиралися поправляти тенісовий корт біля Академічного дому, й тому лишився на ніч в Акад. домі, щоб раненько встати до праці.

Дехто міг би здивуватися, що це занадто прості обставини арешту такої важної особи в революції, та хто знав добре тодішні умовини праці в ОУН, хто знав добре сл. п. (славної пам'яті — М. П.) Степана Бандеру і з ним працював, той зовсім не здивується. Ціла праця й поведінка Бандери були такі нескладні і природні, що були для нього доброю охороною. Ніхто з ворогів не сподівався, що під тою незамітною особою, яка бере участь у академічному житті в таких навіть, сказати б, звичайних обставинах, криється грізний і неустрашимий провідник українських революціонерів.

Тут варто завважити, що Бандера вже як провідник Крайової Екзекутиви не раз був у руках поліції і все без труду викручувався й виходив скоро на волю. Він і тепер був би, може, викрутився, бо слідчі органи польської безпеки довший час самі не вірили, що це їм так легко вдалося спіймати таку «велику рибу». Поліція припускала, що арештувати провідника українського підпілля, яке їм стільки клопоту робило і завдало такі сильні удари, не було б можливим без зудару з його добірною охороною. А тут просто, несподівано, як звичайну людину, застали його в Академічному домі й арештують.

Надходили Різдвяні свята 1937 року. Нам заповіли, що до в'язниці приїде капелян українських політичних в'язнів о. Осип Кладочний. Буде щось нового! Але заки він приїхав, у нас уже була новина: ми приготувалися до... співаної Служби Божої. Ми вчилися співати на чотири голоси. Провадив хор Бандера. Я тоді мав нагоду пізнати, як він знається на веденні хору. Треба згадати, що начальник в'язниці радо давав позволення на те, щоб в'язні робили проби до співу на Богослуження, а в'язничні сторожі любили спів українських в'язнів.

Зближався Святий вечір, перший наш Свят-вечір на волі (1940 рік).

Тому зрозуміло, що ми намагалися той наш перший Святий вечір у Кракові відсвяткувати якнайкраще.

Вечера повинна була за звичаєм розпочатися з появою першої зірки на небі, але довелося трохи пождати. До столу засіли всі ті, що про них я попередньо згадав, доповнені інструкторами військових курсів і дружинами тих, що вже за ті чотири місяці всіли віднайти своїх дівчат ще з-перед арештування і поженитися. У той час жонатим був також і Бандера. Його весілля було дуже скромне, з участю не більш як десять осіб. Його дружиною стала Ярослава Опаріська. Її маму замордували пізніше поляки, її брата розстріляли німці. Я також був уже жонатий. Були між нами незаміжні дітчата-члени ОУН, які ще не віднайшли в той час своїх суджених після виходу з тюрми.

Микола Климишин
діяч ОУН, м. Детройт, США

Степан Бандера - провідник

...Діяльність ОУН за керівництва Бандери стала такою динамічною, захоплюючою, що поривала мораль до самочинних дій. Націоналізм ставав модним, популярним. З цього приводу польська преса писала: «Таємнича ОУН нині сильніша за всі українські партії разом взяті. Вона панує над молоддю, вона творить загальну опінію, вона працює зі страшним темпом, щоб втягнути маси в круті революції».

Активність ОУН була для всіх очевидна, але хто нею керував, було невідомо. І лише дуже вузьке коло втаємничених знало тоді про керівну діяльність в ОУН Бандери.

Сам він, завжди дуже скромний студент агрономії, старався нічим не виділитися в студентському середовищі, був просто «сірим». Цей його псевдонім дуже добре підходив до тодішньої конспіративної поведінки Бандери. Таким «сірим» і навіть дещо комічно-жартівливим часто можна було його бачити у Львові в студентській їдальні Академічного дому на вул. Супінського, 21.

Бандера не лише хотів бути Провідником — він справді ним був. Він організовував, він навчав, він творив і так створив велику революційну національно-визвольну організацію, яка вдержала 15-річну боротьбу проти поневолювачів України (1939-1954 рр.). Для характеристики провідницьких амбіцій Бандери доброю ілюстрацією можуть служити його слова з листа до полк. Андрія Мельника від 10 серпня 1940 р.: «Знаю два роди амбіцій: велику і малу. Мала задовольняється малими успіхами, зовнішнім поважанням, формальною рацією і т. п. Для великої амбіції усі ці речі не мають жодного значення, вона знаходить задоволення не в дрібних особистих тріумфах, але у великій перемозі того, що стає змістом життя людини. І я маю таку амбіцію».

Відчуття у собі Провідника, сильна віра у своє призначення звучать не лише в його листах та статтях, воно в усій його діяльності, у всіх його вчинках. Ця віра в себе давала Бандері ту силу колосальної енергії, яка відчувалася у всій його діяльності. Він вірив у визволення України і цією вірою запаливав своїх друзів. І ця віра творила чудеса. У цьому, мабуть, головна заслуга Бандери, його велич і його слава.

Василь Кук
генерал-хорунжий УПА, м. Київ

Людина, яка стала символом

Степан Бандера...
Для значної частини населення України він — герой боротьби українського народу за відновлення незалежної Української Держави. Проте великодержавники-імперіялісти бачили в ньому небезпечного злочинця. Для них він був небезпечний не тому, що боровся зі зброєю в руках, а тому, що, будучи Головою революційного проводу Організації Українських Націоналістів (ОУН), став символом боротьби проти нацистських та комуністичних окупантів.

Вороги України не люблять героїв визвольних змагань, тому свідомо знищують пам'ять про них. Символами цих змагань стали у свій час Іван Мазепа та Симон Петлюра (звідси назви самостійників «мазепинці», «петлюрівці», «бандерівці»). Внутрішні недоброзичливці теж їх не люблять, применшуючи їхнє місце в історії. Роблять це і сьогодні деякі колишні прихильники С. Бандери: мовляв, не він, а ми все робили, бо ж він був ув'язнений у концтаборі, а згодом перебував на еміграції. А символом він став якраз тому, що, хоча був ув'язнений німцями, активісти ОУН його визнали лідером їхньої національно-визвольної боротьби.

Проф. Володимир Косик
історик і діяч ОУН
м. Париж, Франція

Свідомість Степана Бандери

...Свідомість Степана Бандери і його ровесників формувалася в іншому ідейно-революційному силовому полі, яке витворювали дві різні, але рівновеликі особистості української історії: пристрасний мислитель із характером бойовика «східняк» Дмитро Донцов і виважений воїн із розумом мислителя «західняк» Євген Коновалець. Це вони стали ядром середовища, яке покликала до життя і зформувало якісно нове націоналістичне покоління борців за Україну.

Василь Іванишин
громадський діяч в Україні

СПІВРОБІТНИКИ І ДРУЗІ ПО ЗБРОЇ ПРО СТЕПАНА БАНДЕРУ

Степан Бандера

(Причинки до характеристики особи)

З літератури та деяких даних з історії життя Степана Бандери знаємо, що це була сувора, залізної волі й дисципліни людина. Натомість мало знаємо його зі сторони його товариського й особистого життя та співжиття з людьми, з якими він дружив поза працею, для якої він себе цілковито посвятив.

В особистих взаєминах зі своїми товаришами він був веселий, дотепний, безпосередній і дуже щирий. От для прикладу згадаю.

... Степанона вдавана серйозність і сердитість завжди впроваджувала з місця веселий настроїв і була безпосереднім вступом до обговорювання проблем, якими ми в даний момент займалися. Степан переплітав всякі дискусії доречними дотепами, деякими цитатами зі Святого Письма, висловами народньої філософії чи з української літератури, переважно з поезії, і т. п. Любив теж наслідувати спосіб говорення інших друзів, причому наводив їхні висловлювання майже слово в слово, з великою дозою гумору. Це йому все добре вдавалося, бо мав він неабияку пам’ять.

Далеко перед полуднем я вже був у Степана. Незвичайно врадуваний, він кинувся до мене і, потрясаючи мною, настоював: “Кажи, кажи, що сталося, як то все скінчилося?”. Вістку про невдачу акцію він уже отримав перед моїм приїздом, але не знав нічого про подробиці. Я передав йому отримані з-за Карпат матеріяли та розповів про перебіг акції і вияснив причини, чому не вдалося передати наших матеріалів тим людям. Степан вислухав і здіхнувся з полегшенням, що все закінчилося без жертв, хоч і не з повним успіхом. Потім, усміхаючись, сказав протяжним голосом: “Ти, хлопче, все маєш щастя!”.

На обличчі Степана було видно велике відпруження. Нам усім було відомо, як тяжко він переживав кожну акцію, як неспокійно очікував її висліду та щасливого повороту людей, висланих на будь-яку небезпеку. В описаному випадку він довідався з ранкової польської преси, що на моему терені (над Стриєм) була стрілянина, тому був дуже неспокійний. Але коли побачив мене цілого й непошкодженого, радості його не було міри. Власне в цій його органічній пов’язаності з організаційними справами, в його відданості, дружності і незвичайному почутті відповідальности за долю Організації всі ми добавчували одну з найкращих його провідницьких прикмет. Разом з ним всі ми раділи кожним успіхом ОУН, журилися і сумували невдачами. В одному і другому випадку наше завзяття і рішучість до дальшої боротьби все більше зростали.

... До... “комплексу шапки-невидимки” найдоцільніше буде подати приклад з життя самого Степана Бандери. Він виглядав і поводився так, що найбистріший неувідомлений спостерігач ніколи не впав би на думку, що має перед собою лідера високої кляси. Деякі його вигадки межували з пересадою. Одного морозного зимового вечора я зі Степаном вмішався в доволі густу юрбу “спацифровців” (пішоходів) на Академічній вулиці у Львові, на так званім “корзі” (ковзанці – М. П.). Під ногами було доволі слизько. Раптом Степан зупинився і грімко загукав польською мовою: “Прошу розступитися!”. Здивована юрба зупинилася і розступилася. Тоді Степан знову гукнув розбавленим (веселим – М. П.) голосом: “Студент Політехніки львівській на слізгавці (студент Львівської політехніки на ковзанці – М. П.)!” і, розбігшись, пустився на кінцях підківок своїх чобіт у доволі довгий тур по замерзлому хіднику, зі зручними вихилясами, немов на лижах. Не тільки публіка, але й поліціянти, що приступили до Степана, були видимо розбавлені таким студентським вибриком і тільки лагідно покартали “пана академіка”, що таких пописів (витівок – М. П.) не можна робити в публічному місці.

Після вбивства поліційного донощика Євгена Бережницького 16 червня 1931 року між численними арештованими студентами опинився був теж Степан Бандера. При першому переслуханні його запитали, чи знає він, за що його арештовано. Степан тільки здвигнув плечима: мовляв, звідки йому це знати, але як треба, то треба. Тоді його поінформували, що ось українці замордували порядку людину Бережницького. Степан з удаваним задоволенням сплеснув долонями і з усмішкою висловив свою опінію: “То мусили бути мурові хлопакі! Ви знаєте, що то був хрунь?”. Переслухуючі поглянули на себе, здвигнули й собі раменами і по короткій шептаній розмові відпустили Степана як до нічого непричасного...

Одного пізнього вечора, коли ми зі Степаном йшли від головного двірця вулицею Городоцькою, він ні сіло ні впало запропонував мені: “Гавкаймо!”. Я до нього: “Що ти, здурів? Це ж ніч!”. – “Тим краще”, – каже Степан. Щоб оминути скандалу, я відійшов від нього на другу сторону вулиці. Степан справді почав голосно гавкати: зразу як великий старий пес, а потім дзявкати, як мала собачка, і так напереміну. Нарешті до нього підійшов, видно, вже знайомий з ним поліцай і, назвавши його Стефанком, лагідним голосом успокоїв його. Львівські поліцаї вже знали його з таких вибриків і трактували їх з виrozumінням. Нікому з них і до голови не могло прийти, що за тим пустотливим Стефанком криється зовсім інший Степан, про якого всі почули вже незабаром.

... В той час як Провідник був під загрозою смерті і карався роками у ворожих тюрмах, виховані і вишколені ним члени ОУН, зокрема його найближчі співробітники (згадай б Олексу Гасина – “Лицаря”), на різних відповідальних постах і з різними завданнями продовжували організаційну працю і боротьбу та щораз краще виконували свої обов’язки. Під час війни ми бачили їх постійно в боротьбі проти всіх найзників на нашу землю. Число їх постійно росло. Ті люди кожної хвилини відчували над собою велику духовну моральну силу Людини-Провідника, яка над ними чувала і всім керувала.

Д-р Володимир Старосольський, оборонець Степана Бандери на Варшавському процесі, згадував про такий випадок. Прокуратор запитав Бандеру: “Чому ОУН вела роками слідство над дир. Іваном Бабієм, заки його вбила, натомість міністра Перацького замордувала без ніякого слідства?”. Спокійна, холодна відповідь Бандери була: “Дир. Іван Бабій був членом української нації, отже, йому прислугувало право, щоб йому доказати його вину. Міністр Перацький був членом ворожої нації-окупанта, тим самим сам носив на собі вироки смерті без потреби правового докозження з боку ОУН”. По тих словах у судовій залі запала тяжка пригноблююча мовчанка, перервана чимось тяжким зідханням: “Муй Боже!”. А нам, українцям, достойна гордість розпирала груди за таку гідну відповідь і поставу Провідника ОУН.

*Григор Мельник
діяч ОУН
м. Ітака, США*

Зустрічі зі Степаном Бандерою

... На всіх засіданнях Проводу Бандера звертав увагу на діловитість, не любив загальникових риторичних промов, сам ніколи не вживав пописового промовництва (пишномовства) й інших здержував від відходження від теми й закінчував кожну точку прийняттям остаточного рішення в даній справі і дорученням, хто відповідає за виконання даного рішення. Свій погляд висловлював накінці, після того як висловилися всі інші члени Проводу, і перед дискусією. Свій погляд у дискусії завзято обороняв, але по закінченні дискусії ставив внесок оформленого рішення на голосування, і коли траплялося, що його було переглосовано, він з респектом (повагою – М. П.) приймав рішення до відома як обов’язуюче його й ніколи самовільно його не міняв.

*Петро Мірчук, діяч ОУН
США*

«Чому ж жертвою впав якраз він?»

... Чому ж жертвою впав якраз він? Той, чие серце в цей фатальний осінній день перестало битися. Чому не якийсь «демократ» або «прогресист»? Чому якраз отой, цькований «демократичними» й «прогресивними» гієнами «шовініст», «диктатор», «розбивач національної єдности» і «вузький націоналіст»?

Якраз тому! Якраз тому, що його ім’я, від часів війни, стало (навіть в очах ворога) символом боротьби, на життя і смерть, з захланним завойовником. Тому, що це ім’я (Бандера — стяг) могло, в рішальну для тиранії годину, стати прапором, під яким єдналися б усі відважні, всі чесні на Україні, всі, що не піддавалися підшептам ворожої пропаганди; що не схиляли чола перед москвофільськими міжнародніми мафіями.

*Дмитро Донцов
ідеолог українського націоналізму*

Степан Бандера як людина

Він був невисокого росту, десь 166-167 см, обличчя злегка овальне, свіже, голова від чола полисіла. В грудях і плечах широкий. Придивившись уважно до його ходи, можна було зауважити, що правого стопою ставав легко на правий бік. Переважно був вбраний у сіре або сиве вбрання. Одягався скромно, не відрізнявся від інших. Мав темно-сірий капелюх, але здебільшого носив чорну беретку, як француз. Не курив, не вживав алкоголю, регулярно робив фізичні вправи, зокрема й тоді, коли сидів у тюрмі. Любив природу, ходив у гори на прогулянку. Взимку часто їздив на лещатах, але в нього не завше був час. Любив гумор, особливо слухати, як хтось гарно з гумором оповідав. Часом згадував свої хлоп’ячі роки, як у селі з хлопцями бавився і співав пісень. Читав дуже багато, зокрема історичну літературу, спогади політичних діячів, у тому числі чужинецьких – польських і німецьких. Писав дуже чітко. Цікавився розвитком техніки, читав технічні журнали. Під час розмови ніколи не перебивав співрозмовника, терпеливо все вислуховував. Коли йому хтось висловлював якісь свої пляни, тоді він просив все аргументувати, давати приклади. Був дуже дискретний, ніколи не казав, від кого він дану справу знає. Говорив дуже виразно і переконливо, не повторювався. Був дуже працьовитий і того ж вимагав від усіх, хто з ним співпрацював... У найбільш напружений час він був спокійний, не підвищував голосу, не було помітно нервозности, лише тоді дуже мало говорив. На засіданнях мав звичку завше в руці тримати олівець. Щодо справ, які були поставлені на засіданні, вимагав, щоб кожний з присутніх висловив свою думку. Були часто поділені думки і не можна було знайти порозуміння. Тоді Бандера казав:

– “Прошу взяти до уваги таку думку”, – й тоді висловлював свій погляд, який здебільшого був для всіх прийнятний...

*Степан Мудрик, діяч ОУН
Німеччина*

Степан Бандера-студент

“Я вперше стрінув Бандеру в році 1922 по вакаціях, коли я з родиною перенісся до Стрия. Я застав його в класі 4-й “Б”, в Українській бурсі, на другому поверсі, остання кляса на полудне від вулиці Крашевського... Стефко Бандера сидів у передостанній лавці при вікні. Він мав таку звичку, що тим людям, яким він не вірив і до яких ставився з погордою, не дивився в очі, лише дивився якраз у вікно. Він був низького росту, шатен, на бік зачесаний, дуже бідно одягнений. Ходив він між іншим у такий, ніби пластовий сорочці, з яскравозеленими гудзиками, у рейтузах-райтках, попелястого кольору, штрукових, і в “штусах” (себто підколінках), без краватки. Все те дуже бідно виглядало...

Бандера був найліпшим учнем, найкраще вчився... Але всі професори були проти Бандери, бо він ворожо до них ставився, нікому не хотів придобрюватися, завжди все знав, як кажуть, усіх мав під зап’ятком, і не любив професорів. Отже, вони його ввійтом кляси не вибрали. Хоч засадничо сам Бандера не любив ставати до професора, виступати в обороні всіх чи пискувати... Коли професор його запитав, він відважно відповідав, говорив, не ніяковіючи, але ніколи не висувався першим. Але професори Бандеру респектували, бо він був здібний і мав пошанівок у своїх товаришів...

... Ми не раз мали нагоду бачити цього юнака, як ставав в обороні покривдженого товариша чи друга. У нас родився респект до нього, а в професорів пошанівок. Кожний крок, що його передумував наш друг, був завершений, на дешеву емоцію він не йшов. Бувало, наприклад, що деякі учителі любили ставити запитання “хто знає”, щоб учні підносили руки вгору. Він ніколи цього не робив, хоч запитаний, виявляв, що знає те, про що йшло професорові”.

*Ярослав Рак
діяч ОУН*

«Іти в Край»

... В Англії я відновив членство в ОУН відразу. Приїхав у місто; включився в громадську роботу, а потім розповів, хто я і все. Мені відразу повірили. Я став організатором Спілки Української Молоді... П’ятого січня 1955 року я вже виїхав на вишкіл для підготовки в *Край*. Я вже дав згоду їхати, їти в Край. Ну, це було загальне слово «Іти в Край». А як їти, то...

... Переїздили... з однієї держави в другу. З Італії в Австрію, з Австрії в Німеччину і так далше. Одного разу, це було в п’ятдесят шостому році, ми жили у колишній квартирі Степана Бандери. Це було за Мюнхеном, коло озера Аммерзее...

... На нижньому поверсі жили німці. Вони знали його — Herr Popel. І все. Це відоме, що він під псевдом Попель жив.

Одного дня під’їжджає машина, не новий «Опель». Це його машина була, Провідника. І ми виїжджаємо з того будинку. Він бере нас у машину. То авто було темно-синього кольору. Ми заходимо в авто. Ви знаєте, я забув, чи він заходив у кімнату. Здається, приходив тільки Василь (Ніновський), його охоронець. Ми виїшли, нас двох там було, сіли в машину. Він відразу авто завів і по дорозі запитував нас, сам Провідник ОУН Степан Бандера. Вів машину не дуже скоро і запитував нас: «Як ви себе почуваете? Як здоров’я? Як самопочуття? Як вам сподобався вишкіл?»

Ну, а ми по черзі так, знаєте, людина ця для нас дуже велика і треба було конкретно відповісти. Так і так, коротко, бо в таких справах багато не розповідається. Він старався в розмові ситуацію створити дружню. У нього було велике уміння створювати дружню ситуацію під час розмови. Розумієте? То не було й чогось близького до натяку, до якоїсь маленької тині вивищування себе. Відразу виникала така ситуація, ніби ви вже з ним добре знайомі, з Провідником. Ось у чому справа.

Він нас привіз до Мюнхену аж під Цеппелінштрассе, 67.

... Так що вишкіл пройшов на всі непередбачені випадки. Ще нас хлопці вчили з Проводу, як розпалити вогонь без диму. Це партизанська практика. То прийшло з України від УПА. Як палити вогонь, щоб не було диму і зварити їсти. Це нам досить добре вдалося.

До від’їзду до границі відбулась ще така прощальна вечера, на яку прибув Провідник ОУН Степан Бандера. Скромна вечера така була в Австрії, в будинку якоїсь багачки італійської. Зв’язок там був в Австрії. Взагалі на Заході помагали ті багаті люди. Вони знали про нашу боротьбу, цілі й так далше. Це була, як кажуть, для них спільна мета, буфер, щит проти комунізму...

...Там з кількома словами виступив Провідник... Він дуже коротко сказав про наше завдання, але це було сказано так, як кажеться, дипломатично. Окремо він зустрічався з кожним членом групи в кімнаті віч-на-віч.

... Ми розмовляли стоячи близько друг друга. Він тиснув руку, дружньо тиснув руку, і знову та сама, та сама ситуація, то є дружні обставини створені. Розумієте? Він поради давав...

... Іввечері двадцять другого червня група виїхала до кордону.

Г. Д. — П’ятдесят сьомого?

В. М. — Так, п’ятдесят сьомого року. Вже було все підготовлено. Драбини були підвезені вже «Професором» (Григорій Василькович — ред.), і ми були під’їхали вже машинами, тими автами. Ми знали, що по боках є охорона. Ми знали, що це? Що підозріння буде, що варто-ві чеські будуть. То була, мені здається, підготовка навіть зрівнати цю дротяну загрожу. Тому, що я сам як сапер, ось, робили таку лижу велику, всьо, і запалювали, і зривали, і можна було назад втекти. Одні відтам автоматами, так. А австрійці то вже, вони цього не, то таке було передбачення. Але все щасливо перейшло, ми перейшли.

Зап. 24 жовтня 1998 року в м. Олександрії Кіровоградської області від Василя Малисевича 1924 року н.

«Замолоду готувався до найважчих випробувань...»

Значить, в селі Острова в 1935 – 36 рр., коли я вже знав отця Іллю Васильківського, котрий був знайомий з о. Андрієм Бандерою. Досить того, що десь в ці роки була інформація про те, як поляки замордували Ольгу Басараб. Один польський полковник проговорився десь своєму сусідові, як це все було. Наш сусід був і все це розказав, як вона загинула, писала там корж’ю і як мучили Ольгу Басараб.

Той іде, щоб поділитися цією інформацією з о. Андрієм Бандерою. Вони собі, Васильківський і дяк, розповідають, а молодий Степан Бандера, якому було тоді чотирнадцять років, послуухав все це і пішов там у другу кімнату.

Почув, як там мордували Ольо Басараб, як цей розказував, і взяв там шкатулку, де були голки, нитки, і запихає собі під нігті голки, але так глибоко, що аж кров іде, під палець – один, другий, третій...

Заходить сестра (напевно, Марта), глянула, що в нього ці голки під нігтями, і підняла крик: “Що ти робиш!”.

Батько і Васильківський ідуть до нього, дивляться, що він там наробив. Питають навіщо, а він відповідає: “Як мене будуть поляки мордувати, чи я витримаю такі тортури?”.

Розумієте, він вже таким молодим юнаком себе готував до таких страшних випробовувань.

*Іван Кульчицький
Записав Григорій Дем’ян
11.09.1998 р., м. Калуш.*

До 100-річчя з дня народження Степана Бандери

ТРИ ЛЮБОВІ СТЕПАНА БАНДЕРИ

Three Loves of **STEPAN BANDERA**

У відеофільмі використано
унікальну хроніку воєнного і
післявоєнного періоду, яка
зафіксувала Степана Бандеру і
його побратимів та опонентів.

DVD
VIDEO

**ВПЕРШЕ В ІСТОРІЇ:
НА ВІДЕО - ЖИВИЙ
СТЕПАН БАНДЕРА**
Яку роль зіграли жінки
в житті українського
лідера?

Про це розповідає
документальний фільм
київського журналіста
Юрія Луканова

ЖУРНАЛ
УКРАЇНСЬКОГО
ЮНАЦТВА

КРИЛАТІ

Спілка Української Молоді
(СУМ) в Україні

ВБИВСТВА З НАКАЗУ КГБ

Розповідь у малюнках,
побудована на основі
реальної історії вбивства
Провідника ОУН
Степана Бандери

zik
zik.com.ua

ЦІНА СВОБОДИ

До 100-ліття Степана Бандери

© "КіноТВД" 2009

ФОТОАРХІВ

ВБИВСТВА
З НАКАЗУ КГБ

Мирослава Бандера

о. Андрій Бандера

Богдан

Олександр

Василь

Оксана
і Володимир

В сім'ї отця Андрія та
Мирослави Бандери
виховувались окрім Степана
ще шестеро дітей.

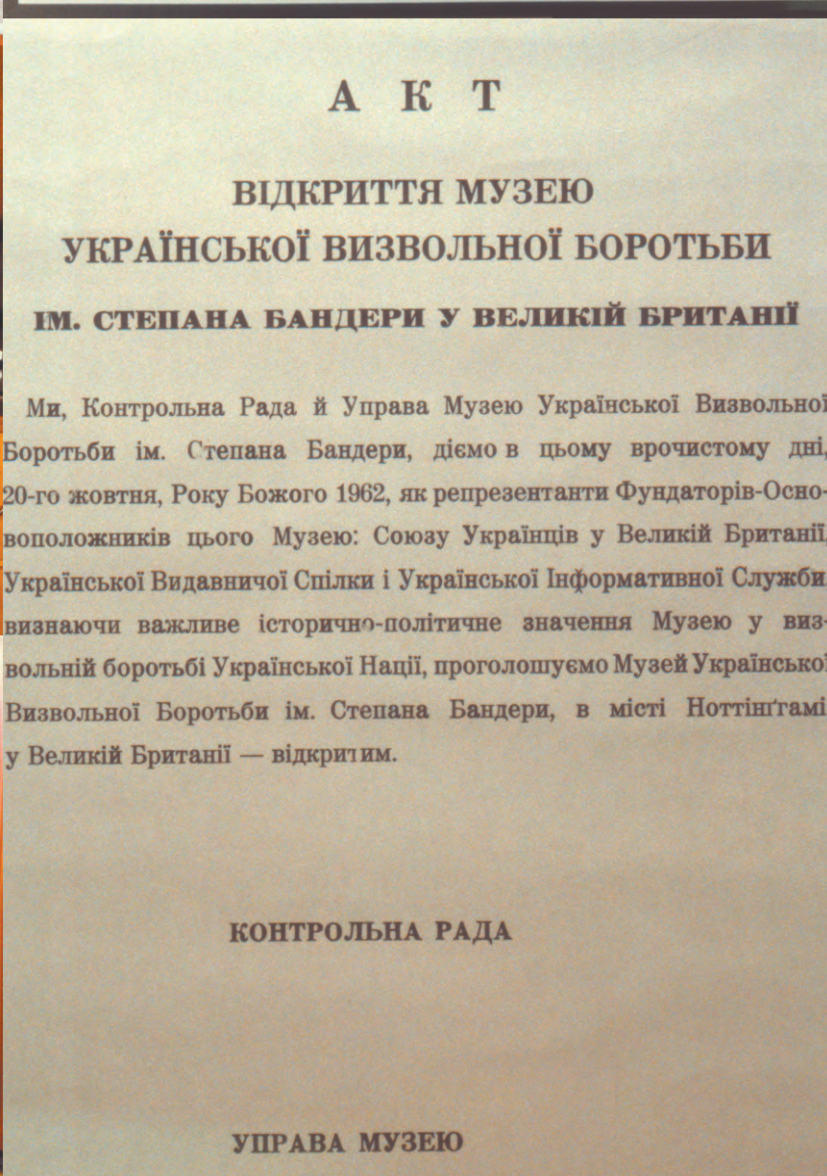
У 1921 році від
туберкульозу горла померла
мати — Мирослава.
Батька більшовики
розстріляли у Києві.
Троє братів загинули від рук
нацистів. Троє сестер
зазнали переслідувань та
довгих років ув'язнень від
більшовиків.

zik
zik.com.ua

ОВІДНИКА ОУН 29

Музей української визвольної боротьби ім. Степана Бандери в Лондоні (Англія)

У музею зберігаються речі зв'язані з життям і діяльністю Степана Бандери

Загибель Степана Бандери на терезах публічної опінії

З приводу вбивства Степана Бандери і суду над замовником (червоної Москви) та виконавцем злочину (Богданом Сташинським), українська діаспора усіх країн вільного світу провела у 1961-62 роках близько 200 масових протестних демонстрацій, маніфестацій та інших публічних акцій.

Про вбивство і суд звітували світові засоби масової інформації: біля 1,000! газет і журналів по різних країнах п'ятох континентів разом надрукували мільйон-

ними тиражами тисячі звідомлень, репортажів і довідкових статей про ці події. Цей черговий замах червоної Москви на Україну перетворився для неї у безпрецедентний скандал і значну політичну поразку на міжнародному рівні.

У Карльсруге

Для широкої інформації чужинського світу про рафіновані ме-

тоди большевицьких скритовбивників і про безприкладну в історії народів колоніальну експлуатацію та біологічне нищення українського народу, Провід ЗЧ ОУН, у ході підготовки до процесу на протязі 1962 року, видав друком: 4 книжкові публікації німецькою мовою у кількості 7,600 примірників, 6 публікацій (в тому один журнал) англійською мовою (22,000 примірників), 2 французькою (в тому один журнал) тиражем 3,800 примірників, 1 публікацію ес-

панською мовою (3,000 примірників). Загальна кількість тиражу цих видань — 36,400 примірників. Більшу частину цих публікацій розіслано до і під час процесу в усі країни вільного світу на різні адреси наукових, політичних і громадських установ, церковних і судових чинників, редакцій усіх більших газет і журналів та видатних особистостей.

Крім того, під час самого процесу в Карльсруге, Провід ЗЧ ОУН поставив чотири редакції і

технічну службу для щоденної інформації української спільноти та світової преси. Склад працівників, що їх Провід вислав до Карльсруге, нараховував 39 осіб, у тому 9 співробітників неукраїнської національності. На протязі часу від 5 до 15 жовтня 1962 року видано, циклостилевым способом, 8 випусків німецькою мовою «Ukrainische Korrespondenz», 4 випуски англійською мовою «Ukrainian Correspondence» та 7 випусків українською мовою «Українська Ко-

респонденція» — разом приблизно 10,000 примірників зі 75,000 сторінок. В той час надруковано 5 чисел часопису «Шлях Перемоги» (в тому три надзвичайні видання з датами 12-го, 14-го і 16-го жовтня 1962 року), загальною кількістю 50,000 примірників. Витрати на всі видання та кошти перебування в Карльсруге покрито з добровільних пожертв української діаспори, яка склала у 1962 р. 50,000 американських доларів, що рівнозначне **нинішнім** \$350,000 ам.

м. Самбір

с. Грабівка

м. Стрий

У пам'ять Провідника ОУН

Пам'ятники

Пам'ятники Степанові Бандері є у Львові, Тернополі, Івано-Франківську, Дрогобичі, Тереховлі, Бережанах, Бучачі, Дублянах, Микитинцях, Самборі, Стрий, Бориславі, Заліщиках, Червонограді, місті Мостиська, селах Грабівка та Середній Березів.

Музеї

Музей Степана Бандери (Дубляни)
Музей-садиба Степана Бандери (Воля-Задеревацька)
Історико-меморіальний музей Степана Бандери (Старий Угринів)
Музей Степана Бандери (Ягільниця)
Музей української визвольної боротьби імені Степана Бандери (Лондон, Англія)

Вулиці

Вулиця Степана Бандери (Львів)
Вулиця Степана Бандери (Луцьк) (колишня вул. Суворова)
Вулиця Степана Бандери (Рівне) (колишня вул. Московська)
Вулиця Степана Бандери (Коломия)
Вулиця Степана Бандери (Бережани)
Проспект Степана Бандери (Тернопіль)
Вулиця Степана Бандери (Івано-Франківськ)
Вулиця Степана Бандери (Золочів)
Вулиця Степана Бандери (Заліщики)
Вулиця Степана Бандери (Чортків)
Вулиця Степана Бандери (Червоноград)
Вулиця Степана Бандери (Новий Розділ)
Вулиця Степана Бандери (Новояворівськ)
Вулиця Степана Бандери (Борислав)
Вулиця Степана Бандери (Дрогобич) (колишня вул. Слюсарська)
Вулиця Степана Бандери (Микулинці)
Вулиця Степана Бандери (Старий Самбір)
Вулиця Степана Бандери (Зимна Вода)
Вулиця Степана Бандери (Борислав)
Вулиця Степана Бандери (Стрий)
Вулиця Степана Бандери (Самбір)
Вулиця Степана Бандери (Калуш)
Вулиця Степана Бандери (Ковель)
Вулиця Степана Бандери (Володимир-Волинський)
та в інших місцевостях (список не повний).

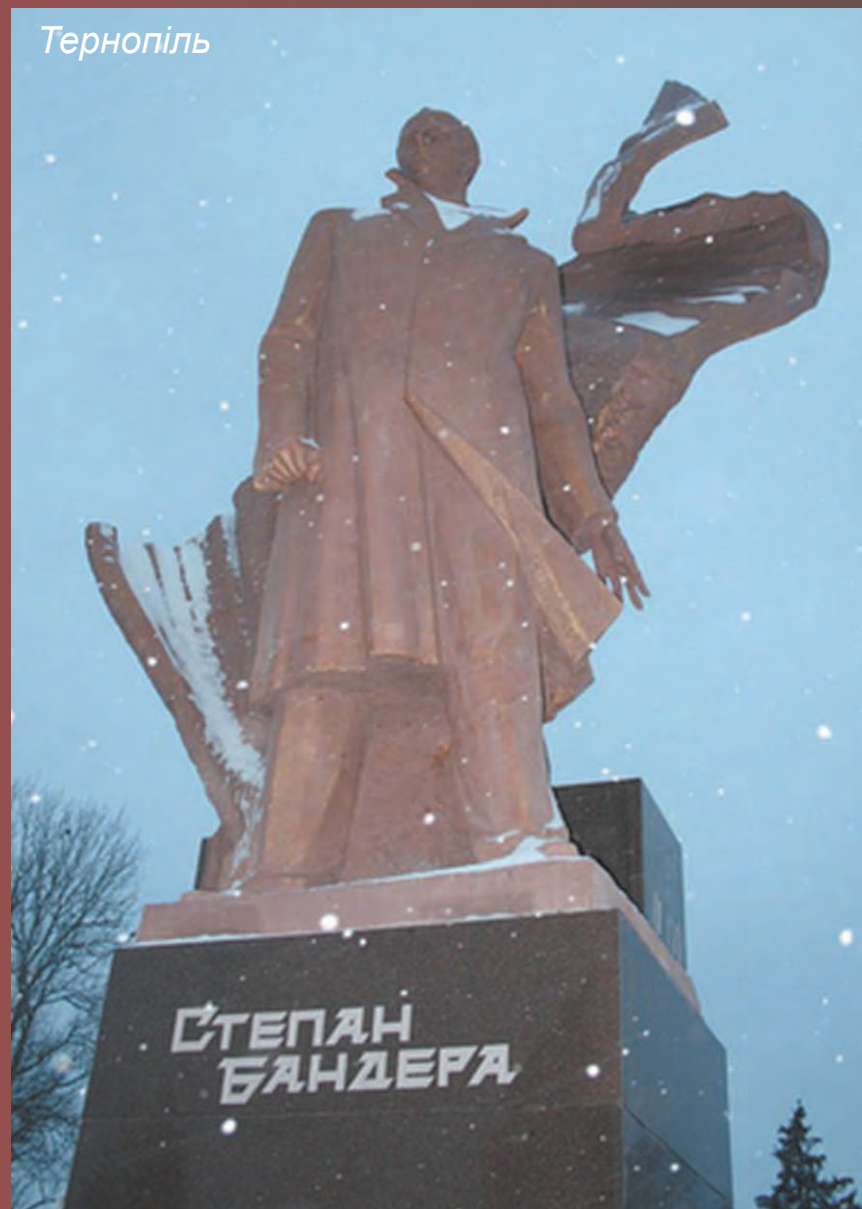
м. Заліщики

Елленвіл, США

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

ІСТОРИКО-МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ІМЕНІ СТЕПАНА БАНДЕРИ У СТАРОМУ УГРИНОВІ

СКРИТОВБИВСТВО

«Щоб врятувати Бандеру, удар авто прийняв на себе...»

Родину охоронця провідника ОУН двічі засиляли до Сибіру

На могилі Євгена Коновальця у 1958 р. За Степаном Бандерою стоїть його охоронець Василь Сколоздра.

Тільки-но прочиняєш двері до будинку 80-річного Миколи Сколоздри – впадають у вічі три портрети на серванті: Тараса Шевченка, Івана Франка та Степана Бандери. Господар каже, що ці люди у нього в такій великій пошані, бо особливо спричинилися до творення вільної України. А з провідником Організації Українських Націоналістів його пов’язують не тільки духовні узи. Сам пан Микола був партизанським зв’язковим, а його рідний брат Василь спочатку охороняв генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича, а згодом і Степана Бандеру.

У сімействі Сколоздр було четверо дітей, змалечку всі вони допомагали батькам у веденні великої господарки. Найстарший син Василь серед однолітків виділявся зростом, силою, розумом. Коли в селі між сусідами виникала суперечка чи ставалася в когось біда, вирішувати справу ходили до Василя Сколоздри – бо завжди діяв по

справедливості.

Вже до війни Василь вступив в ОУН, був її активістом. Коли у 1939-му до Верина перший раз увійшла советська влада, за чийось доносом серед білого дня 20-річного хлопця ледь не застрелили співробітники НКВД. Довелося переховуватися, а згодом виїжджати за кордон.

За “сина-націоналіста” у 1941-му родину Сколоздр вивезли до Сибіру. Побачився з ріднею Василь вже після війни, коли її повернули з красноярської глушини на береги Дністра, а він, прийхавши з іншої чужини, командував сотнею УПА під псевдонімом Грабенко.

- Наше село було немовби повстанською столицею, – згадує 72-річна Ярослава Сколоздра-Петришин, дружина пана Миколи. – Партизани були нашими захисниками. Люди поважали упівців, кожна дівчина мріяла вийти за повстанця заміж...

Сотник Василь Сколоздра виконував важливі доручення УПА, зокрема був кур’єром її командувача Романа Шухевича. За розповідями брата Миколи, Василь не раз переводив Тараса Чупринку з Чорного лісу до Львова (у район нинішнього танкоремонтного заводу, Сокільників). Охороняв його зокрема тоді, коли у лісі під Вериним Шухевич проводив важливу нараду.

А одного разу, – розповідає Микола Сколоздра, – Василь покликав мене, обняв і каже: “Шухевич дав наказ, щоб сотня переправила мене через кордон до Мюнхена – охороняти Степана Бандеру. Нікому про це не кажи, навіть мамі, щоб комусь не обмовилась, і вас знову не вивезли до Сибіру...”. Через якийсь час повстанці дали мені знати, що Василь уже в Німеччині. Але щоб доправити його туди, багато наших хлопців полягло...

З 1949-го Микола більше не бачився зі

своїм братом. Родину Сколоздр репресували вдруге, тож про долю Василя він дізнався незадовго до проголошення Незалежності. Розповіла про його життя в еміграції дружина Людмила, жителька канадського Торонта, уродженка Самбора. Вона була секретаркою Бандери, в його товаристві й познайомилася із сотником Грабенком.

Щоб не наражати своїх родичів у Советському Союзі на нові небезпеки, відразу після приїзду до Німеччини Василь Сколоздра змінив прізвище – став Василем Ніновським. У Мюнхені його призначили особистим водієм-охоронцем Степана Бандери. Ніновський невідступно слідував за провідником ОУН всюди: будь-то участь у ділових зустрічах, похід на базар за продуктами чи відпочинок у сімейному колі. Підводив Бандеру до його бюро чи помешкання, спочатку сам заходив усередину, обдивлявся все довкола, а потім давав знак, що можна спокійно увійти. Такі перестороги були виправданими: Москва давно полювала за лідером українських націоналістів, агенти Кремля кілька разів намагалися розправитися з Бандерою. Одного разу врятував життя йому і Василь Сколоздра-Ніновський. На одній з монхенських вуличок в авто з Бандерою на повному ходу врізався невідомий зустрічний автомобіль, який потім швидко зник. За мить до зіткнення Сколоздра-Ніновський вивернув кермо вправо і прийняв удар на себе. Степан Бандера залишився неушкодженим, а закривавленого водія з поламаними ребрами госпіталізували. Перебуваючи у лікарні, Василь Сколоздра-Ніновський через деякий час отримав звістку, що провідника ОУН вбив агент КГБ. За розповідями Людмили Ніновської, якби на той час біля Степана Бандери був її чоловік, трагедії не сталося б – надто ретельним і відповідальним був Василь...

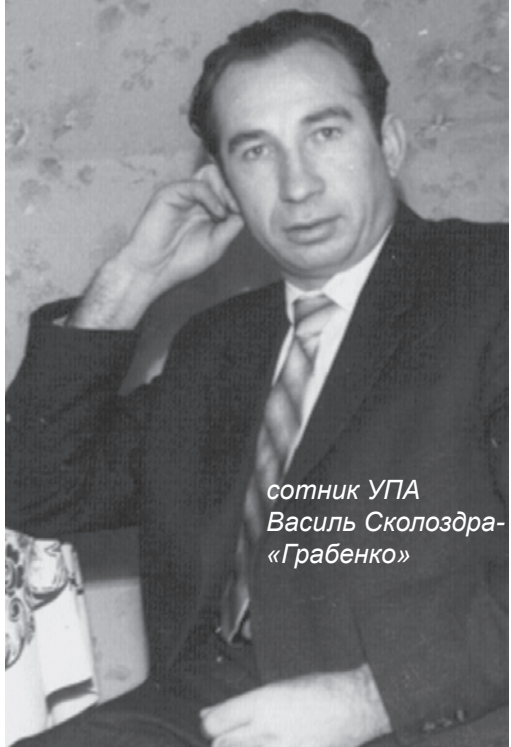
Микола Сколоздра розповідає нам, як тепло згадувала його канадська родичка про двох особливо дорогих для неї людей – свого чоловіка та провідника ОУН. “Не знаю, кого б вони могли любити більше, ніж Україну, – наводить він слова пані Людмили. – Україна – то було все їхнє життя, вся їхня мова. Понад усе мріяли повернутися на рідну землю...”. З розповідей дружини Василя Сколоздри-Ніновського, Степан Бандера запам’ятався їй рішучим обстоювачем правди, делікатним у ставленні до колег, сусідів по будинку, які його дуже поважали. А от охорони брати не хотів...

До недавнього часу в родині Сколоздр мали лише дві фотографії свого брата Василя: на одній він разом зі своїми дорослими синами, на іншій – вже неживий, у труні, накритий синьо-жовтим знаменом. Завдяки випадкові нам вдалося віднайти ще один цікавий знімок, зроблений у 1958 році

у Роттердамі. На передньому плані – Степан Бандера, який щойно поклав квіти до могили свого ідейного попередника Євгена Коновальця. А відразу за ним – його водій і охоронець Василь Ніновський, він же Василь Сколоздра із села Верина на Львівщині. Коли це фото вперше узяв до рук його 17-річний племінник Андрій, студент Академії друкарства, то довго не міг справитися з почуттями. Воно й зрозуміло: це так неспросто “переварити”, що близька тобі людина безпосередньо причетна до творення великої української історії.

Іван ФАРІОН
«Високий замок»

СКОЛОЗДРА ВАСИЛЬ («Грабенко»; 13. 11 1919 р., с. Верин Миколаївського району Львівської області — 3.

сотник УПА
Василь Сколоздра-
«Грабенко»

11. 1987 р., м. Маямі, США). Підстаршина куреня Дружин Українських Націоналістів «Соловей». Від 09. 1943 р. — сотенний в загоні ім. Хмельницького ВО (Военної Округи) «Заграва». Командир ТВ (Тактичного Відділу) «Асфальт» ВО 2 «Буг» (09. 1945-літо 1946), старшина для особливих доручень при штабі ВО 2 «Буг» (1946-1948), кур’єр від Проводу ОУН в Україні до Проводу ЗЧ ОУН (08.-09. 1948). Від 1949 року проживав у Мюнхені (Німеччина), а відтак у Торонті, Канада. Член ОУН, охоронець ген. Р. Шухевича і С. Бандери. Булавний, старший булавний, хорунжий (22. 01. 1946), поручник (22. 01.1946), відзначений Бронзовим Хрестом бойової заслуги (5. 09. 1946), Срібним Хрестом бойової заслуги І класи (15. 10. 1949), похвалою в наказі ВО (4. 05. 1946) і Відзначенням за рани (15. 06. 1946).

Процес у Карльсруге

Справа Сташинського — це:

- політична сенсація
- страхіття
- неймовірність
- політичний приклад першої ранги
- одна з найтяжчих поразок Советського Союзу в холодній війні

Справа Сташинського — це:

- злочин проти людства
- очевидне порушення міжнародного права
- замах на права людини

Справа Сташинського — це:

- одне з найтяжчих обвинувачень проти Советського Союзу
- часткове повторення народобивства брутального фашизму червоним фашизмом
- нагадування, сигнал, знак тривоги для всіх людей і народів вільного світу

Karl Anders
«Mord auf Befehl. Der Fall Staschynskij» (Морд з наказу. Справа Сташинського) Tubingen am Neckar, 1963

Тому, що Бандера...

«Член сем’ї врага народа» — під таким тавром у СССР відмучилося й загинуло багато людей. Родина Бандер була репресована повністю. По ній проїхалися всі загарбники і карателі України. Батька сімейства, отця Андрія Бандеру розстріляло НКВД, трьох рідних братів знищили німці: Василь і Олександр, обоє члени ОУН, загинули в німецькому «Освенцімі» 1942 року, а Богдан поліг у 1943 році від рук нацистів на Херсонщині. Брата дружини Лева Опарівського розстріляло Гестапо. Польська АК замордувала тещу Степана Бандери Юлію Опарівську. Самого Степана Бандеру репресували поляки і німці, а довгі руки КГБ дістали і вбили в Мюнхені. Сестри Бандери уникнули розправи, але все життя провели в таборах та спецпоселеннях. Марта померла в КраснояРСькому краї 1982 року. Володимира, мати шістьох дітей, відбула десять років сталінського ГУЛАГу, де втратила чоловіка. Пані Оксані, наймолодшій із сестер, по 48 роках таборів, судилося повернутися додому лише 5 серпня 1989-го.

Адвокати-співобвинувачі, які заступали інтереси родини Степана Бандери.

Зліва: д-р Ганс Нойвїрт з Мюнхену, конгресмен Чарльз Керстен і д-р Ярослав Падох із США

Мотиви і підготовка замордування

«Советсько-російський уряд, очолений Хрущовом, постановив замордувати Степана Бандеру тому, що він був провідником широко розгалуженого руху

спротиву проти російсько-комуністичної окупації України. Бандера був символом боротьби за вільну і незалежну Україну 45-мільйонової неросійської нації з влас-

ною традицією, культурою, мовою і цивілізацією».

Чарльз Дж. Керстен,
кол. конгресмен США

БОГДАН СТАШИНСЬКИЙ НА СУДІ

Президент Третього карного сенату Федеральної палати в Карльсруге д-р Гайнріх Ягуш випитує підсудного

Підсудний (Богдан Сташинський): ... Я тримав зброю у правій руці і правою ж рукою поправляв свій черевик. Воно виглядало з мого боку по-дурному, але я хотів виграти час. Я не міг зупинитися без причини. Я знав, що мушу виграти час. Тоді я пішов далі. Я не знав, чи маю зробити замах, чи ні. Я спускався по сходах і вже думав, що зараз пройду повз нього, і, мабуть, з того всього нічого не вийде. З другого боку, я знав, що мушу це зробити. Це не легка справа розповісти, які думки я мав у ту хвилину.

Це вже друга спроба, і я не повинен її прогавити — думав я. Він все ще стояв на місці. Коли про це розповідаєш, воно триває довго, але все це відбулося в дуже короткий час.

Президент д-р Гайнріх Ягуш: Коли він стояв в середині будинку і лівою рукою вийняв із дверей ключ, то до вас був скерований правий бік його обличчя?

Підсудний: Коли я ще був угорі, він був звернений до мене правим боком свого обличчя; щоб вийти з будинку, я мусів пройти за його спиною. Коли я проходив повз нього через вихідні двері, він подивився на мене, і в цю хвилину я почув, що я говорю, що «щось не функціонує», і ще якісь слова, яких я сам не розумів. Він відповів мені щось ніби: «вже в порядку».

Я повернувся праворуч і взяв лівою рукою клямку. Він стояв коло мене, в цю хвилину він уже вийняв ключ із дверей. Але він ще тримав його в руці, а торбинку — в правій руці. Так я там стояв і хотів закрити двері за собою, а зброю я тримав у правій руці; раптом я зробив рухоу угору і вистрілив з обох цівок, негайно повернувся, закрив за собою двері і пішов геть.

Президент: Ви вистрілили, ще будиши в будинку?

Підсудний: Одною ногою я вже стояв на порозі.

Президент: Чи ви бачили, що сталося після того?

Підсудний: Ні, негайно після того, як я вистрілив, я повернувся і пішов геть.

Президент читає з актів: Слідство проти невідомої особи. 16. 10. 1959 року. Стосується смерті Степана Бандери. *(Читає місце, в якому між іншим сказано, що в одязі померлого був знайдений пістоль у кобурі під правою пахвою).* Ця обставина, можливо, свідчить про те, що Бандера був лівак. Що ви робили далі?

...
Президент: Ми тепер підходимо до того, що містить обвинувачення стосовно дальшого часу, після тих подій, про які ви нам розповіли. В листопаді 1959 року ви одержали запрошення від одного генерала. Розкажіть про це.

Підсудний: На початку листопада 1959 року Сергей повіз мене з міста автоом до забороненої зони і представив мене там одному генералові, що був, як він сказав, нашим начальником. Він був шефом відділу КГБ у Карльсгореті. В конспіративному помешканні ми говорили, може, з 15 хвилин — на загальні теми. Потім генерал, як господар, попросив нас піти до іншої кімнати, в якій стояв стіл, накритий для трьох осіб. Ми сіли. Тоді генерал подав мені, як він сказав, приємне повідомлення. Він сказав мені, що **згідно з постановою уряду, мене нагороджено бойовим орденом Червоного прапора за успішну роботу і за виконання доручень.**

Президент: Отже, існують два роди орден Червоного прапора.

Підсудний: Так, перший називається просто орден Червоного прапора, другий — бойовий орден Червоного прапора. Бойовий орден можна одержати також у мирний час, але для цього повинні існувати особливі підстави більш або менш військового характеру.

Президент: Як ви прийняли це відзначення?

Підсудний: Хоч я раніше не думав над тим, що одержу таке відзначення, але не був також дуже здивований, бо це був практикований звичай, що за виконання важливих доручень нагороджувано. На ордені Советський Союз не скупий. Генерал пробував з'ясувати мені, яке високе відзначення це означає. Він сказав, що це є незвичайна річ і що трапляється дуже рідко, щоб хтось у мирний час одержав такий орден. Вже з цього я міг бачити, наскільки важливою була виконана мною робота.

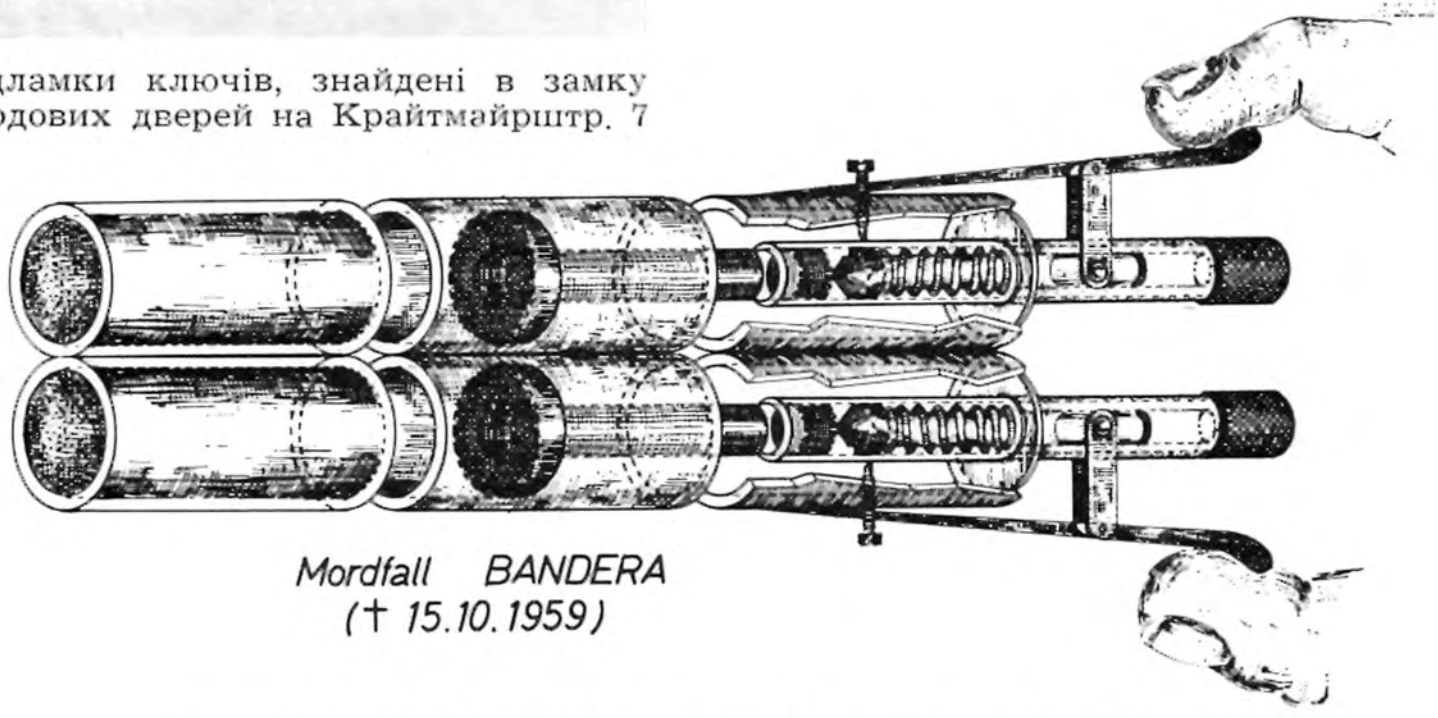
...
Підсудний: ...5-го або 6-го грудня (1959 р. у Москві) мене привели до будинку КГБ, а ввечері — до (Александра) Шелепіна... Коли ми ввійшли до кімнати, Шелепін зро-

Після вбивства Л. Ребета Сташинський ховає зброю (поліційна реконструкція)

Відламки ключів, знайдені в замку входових дверей на Крайтмайрштр. 7

Реконструкція двоцівкового пістоля, з якого вбито Ст. Бандеру

Дім при вул. Кройтмайра ч. 7, де на 3-му поверсі (позначені хрестиками вікна) жив Степан БАНДЕРА

Чекаючи сприятливої хвилини для виконання атентату на Ст. Бандеру на сходах дому при Крайтмайрштрассе 7, Сташинський вдавано поправляє неіснуючу шнурівку черевика (поліційна реконструкція)

бив кілька кроків мені назустріч, взяв з столу грамоту в червоній обгортці і прочитав мені її. В ній було написано, що постановою Верховного Совета від 6-го листопада 1959 року мене нагороджено бойовим орденом Червоного прапора за виконання важливого доручення уряду.

...
Президент: На цьому прийнятті закінчилося?

Підсудний: Це була строго офіційна частина: вручення ордену. Потім він запропонував мені сісти і розпочав розмову про виконане мною останнє доручення, про справу Бандери. Він хотів почути від мене про всі подробиці.

Президент: Що ви йому розказали?

Підсудний: Я мусів йому розповісти, як усе відбулося, від самого початку, починаючи від моїх спостережень у Мюнхені біля церкви, на вулиці Цеппеліна, в Роттердамі, про те, як я стежив за Бандерою у Мюнхені, і про останнє доручення. Після того, як я все розповів, він почав ставити питання виключно щодо замаху. Він спитав мене, де відбувся замах. Я мусів йому розповісти, як я стояв, де стояв Бандера, як виглядав будинок всередині. Я мусів зробити ескіз і точно показати, де стояв кожний з нас...

Суд викликає фахівця російської мови, який зачитує вголос переклад на німецьку мову різних советських документів. З його пояснень скорочено записано дані про такі документи:

Пашпорт Російської Советської Федеративної Соціалістичної Республіки, VII-СА, ч. 501 142 на прізвище Сташинський Богдан Миколайович, народжений 4. 11. 1931 в Борщовичах Львівської області.

Студентська посвідка ч. 70 004, виставлена І Московським державним педагогічним інститутом для чужих мов на прізвище Сташинський Богдан, факультет — німецька мова, рік вступу — 1961.

Советська посвідка для виїзду за кордон, АБ ч. 071 031, виставлена на прізвище Крилов Александр Антонович, народжений 1930 року, з печатками прикордонної контролі і наказом від військової команди про службову поїздку з Москви до Східньої Німеччини.

Службове свідоцтво Сташинського, виставлене 28 грудня 1960 року директором Науково-дослідного інституту, поштова скринька ч. 946.

Це «службове свідоцтво» стверджує: «Товариш Сташинський Богдан Миколайович, народжений 1931 року, був zatrudнений у цьому інституті від березня 1951 до грудня 1960 року, показав себе чесним і солідним співробітником... покладену на нього роботу він виконував своєчасно і успішно... За успішну діяльність в опрацюванні одної важливої проблеми був відзначений, згідно з указом Президії Верховного Совета СССР від 6 листопада 1959 року, орденом Червоного Прапора». Підпис: директор Макар.

Вирок

У п'ятницю, 19 жовтня 1062 року вранці 3-й Карний Сенат Федерального Суду в Карльсруге, під головуванням д-р Гайнріха Ягуша, видав вирок у процесі проти московського агента Сташинського, засуджуючи його на 8 років тюрми.

Заява адвоката родини Бандерів

«Вирок Найвищого німецького суду є справедливий і він є великою перемогою правди. Він розкриває російсько-комуністичний уряд, як справжнього вбивника. Докази на суді виразно виявляють, що советський уряд обрав Степана Бандеру як жертву тому, що Степан Бандера був символом національної боротьби проти російського панування над неросійською нацією, над Україною. Російська рада міністрів дала наказ убити його. Російська наука випродукувала пістоль з отрутою ціянкалієм. Російська поліція виготовила пляни і примусила Сташинського виконати їх. Російський уряд нагородив злочин Сташинського, відзначивши убивство найвищою державною відзнакою.

Іменем пані Бандери ми плануємо оскаржити Хрущова, як голову російського уряду, перед Об'єднаними Націями, а саме перед Комісією прав людини, і простежити можливість скарги за понесені втрати проти російського комуністичного уряду перед Міжнародним трибуналом в Газі».

*Чарльз Дж. Керстен
кол. конгресмен США*

Протестаційна нота німецького уряду

Не зважаючи на інтерпеляції парламентаристів, німецький уряд довго не зважувався на висилку протестаційної ноти до Москви, тому не дивно, що коли врешті він запротестував, деякі часописи, між ними й австрійський щоденник «Salzburger Nachrichten» (з 26. 4. 1963) насмішливо підмітили: «Бонн протестує в темпі слимака».

Бюлетень Пресової та Інформаційної Служби Федерального уряду в Бонні у своєму виданні з 25 квітня 1963 року, число 73, сторінка 641, подав текст згаданого протесту п. н. «Нота федерального уряду до советського уряду» такого змісту:

«Міністерство закордонних справ передало советській амбасаді 23 квітня 1963 року наступну вербальну ноту стосовно засудження Сташинського:

Від імені Федерального Уряду міністерство закордонних справ має честь подати амбасаді Союзу Соціалістичних Советських Республік до відома таке:

В жовтні 1962 року перед Федеральним судом відбувся карний процес проти советського громадянина Богдана Сташинського. Сташинський убив у Мюнхені в жовтні 1957 року Льва Ребета і в жовтні 1959 року Степана Бандеру з допомогою газових пістолів, що їх для цієї цілі передали йому його замовники. Сташинського засуджено на кару 8 років важкої тюрми.

Як Федеральний суд ствердив, обидва ці злочини були виконані з доручення советських органів. Це спонукує Союзний Уряд звернути урядові Союзу Соціалістичних Советських Республік увагу на те, що такі дії різко суперечать загальновизнаним засадам права, зокрема ж міжнародного права. Союзний Уряд закликає уряд Союзу Соціалістичних Советських Республік вжити всіх потрібних заходів для того, щоб запевнити, що того роду дії не повторяться.

Міністерство закордонних справ користується нагодою, щоб запевнити амбасаду Союзу Соціалістичних Советських Республік про свою високу до неї пошану».

Повідомляючи про цю протестаційну ноту свого уряду, західно-німецька преса підкреслила її лагідний і спокійний тон, дипломатичну чемність на той факт, що вербальна, себто усно передана нота, має менше значення, ніж письмова. Все таки навіть на вербальну ноту уряд скритовбивців у Москві не відповів.

15.10.1962 року

«Високий Суде! Дозвольте мені, як членові родини мого замордованого батька, Степана Бандери, в заступстві моєї мами Ярослави Бандери, висловити Високому Сенатові подяку за уділення мені слова. З уваги на твердження обвинуваченого в його зізнаннях, то він під час своєї діяльності в КГБ був переконаний, начебто мій батько був зрадником України, я хотіла б представити мого батька таким, яким я його ношу в глибині мого серця.

Якраз сьогодні мінає три роки, коли мій батько помер в дорозі до лікарні. За свідченням підсудного, мій покійний батько був підступно замордований з допомогою отруйної зброї.

Це не перший і не єдиний морд у нашій родині. Майже вся родина мого покійного батька і моєї матері загинула з рук ворогів. Мої батьки походять з української греко-католицької священничої родини. Саме в той час головню священники та учителі розбуджували національну свідомість українського народу, передусім же селянства. Батько моєї мами, о. Василь Опарівський, був польовим священником української армії під час Першої світової війни і загинув в бою проти поляків. Моя бабуся, тоді ледве 20-річна, залишилася сама з двома дітьми — моєю мамою Ярославною і її братом Левом — та мусіла як учителька пробиватися через життя. Як учителька вона також причинилася до повного національного усвідомлення українського селянства.

І моя бабуся і мій дядько Лев загинули під час Другої світової війни. У зв'язку з викриттям одного атентату поляки після довгого ув'язнення розстріляли мого невинного дядька. Ми ніколи не довідаємося серед яких обставин загинула моя бабуся: ми знаємо тільки те, що її замордовано, коли вона повернулася з Польщі до свого рідного села.

Мій покійний батько так само походив з священничої родини. Він мав трьох братів і три сестри. Його мама, а моя бабуся померла молодою на чахотку і залишила свого чоловіка, а мого дідуся, о. Андрія Бандеру, з сімома дітьми. Мій дідусь, о. Андрій Бандера, виховав своїх дітей в релігійному і національному дусі, так що вони вже як студенти включилися в боротьбу за визволення України.

Двох братів мого батька (Василя і Олексу Бандерів) закатовано під час Другої світової війни в концтаборі Ашвіц, а мого дідуся з його найстаршою донькою вивезли польовики в Сибір.

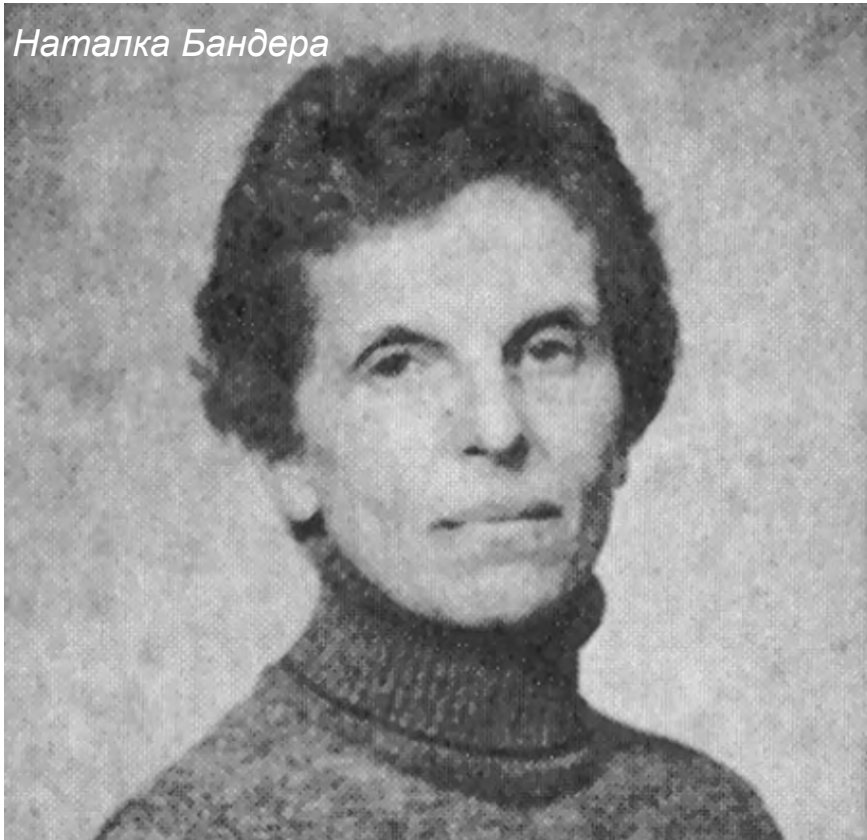
Після ув'язнення мого батька в концентраційному таборі Саксенгаузен, моя мама восени 1941 р. приїхала зі мною (тримісячною дитиною) до Берліну, щоб бути недалеко свого мужа. Наша родина жила в дуже важких обставинах, що сильно послабило нерви моєї мами. Від часу, коли німці випустили мого батька з каету і він почав організовувати Закордонні Частини ОУН, ми мусіли постійно ховатися, щоб не викрити місця нашого замешкання. Місцями нашого перебування в Німеччині й Австрії до 1948 р. були Берлін, Іннсбрук, Зесфельд, потім Мюнхен, Гільдесгайм, врешті самотня хата в лісі поблизу Штарнбергу.

В самотній хаті в лісі наша родина (в 1947 р. нас було вже троє дітей) жила стиснена в одній кімнаті, де не було навіть електрики. В той час ми, діти, довго хворіли на коклюш і кір та були недоживлені. Я ходила тоді до сільської школи в Зекінг і, маючи лише шість років, мусіла щоденно відбувати шість кілометрів дороги через ліс.

В 1948-1950 роках ми жили без нашого батька, під прибраним прізвиськом, в таборі для українських утікачів біля Міттенвальду. Батько провідував нас кілька разів на рік. Я пригадую собі, що одного разу, тяжко хворіючи на запалення середнього вуха, я запитала маму, хто є цей чужий пан, який схилився над моїм ліжком і гладить мене. Я цілковито забула свого батька.

В 1950-1954 роках ми жили в малому селі Брайтбрун над Аммерзеє, і мій батько відвідував нас уже частіше, а згодом бував удома майже кожного дня. Проте моя мати постійно побоювалася за життя нашого батька, на яке чигали польовики: так само переслідувала її думка, що він може загинути в нещасливому випадку під час їзди додому. Все ж таки ці чотири роки

Наталка Бандера

були для нас найспокійніші та найщасливіші в житті моєї матері, яка добре почувалася між мешканцями села та зжилася з ними. Шойно пізніше я зрозуміла, що на нас полювали советсько-московські репріаційні комісії та агенти.

Рік 1952 був особливо небезпечний для нас, і ми з батьком переховувалися впродовж кількох місяців в маленькому селі Оберваль біля Гарміш-Партенкірхен. Нещастя хотіло, щоб всі троє дітей захворіли на запалення залоз і мусіли впродовж двох місяців лежати в ліжку.

Під час чотирьох років ми були цілковито відірвані від українців, а це загрожувало нам, дітям, повним відчуженням від українства. Але мій батько, не зважаючи на свою відповідальну і виснажливу працю, знаходив ще досить часу для того, щоб вчити мене української історії, географії та літератури, як теж спонукав мене до читання українських книжок. Мій брат і сестра, ще заки пішли до німецької народної школи, маючи 5 чи 4 роки, уже навчилися читати і писати по-укра-

їнськи.

В той час я ще не знала, ким був мій батько, хоч і не могла собі пояснити, чому ми змінили наше прізвище; але я не відважилася запитати про це батька.

В 1954 р. ми переїхали до Мюнхену, головню тому, щоб заощадити батькові щоденної небезпечної їзди (80 км), як теж тому, що тут були для дітей кращі можливості учитися.

Маючи тринадцять років, я почала читати українські газети і читала багато про Степана Бандеру. З бігом часу, на підставі різних обсервацій, постійної зміни прізвища, як теж через факт, що навколо мого батька завжди було багато людей, в мене виникли певні здогади. Коли раз один мій знайомий проговорився, то я вже була певна, що Бандера — це мій батько. Вже тоді я собі усвідомила, що не смію прозирати цього моїм молодшим братові та сестрі; було б дуже небезпечно, якщо б малі діти через свою наївність в чомусь проговорилися.

Від 1954 до 1960 р., ще рік по

Ярослава Бандера

смерті мого батька, ми жили в Мюнхені.

Мій батько був стомлений постійною охороною і подеколи був необережний. Він твердо вірив, що стоїть під особливою Божою охороною, і говорив: якщо мене хочуть спрятати зі світу, то знайдуть спосіб зліквідувати мене разом з охороною. Він їздив своїм авто до української католицької церкви, де підсудний вперше його побачив.

Підсудний твердить, що через вагання і докори совісті він не виконав скритовбивства в травні 1959 р. В той час було відомо, що мій батько загрожений, і тому зміцнено його охорону.

Сьогодні, в три роки по смерті мого батька, я говорю в першу чергу від імени моєї мами, яка віддала свою молодість моему батькові та своїм дітям.

Я хочу ще повернутися до зізнань підсудного, де він говорить яким цинічним способом Сергій його заспокоював, кажучи, що діти Бандери будуть ще йому «вдячні» за цей вчинок. Ця цинічна заввага вказує на те, що КГБ плянував

схопити нас, дітей, вивезти нас до Советського Союзу, зламати наш опір жажливими способами, що там сьогодні практикуються, і зробити з нас комуністів, щоб ми засуджували нашого рідного батька. Саме таким способом пробувано виховати на комуніста сина генерала Тараса Чупринки, Головного Командира УПА, який загинув у 1950 р. в Білогорці. Сергєєві мусіло бути ясно, що це єдиний спосіб допровадити нас, дітей, до такого ставлення.

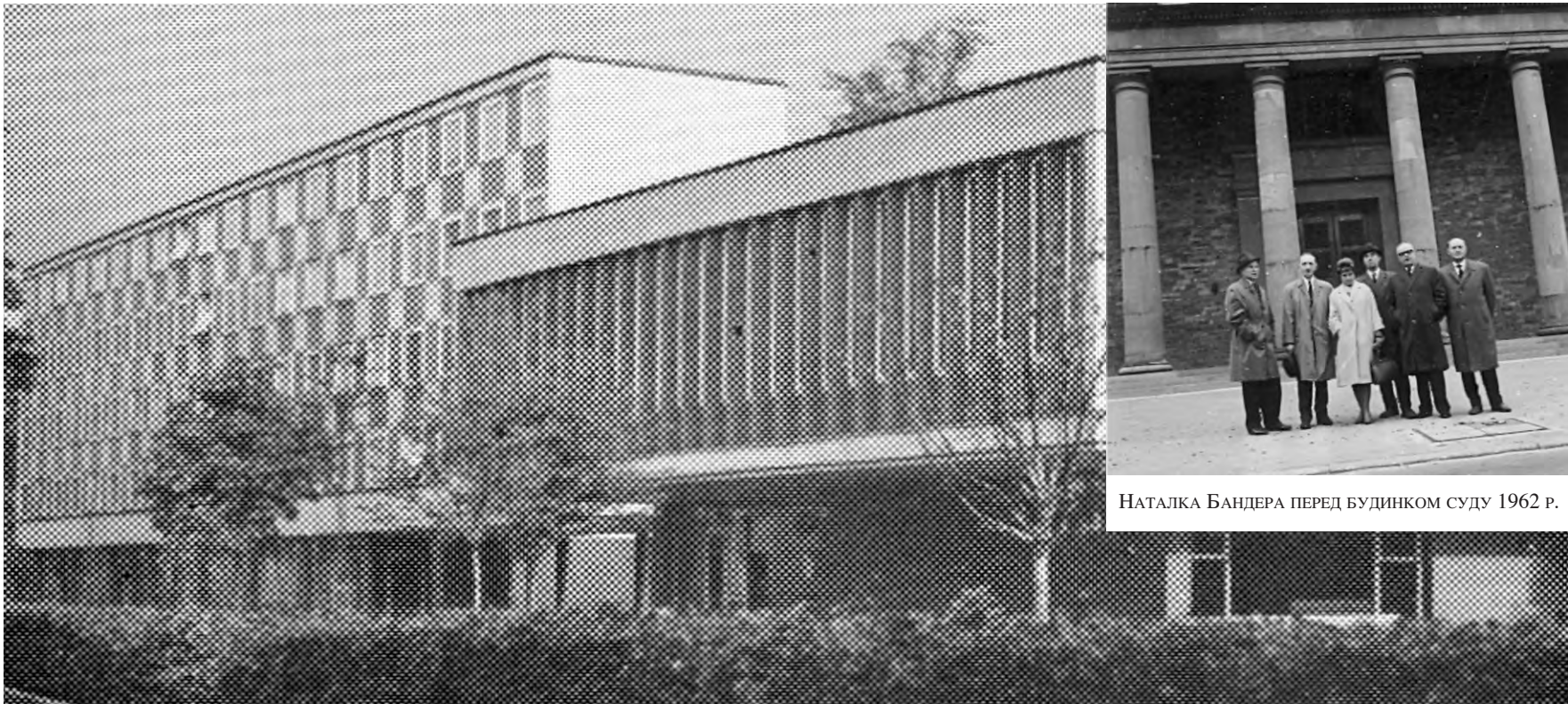
Мій незабутній батько виховав нас у любові до Бога і України. Він був глибоко віруючою людиною і загинув за Бога та незалежну вільну Україну — за свободу всього світу.

Мій блаженної пам'яті батько, який уособлював цей великий ідеал, залишиться провідною зіркою всього мого життя, так само як мого брата і моєї сестри та української молоді».

(«Московські вбивці Бандери перед судом», 1965)

Степан Бандера з сином Андрієм і дочкою Лесею

Наталка Бандера перед будинком суду 1962 р.

Будинок суду в Карльсруте, де відбувся процес проти Б. Сташинського

Подія, що струснула світ

Але історія життя і смерті Степана Бандери мала абсолютно несподіване продовження, яке, без перебільшення, струснуло світ. 12 серпня 1961 р. в установу американської поліції в Західному Берліні зайшли молодий чоловік і жінка. Мабуть, ніхто з посадових осіб, що бачили їх у ті перші години, не спромігся описати, як це було, але можна собі уявити, що обоє вони були дуже стривожені або й перелякані. Зрештою, в тому ще не було нічого дивного, поліція не така установа, куди приходять зі щасливою усмішкою. Чоловік сказав, що має зробити дуже важливе повідомлення. Але те, що почули службові особи (можливо, там спочатку взагалі був якийсь один службовець і то не дуже високого рангу), перевершило всі їхні очікування. Чоловік заявив, що його звуть Богдан Сташинський, що він з дружиною Інгюю Поль, яка є німкенню, шойно втекли зі східної зони Німеччини. В тому теж ще не було нічого незвичайного, втечі зі східного сектора Берліну, попри всі стеження гедеєрвських спецслужб, були настільки масовими, що Західний Берлін оточили високою стіною. Більше двадцяти років простояла ця стіна, і її зруйнування, мабуть, стало для німецького народу таким символом, яким на 200 років раніше для французів було зруйнування Бастилії. Каміння від зруйнованої стіни німці розбирали як пам'ятку про своє остаточне визволення й об'єднання.

Але повертаємося до Богдана Сташинського. Сенсаційними і цілковито неймовірними були його подальші зізнання. А саме: він сказав, що є агентом советських спецслужб і що саме він власною рукою убив у Мюнхені в 1957 р. Лева Ребета, а в 1959 р. Степана Бандеру.

Мабуть, першою думкою службовця, який слухав Сташинського, було, що він має справу з божевільним. Адже психіатрії відомі такі маніяки, які приписують собі різні злочини і при тому самі твердо були переконані, що вони ці злочини таки вчинили. А другою думкою було: це советська провокація. Якесь дуже хитра провокація, яку ще треба розгадати. Напевно ж, той не дуже високий службовець доповів своєму начальникові, той — своєму і т. д. Логічно розмірковуючи, прийшли, мабуть, до такого висновку: найголовніше — зберігати якнайсуворішу таємницю, щоб про це не пронохали всюдисущі журналісти, щоб не з'явилося про це бодай рядочка у пресі, що на випадок провокації дало б знати Москві, що бодай перша частина тієї провокації, суть якої залишалася наразі нерозгаданою, пройшла успішно.

Потім почалося слідство, яке тривало більше року. Дивне то було слідство, тут усе йшло навпаки. Нормально запідозрений відкидає усі звинувачення, і слідчі органи змушені розшукувати свідків та речові докази злочину. В цьому випадку Богдан Сташинський розповідав про свої злочини, а слідчі піддавали їх усі сумніву і розшукували документальні й речові докази того, що він говорить правду. Наприклад, він говорив, якого числа, під яким прізвищем і в якому літаку він летів або в якому готелі жив, а слідчі органи розшукували списки пасажирів літаків і реєстрацію мешканців готелів. Можна допустити, що спецслужби різних країн теж брали участь в тому слідстві і через своїх агентів у ССРСР перевіряли правдивість зізнань Сташинського, але це залишилося таємницею цих спецслужб. В усякому разі, коли 8 жовтня 1962 р. в Карлсруе почався судовий процес проти Богдана Сташинського, в руках правосуддя вже були всі докази на користь того, що підсудний говорить «правду, тільки правду і нічого, крім правди».

Отже, ким усе-таки був Степан Бандера? Він був людиною — це найперше. Людиною зі своїми слабкостями і недоліками, але видатною людиною за своєю фанатичною вірою у справу, за яку віддав своє життя, за своєю мужністю, силою волі, організаційними здібностями, енергією, несхитністю.

Він був людиною, доволка якої створюються міти, але це примета тільки героїчних постатей, тому Степан Бандера — герой України.

(www.oun-upa.org.ua)

ІСТОРИКИ, ПУБЛІЦИСТИ, ГРОМАДСЬКІ ДІЯЧІ, КРАЯНИ ПРО СТЕПАНА БАНДЕРУ

Здобудеш Українську державу або згинеш у боротьбі за Неї

Першого січня виповнилося 100 років від дня народження Степана Бандери – одного з найбільших борців за незалежність України і до цього часу однієї з найконтroversійніших постатей в модерній українській історії. Таких історичних постатей небагато у будь-якого народу. Їх неможливо викреслити з історії, і кожен, хто намагається витлумачити українцям життєпис їх власної нації, не може замовчати ні цього імені, ні подій, з цією історичною особою зв'язаних. Мало хто є байдужим до його імені — бо живі ще соратники і послідовники, та й ідеї, за які він віддав життя, не чужі багатьом українцям, народженим після його смерті. Реалії політичного життя зумовили неоднозначне ставлення до нього й природних політичних союзників у боротьбі за Українську Державу — але причини персональних симпатій чи антипатій нам зрозумілі на прикладі українського сьогодення, коли люди, об'єднані однією програмною метою, ставлять пер-

Східній Україні Галицьку Армію почав косити тиф, який забрав більше життів, ніж жорстокі бої. Жодного помираючого тифозного вояка капелян не міг залишити без духовної розради, і отець Бандера висповідав і причастив не одного хворого у тифозній гарячці. Захворів і сам, але якось поборов тиф, і вже би міг повертатися додому, бо війна завершилася поразкою, але не було спокою на рідній землі навіть для священика, бо окупаційна польська влада переслідувала всіх, хто виявився причетним до утвердження української державності в Галичині. Духовний сан не міг бути захистом — без суду було розстріляно отців Остапа Нижанківського, Захарію Підляшеського, Заторського, Лопатинського, Галібея, Сухаровського та інших. Отож, коли батько повернувся у 1920 році на парафію в Старому Угринові, Степан вже рік як мешкав у діда в Стрию і ходив до місцевої гімназії.

Життя сина священика не було

Богдан Бандера

Олександр Бандера

Організація Українських Націоналістів. УВО виконує функції бойової та військової референтур. Степан Бандера спочатку опиняється в референтурі розвідки, а потім — пропаганди. На цей час він уже є студентом агрономічного відділу Львівської Політехніки. Його досвід боротьби збагачений арештом у 1928 році за організацію мітингу в Калуші з нагоди 10-ї річниці Незалежності. Його, як і багатьох молодих членів ОУН мало хвилює незаконність власних дій з точки зору польської влади: влада окупанта на українській землі нелегітимна, бо тут є рідна земля українців. Тому **все, що робить ОУН для здобуття Української Держави — законне, бо незаконним є факт неможливості українцям мати свою державу на своїй землі.** Цей світогляд однолітки Бандери укладають в своєрідний моральний кодекс ОУН — Декалог, 12 прикмет, 44 правила, Молитва націоналіста, гимн „Зродились ми великої години”. Бандера не був причетний до творення цих світоглядних засад — забракло років і, відповідно, становища в новій визвольній структурі.

Першу відповідальну посаду в Крайовій Екзекутиві ОУН Бандера отримує в 1930 році — очолює відділ поширення підпільних видань. Невдовзі до його обов'язків додається організація технічно-видавничого відділу, а з 1931 року — доставка нелегальних видань з-за кордону. Коли ж крайовим провідником став член пластового загону „Червоної Калини” Степан Охримович, він призначив добре знайомого йому ще з Стрия Степана керівником референтури пропаганди. Невдовзі Охримович гине від тортур у поліції, новим крайовим провідником стає Богдан Кордюк, і він призначає Бандеру своїм заступником, зберігаючи за ним функції шефа пропа-

гою спрямованих проти українців, повинні були знати: за це їх спіткає неминуча кара. Саме тому ОУН здійснила замах на міністра внутрішніх справ Польщі генерала Перацького, з тої ж причини в советському консульстві у Львові був вбитий інспектор з Москви Майлов. Можна скільки завгодно дискутувати про незаконність чи негуманність цих актів, але не можна забувати, що за ними стояли пацифікація українського населення Галичини і Голодомор, і світова спільнота по суті залишила українців напризволяще перед цими актами масового вбивства та катування за етнічною ознакою. **Акції, заплановані Бандерою, принаймні не дали замовчати фактів масового народоубивства, тому можливо й зменшили заплановані масштаби злочинів проти українського народу.**

Польська тюрма не оминула Степана Бандеру, але судовий процес за кілька тижнів перетворив нікому не відомого підпільника в політичну зір-

Бандеру), і тисячолітній райх засудив його до чергового довічного ув'язнення, в концтаборі Саксенгаузен.

Паралельно з гітлерівцями свою акцію проти Бандери вело НКВД. Отця Андрія Бандеру розстріляли тоді, коли Степана на допитах у Берліні примушували відмовитись від України. Сестер вивезли в Сибір плянуючи зламати і використати проти брата.

Волею долі після закінчення війни Степан Бандера опинився в еміграції. Бандерівці мали нового Провідника — командира УПА Романа Шухевича. Степан визнає провідництво свого старшого за віком приятеля і береться за новий для себе напрямок роботи: налагодження діяльності української політичної еміграції. Виявляється, що крім таланту організатора, він має й здібності публіциста. Збірка його післявоєнних творів під назвою „Перспективи національної революції” показує нам автора, який за

Оксана Бандера

Володимира Бандера

ку першої величини. Бандера вів себе гідно, незважаючи на кількамісячний тиск слідства, загрозу смертної кари, обіцянки слідчих замінити цей вирок у випадку „поступливості” звинуваченого. Він був засуджений таки до смертної кари, але амністия, яка дуже вчасно нагодилася, замінила смерть на довічне ув'язнення. Тривало воно до поділу Польщі Гітлером і Сталіном. У воєнному безладі Бандера втікає з тюрми і за два тижні перебування у вже советському Львові налагоджує діяльність мережі ОУН за власним розумінням. Він переконаний у неминучості війни між переможцями Польщі, і вважає, що у цьому конфлікті може трапитись нагода утвердити омріяну Українську Державу. Його популярність в середовищі ОУН була такою значною, що під час внутрішнього конфлікту в Організації переважна більшість членства (за деякими оцінками до 90%) пішла за Бандерою. Від того часу ту частину ОУН інакше як бандерівцями не називають.

З початком німецько-советської війни бандерівські похідні групи ідуть попереду лінії фронту, проголошують утворення українських органів влади в населених пунктах зразу після залишення їх частинами РСЧА (Робочо-Селянська Червона Армія). Німці опиняються перед фактом: місцеве населення вже обрало своїх бургомистрів, виїтів, призначило власну поліцію, а у Львові 30 червня 1941 року ОУН проголосила відновлення Української Держави.

В концепції нової Європи Гітлера цієї держави не було. Уряд арештували і примушували відмовитись від своєї держави. Не відмовлявся ніхто, тому деякого показово розстріляли. Але оскільки в ОУН все замикалось на Бандері, то в першу чергу відмовитись примушували його. Винахідливість гестапо достойна голлівудських трилерів: щоб схилити Бандеру до потрібного рішення, арештували двох його рідних братів: Олександра і Василя і показово закатували в Освенцімі. З них здирали шкіру дротяними щітками, а потім купали в вапняному розчині. Але Степан не піддався на цей шантаж (хоча до переліку знищених родичів гестапо додало брата його дружини, розстріляного у Львові та розстріляного в Херсоні Богдана

дипломатичними формулюваннями намірів політиків різних таборів бачить справжні цілі та інтереси і будує політику середовища, у якому він був визнаним лідером, відповідно до інтересів України. Всупереч мітам советської пропаганди, він не лише не шукав співпраці з ЦРУ — він ясно і зрозуміло писав, що Америці не потрібна Українська Держава, і вона робить ставку на трансформацію СССР в нову Росію, прагнучи змінити лад, але не ліквідувати імперію. Коли старший Буш прочитав про це нам лекцію в Києві, Бандери вже більше 40 років не було на світі. Керівництво СССР не могло припустити, щоб людина, яка по суті є духовним лідером української визвольної боротьби і бачить наскрізь не лише сильні й слабкі сторони червоної імперії, але й інтереси сторін на міжнародній шахівниці, продовжувала організовувати українців на здобуття власної держави. Тому агент КГБ вбив його 15 жовтня 1959 року.

Всупереч бажанням КГБ Степан Бандера присутній і в нинішньому політичному житті України. Насамперед тому, що ставить для найвищих органів влади невірне запитання: чи законно захищати Україну, боротись за неї до кінця свого життя? Адже кожен громадянин України, якому волею долі доведеться захищати суверенітет і честь своєї держави, рано чи пізно, задає собі питання: а як моя держава оцінить мою самопожертву? І приїде до невтісного висновку: сьогоденнішній державі люди, які вважають Україну однією з найбільших життєвих цінностей для українця, не потрібні. Мало того, вони якісь підозрілі, а місцями, може й злочинні. Як Бандера. Їх патріотизм, який керував ними, коли Тризуб був предметом для кримінального розслідування, керує ними й тепер, раптом стає їх проблемою у цій державі. Разом із ярликом „бандерівець”. **Але так все не буде. Легальна держава, з Тризубом і Славнем „Ще не вмерла...” є фактором, який всупереч бажанням борців за повернення до світлого минулого створює нову світоглядну реальність. Тому, я переконаний, невдовзі проблеми будуть у інших...**

Ярослав Сватко
м. Львів

Марта Бандера

Василь Бандера
в одязі в'язня Авшвиці

сональний антагонізм вище від цієї мети. Такі люди були і в середовищі опонентів Бандери, були й в середовищі його прихильників. А що вже казати про міти, вигадані ворогами! Отак і залишається в свідомості усередненого українця образ Бандери — борця з Москвою усіма можливими засобами, політичний світогляд якого чи справжній, невиваганий вчинки якого мають мало спільного зі створеними мітами.

Степан Бандера є дитиною покоління, яке тримало в руках Українську Державу, але втримати не змогло. Він народився в сім'ї священика — пароха Старого Угринова на Калушині, отця Андрія Бандери 1 січня 1909 року. Мати Мирослава Бандера з дому Глодзінська походила з родини, яка була помітною в суспільному житті українців Галичини. Степан мав до кого приміряти майбутнє — вуйко Павло Глодзінський був одним із засновників „Сільського Господаря” і „Маслосоюзу”, вуйко Ярослав Веселовський — послом до віденського парламенту. Проте найбільший вплив на становлення особистості Степана мав батько. Отець Андрій не обмежувався виключно релігійними функціями. Крім своїх безпосередніх обов'язків, він намагався допомогти парафіянам піднести рівень освіти, як загальної, так і економічної та сільськогосподарської. Його стараннями у селі з'являються гуртки „Просвіти” і „Сільського Господаря”. Коли після розвалу Австро-Угорщини українці Галичини почали творити свою державу, він був ініціатором творення органів державної влади на Калушині, його ж селяни обрали депутатом парламенту Західньо-Української Народньої республіки. З початком українсько-польської війни отець Андрій іде в армію. Зрозуміло, як священик, він не міг брати до рук зброї, але воякам, які кожного дня дивились у вічі смерті, він був потрібний і до Служби Божої, і до сповіді, і до причастя. Це може бути незрозумілим для нашого суспільства, вихованого кілька поколінь під атеїстичним тиском, але для галицького селянина початку минулого століття було неможливим уявити собі, як можна йти на смерть, не прийнявши Святих Тайн. Врешті, ця війна стала випробуванням моральних якостей отця Андрія. На

аж таке безтурботне, як можна собі подумати, особливо в матеріальному стані. В сім'ї, крім дочки Мирослави, яка померла немовлям, було семеро дітей — старша від Степана Марта і молодші — Олександр, Володимира, Василь, Оксана, Богдан. Отож навчаючись в гімназії, Степан вимушений був змалку заробляти, займаючись репетиторством. До того ж, весною 1922 р. від туберкульозу горла померла мати Степана, що додало немало життєвих проблем і батькові, і дітям.

Прагнучи посіяти в дитячих душах зерно бажання боротьби за Українську Державу, керівники Січового Стрілецтва — української військової формації, яка в різних видах існувала в Австро-Угорській армії, а пізніше — в армії УНР, — відроджують скавтську організацію „Пласт”. Степан Бандера докладав немало зусиль, щоб бути у цій організації, проте ревматизм коліна не дозволяв йому здати програму іспитів. У 1922 році він пройшов два місяці стаціонарного лікування водяної пухлини в коліні і нарешті, у третій класі гімназії він став пластуном. Від 1922 р. Степан належав до 5-го пластового куреня ім. князя Ярослава Осмомисла, а після maturity — до 2-го куреня старших пластунів „Загін Червона Калина”.

Діти покоління Бандери марили Українською Державою, яку вони неодмінно здобудуть. І вже в гімназії шукали шляхів до підпільної армії України — Української Військової Організації, створеної старшинами армії обох українських держав під проводом Євгена Коновальця. Це був зустрічний рух — концепція визвольної боротьби полковника Коновальця була розрахована на нове покоління борців, яке не дасть звести себе на манівці гаслами оманливого братерства, не розміняє загальнонаціональний потреби на особисті симпатії чи антипатії. Українська Військова Організація була в стані війни з усіма окупантами України, і діти часто з гімназійної чи університетської лави ішли на цю неогоршену війну. У старших клясах Степан виконує деякі доручення УВО — поширення підпільної літератури та летючок, зв'язок.

У 1929 році з кількох націоналістичних організацій утворюється

ДЕРЖАВНИК ЗМАЛКУ

Мандрівка в дитинство Степана Бандери напередодні його столітнього ювілею

Про Степана Бандеру — одного з найвпливовіших керівників українського національно-визвольного руху XX століття — написано чимало і всілякого. Його образ, люто заквечаний брудом советської пропаганди, в останнє десятиліття «просвітлів» стараннями сучасних українських дослідників. Отже, той, хто серйозно цікавиться ролю цієї легендарної особистості у вітчизняній історії, знайде достатньо неупереджених публікацій, аби відповісти на запитання, ким же насправді був Степан Бандера: ідеологом націоналістичних бандформувань чи героєм нації?

Ми ж помандруємо в Старий Угринів — село, де закопаний Степанів пуп і де минуло десять років його дитинства...

Середовище, в якому прокльовувалися паростки національної свідомості майбутнього головного провідника ОУН, багато що визначило в його подальшій поведінці. У книзі «Степан Бандера — символ нації» Петро Дужий, теж помітна фігура національно-визвольних змагань, доречно зауважив: «Те, що дорослі люди сприймають розумом, то діти здатні «схоплювати» серцем і всіма фібрами душі. І скоплене в дитячому віці залишається на все життя людини й ніколи не вивірюється». Із Степанової душі ніколи не вивірювалися ранні спогади про перший у XX столітті короткий, але яскравий спалах Української державности, яку виборював і його батько, у мирі — староугринівський парох отець Андрій, у збройному протистоянні з ворогом — капелян-доброволець Української Галицької Армії.

Старий Угринів: «конспірація» триває?

Потрапити в Старий Угринів з Івано-Франківська громадським транспортом неможливо — немає такого маршруту. Тому бажаним подихати повітрям малої батьківщини лідера ОУН спершу треба їхати в Калуш і там ловити мікроавтобус, котрий чомусь курсує поза автостанцією. Така «глибока конспірація» тим більше дивна, що нині обласний центр Прикарпаття зв'язаний автобусним сполученням із сотнями віддалених і менш відомих населених пунктів краю, а Старий Угринів, розташований за десять кілометрів від пожвавленої траси Івано-Франківськ-Стрий, чомусь такої честі не удостоюється.

До села з міста хеміків веде єдина розбита і густо поцяцькована латками ямкового ремонту вузьенька асфальтівка. За десять років, відколи автор цих рядків не був у Старому Угринові, тут мало що змінилося. Хіба що вирости, переважно на окраїні, поодинокі сучасні хатинки для відпочинку, що

різко контрастують із традиційними місцевими хатами. І вказівник із назвою села напередодні ювілею новий з'явився — дерев'яний і майстерно вирізьблений.

Не доїжджаючи до центру, водій на моє прохання пригальмовує біля пляшети зі стрілкою «Історико-меморіальний музей Степана Бандери». З малолюдного салюну одночасно виходить чоловік раннього пенсійного віку. Із паном Дмитром, як він назвався, нам по дорозі: його помешкання — неподалік музею.

— Староугринівці гордяться тим, що вони — земляки такої відомої людини? — запитую попутника.

— Звичайно, приємно, що ми із Степаном Бандерою — односельці. Тепер про це можна говорити шанобливо, а за советської влади страшно було й заїкатися, звідки ми родом, бо тоді хтось дивився відчужено, хтось — із острахом. Слава Богу, минулося.

— За ті неприємності нині маєте якісь переваги?

— Та де там. У нас і своєї сільської ради немає — вся влада в сусідньому Середньому Угринові, хоча голова таки староугринівський. Село у нас невелике — зо три сотні дворів. Та й пільг ніяких не треба: буде добре всім українцям — то й нам буде добре. А поки що наші люди переважно по заробітках роз'їжджаються.

Плебанія — наче нова копійка

Якщо в селі змін мало, то обійстя Бандер, точніше староугринівської плебанії-резиденції, яка була своєрідною службовою оселею священика на час виконання ним обов'язків місцевого пароха, не впізнати. За останнє десятиліття на тутешньому подвір'ї виріс модерний триповерховий корпус музею і каплиця, що відтворює культову споруду часів Степанового дитинства, зруйновану компартійцями в 1982 році. Пахне свіжою штукатуркою щойно відбудована за старими фотографіями та спогадами староугринівців плебанія. Тут навіть збереглася в автентичному вигляді кімната-вітальня, в якій збиралася вечорами численна родина отця Андрія (окрім Степана, який був другою дитиною в сім'ї, підростали ще Марта, Олександр, Володимира, Василь, Оксана та Богдан, наймолодша Мирослава померла немовлям).

Відбудову оселі скорими темпами івано-франківські будівельники завершили на початку грудня 2008 року. Тепер, як розповів науковий співробітник музею Михайло Базюк, помешкання на 99 відсотків схоже на те, в якому виріс Степан. Кухонну піч «перенесли» з сусідньої старої хати, меблі вироблені на початку минулого століття, які відповідають інтер'єрові священицького житла,

СТЕПАН БАНДЕРА — ПЛАСТУН

СТЕПАН БАНДЕРА — ГІМНАЗИСТ

скуповували по всій Галичині. Сюди ж потрапили дивом уцілілі робочий стіл, шаховий столик, настільна лампа та інші родинні реліквії з помешкання отця Володимира Глодзінського, Степанового дідуся по матері. Старе німецьке фортепіано зайняло звичний лівий кут вітальні.

Усе тут тепер нагадує часи дитинства Провідника. «Мої мама і тато, — каже завідувачка музейного господарства Марія Ільків, — служили у священика Дмитра Березовського, який був другим після отця Андрія тутешнім парохом. Вони стверджують, що оселя нині відповідає довоєнним часам, і, переступивши поріг, можна чітко уявити побут, що оточував Степана».

Знаєте, яким він хлопцем був

Про дитячі роки Степана Бандери, який народився 1 січня 1909 року, збереглися скромні, іноді суперечливі спогади. Тому найдостовірніша інформація зосереджена в автобіографії «Мої життєписні дані». «Я прожив в Угринові Старому, в домі моїх батьків і дідів, — згадував він, — виростаючи в атмосфері українського патріотизму та живих національно-культурних, політичних і суспільних зацікавлень. Вдома була велика бібліотека, часто з'їжджалися активні учасники українського національного життя Галичини, кривні і їхні знайомі, наприклад мої вуйки: Павло Глодзінський — один з основників «Маслосоюзу» і «Сільського Господаря» (українські господарські установи), Ярослав Весоловський — посол до Віденського парламенту...».

Із малих літ Степан не вирізнявся багатирським здоров'ям, проте, як стверджували очевидці (остання мешканка Старого Угринова, котра добре знала майбутнього керівника ОУН, померла 11 років тому), хлопець мав виняткову волю і цілеспрямованість. Йому тоді дошкуляли ревматизм суглобів і водяна пухлина в коліні, але він не скигив біля маминої спідниці, випрошуючи співчуття, а нещадно виганяв із себе немочі холодною водою і гімнастичними вправами. Іноді брав у руки пасок і бив себе до крові чи затискав у дверях пальці, перевіряючи власний больовий поріг. Можливо, залізна воля дорослого Степана Бандери і вміння надзусиллями досягати поставленої мети закладалися саме виснажливими староугринівськими експериментами. Принаймні, як він сам згодом писав, спортивні заняття — біг, плавання, лижні кроси й особливо тривалі мандрі — з дитинства визначили його здоровий спосіб життя, в якому не було місця тютюнові й алкоголеві. Він залюбки просиджував над шаховими комбінаціями, співав у хорі та грав на гітарі і мандоліні.

Яка хата — такий тин, який батько — такий син

Особливу гордість за свою націю, яка збунтувалася проти гніту чужинців, Степан ще підлітком відчув у жовтні-листопаді 1918 року, коли розвалилася Австро-Угорська імперія. «Я пережив хвилюючі події відродження і будови Української держави, — писав він згодом. — Мій батько належав до організаторів державного перевороту в Калуському повіті (з лікарем Курівцем), і я був свідком формування ним із селян доволі численних сіл військових відділів... Від листопада 1918 р. наше родинне життя стояло під знаком подій у будіванні українського державного життя та війни в обороні самостійності... Особливий вплив на кристалізацію моєї національно-політичної свідомості мали величні святкування і загальне одушевлення злуки ЗУНР з Українською Народною Республікою в одну державу в січні 1919 р.».

Родинне гніздо Степан залишив десятирічним хлопчиком, коли восени 1919-го перебрався до Стрия, за 80 кілометрів від дому. Успішно склавши екзамен, він вступив до тамтешньої української гімназії. Тоді, власне, й закінчилося його безтурботне дитинство. Проте він дуже любив своє село й охоче навідувався сюди на вакації та свята гімназистом, а потім — студентом Львівської політехніки аж до 1933 року, поки його родина не переїхала до села Воля Задеревацька, що на Долинщині. Завдяки Степановому завзяттю в Старому Угринові діяли молодіжні товариства «Січ», «Луг», «Пласт», пізніше — «Юнацтво ОУН», аматорський хор та драматичний гурток.

* * *

Упродовж кількох останніх років фонди тутешнього історико-меморіального музею поповнилися величезною кількістю архівних документів, зокрема переданих СБУ, та особистими речами головного провідника ОУН. Тут достатньо матеріалів, аби кожен бажачий міг зробити власний висновок про місце Степана Бандери у вітчизняній історії. Для багатьох відвідини Старого Угринова стають знаковою подією. «Я часто спілкуюся з людьми, котрі приїжджають до нас зі сходу і півдня України, — каже науковий співробітник Михайло Базюк. — Побувавши на батьківщині Провідника, ознайомившись з експонатами нашого музею, більшість дорослих радикально змінюють свої погляди на національно-визвольний рух 30-50-х років минулого століття і визнають виняткову ролю у ньому Степана Бандери. Молодь сприймає це майже зі стовідсотковим захопленням».

Іван КРАЙНІЙ
«Україна молода»

Родина Бандер в с. Воля Задеревацька Стрийського р-ну Львівської обл., 1933 р. Сидять: о. Андрій, Піщинська Дарія (?), бабця Розалія, другому ряді стоять: Марта, о. Федір Давидюк, Володимира, Богдан, Степан, Оксана.

Генеральна Рада «Загону Червона Калина» (1929 в Академічному Домі у Львові. Стоїть третій справа Степан Бандера

БАНДЕРА — ПРАПОР, ГЕРОЙ ЧИ НЕЗАСЛУЖЕНО ПРОСЛАВЛЕНИЙ?

2 січня 2009 року інтерактивна програма Української служби Бі-Бі-Сі була присвячена 100-річчю символу українського націоналізму Степана Бандери. Інтерактивну програму Бі-Бі-Сі вів Богдан Цюпин

Степан Бандера народився 1 січня 1909 року в селі Старий Утринів Калуського повіту в сім'ї священика. Був убитий агентом КГБ Богданом Сташинським у Мюнхені (Німеччина) 15 жовтня 1959 року. На Івано-Франківщині 28 грудня 2007 року обласна рада 2008 рік проголосила Роком Степана Бандери.

Гостем програм був історик Володимир В'ятрович, директор архіву Служби безпеки України, кандидат історичних наук.

Бі-Бі-Сі: Чи достатньо ми знаємо зараз Степана Бандеру, про УПА, про повстанський рух, щоб робити правильні висновки щодо нього?

В. В'ятрович: На жаль, український загал знає дуже мало про повстанський рух і про Степана Бандеру особисто, хоча інформації багато. В Інтернеті є багато доступної інформації, але вона не використовується в достатній мірі. Тому побутує багато советських мітів.

Бі-Бі-Сі: Усі архіви КГБ не відкриті, особливо архіви в Москві... чи можна робити висновки? Чи не буде нового впливу інформації у майбутньому?

В. В'ятрович: Архіви містять ще багато інформації, фактів, які сприятимуть пізнанню української історії. Українські архіви містять найменше секретної інформації. Але ще не всі документи відкриті. Є законодавчі перепони, зокрема, щодо архівів СБУ, але це тимчасово. Я певен що врешті-решт всі матеріали будуть відкриті. Щодо архівів у Москві – там відбувається зворотний процес. До початку 1990-х архіви ФСБ були більш доступні, то зараз вони, по суті, закриваються і з ними дедалі важче працювати, як українським, російським, так і західним дослідникам.

Бі-Бі-Сі: А чи цінні вони, оці московські архіви?

В. В'ятрович: Так, бо Москва була центром прийняття рішень, і там є багато серйозних документів. Наприклад, я певен, що там багато документів про вбивство Степана Бандери. У нас у Києві таких матеріалів немає, бо рішення про ліквідацію Степана Бандери приймалося на найвищому рівні, у Москві.

Бі-Бі-Сі: Ви працюєте в архіві, ви історик, ви маєте доступ до документів, до яких би хотіли мати доступ ваші колеги. Який ваш висновок про Степана Бандеру?

В. В'ятрович: Мій висновок не змінився після того, як я отримав доступ до архівів СБУ, він формувався на основі літератури, яку я вивчав раніше. Я вважаю, що це видатна людина, яка доклалася до визвольного руху. Я вважаю, що його слід вшанувати як національного героя.

Слухач, електронною поштою: Мені байдуже, що штовхало людей Степана Бандери, але вони різали людей без суду і слідства. Це інквізиція. Якщо Бандера герой для України, то Бін Ладен герой для мусулман.

В. В'ятрович: Це поширена думка, яка не опирається на якусь інформацію. Це вияв стереотипів, які насаджувалися советською владою.

Бі-Бі-Сі: У советській історіографії це називали фактами. Була боротьба між етнічними групами, були жертви в Західній Україні?

В. В'ятрович: Жертви були, як і в кожній війні. Український визвольний рух вів війну проти сил, які чинили опір відновленню української незалежності: це були Третій Райх, це була советська влада і це були польські сили. Як і в кожній війні були жертви, і були жертви серед невинних людей. Але це не дає права називати цю війну несправедливою.

Слухач, електронною поштою: Бандера – герой українського народу. Боротьба тривала, советська влада використовувала ще гірші засоби.

Слухач з Канади: Без 30 червня 1941 року, про що ви би могли розповідати онукам?

В. В'ятрович: 30 червня – це визначна подія в історії України і в житті Степана Бандери. У цей день було проголошено відновлення незалежної української держави, це відбулося у Львові. Німців поставили перед фактом існування української держави. Це примусило німців, коли вони прийшли до Львова, продемонструвати свої справжні плани щодо України. Степана Бандеру заарештували. Йому запропонували відкликати акт про незалежність України, але він, попри загрозу знищення, відмовився це робити. Він сказав, що акт був покликаний до життя всім українським народом і він не збирається узгоджувати це з окупаційними силами. Це показало безкомпромісність українського визвольного руху. З 1942 українські визвольні сили почали визвольну боротьбу вже на антинацистському фронті.

Бі-Бі-Сі: Степан Бандера опинився у німецькому концтаборі Саксенгаузен.

В. В'ятрович: Так, він був спочатку в ув'язненні у Берліні, але потім його перевели до концтабору. Там він був до весни 1944 року. Потім його знову перевели під домашній арешт. У цей момент йому запропонували очолити український протієцький комітет. Німці програвали тоді, і ситуація змінилася. Бандері пропонувалася роль українського Власова. І знову тут зіграла роль його принциповість. Він був відрізаний від інформації, не знав, що відбувається на фронтах, але він прийняв принципове рішення і не дозволив скомпрометувати український визвольний рух і відмовився співпрацювати з нацистами. Цього, на жаль, не зробили багато інших політиків – як в Україні, так і інших країнах.

Бі-Бі-Сі: В акті проголошення незалежності України Німеччина згадувалася схвально. Бандера і його прихильники певним чином підтримували Німеччину...

В. В'ятрович: В акті про відновлення державної незалежності України 30 червня 1941 року є пункт про те, що українська влада вітає Велику Німеччину, яка руйнує попередню систему поневолення, символом якої був Советський Союз. Німці прекрасно розуміли, що, попри ці дитирамби, їх поставили перед фактом і, що українці не будуть враховувати побажання Німеччини і на допиті 3 липня Бандера це підтвердив.

Бі-Бі-Сі: Оксана Забужко – письменниця, яка до-

сліджувала тему ОУН-УПА у роботі над своїм романом. Пані Оксано, після того, як ви провели дослідницьку роботу, які у вас висновки?

О. Забужко: Я досліджувала постать не самого Степана Бандери. Для мене центральним моментом української історії 20 ст. лишається оце 30-ліття українського резистансу, і не лише української, а й історії Східної Європи і історії советської. Говорячи про рух на Західній Україні, ми його звично локалізуємо, ніби це була проблема Галичини і Волині, але насправді це було яви-

ням українським партизанам.

Слухач, електронною поштою: Націоналізм – це пережиток минулого. У країні, де живуть два народи, етноцентризм нічого, крім додаткових проблем, не принесе.

Бі-Бі-Сі: Чи виправдано те, що саме Степан Бандера став символом боротьби?

О. Забужко: Це вже питання для дослідників масової культури, чому саме людина, чиє ім'я означало латиною у староукраїнській мові «прапор», став оцим лідером, оцим знаменом... Я провела величезну роботу до-

“Згинуті, а не зрадити!” “Нас розсудить залізо й кров!” (СТЕПАН БАНДЕРА, член ОУН, засуджений на досмертю тюрму в варшавському процесі)

Листівка ОУН з приводу Варшавського процесу (18. XI. 1935 - 13. I. 1936).

публіках, де не було ні советської влади, ні німецької влади. Щодо жертв - ми про це вже говорили, війна є війна, і завжди бувають невинні жертви, але це не дає підстав називати бандерівський рух злочинним.

Слухач: Чи загинув хоч один німецький солдат у боротьбі з ОУН-УПА?

В. В'ятрович: Так, тисячі солдатів. Є документи, які підтверджують боротьбу ОУН-УПА з німецькими військами.

Бі-Бі-Сі: Це документи, але чи є інформація вільно доступна пересічним громадянам?

В. В'ятрович: Це велика проблема, те, що українські громадяни не вивчали як слід українську історію і тому і далі оперують стереотипами. Зараз ситуація змінилася, але і далі недостатньо фокусують увагу на український визвольний рух.

Бі-Бі-Сі: Слухач Микола Сухомлин з Харкова запитує, як часто спецслужби ССРСР видавали себе за оунівців і нищили населення? Чи є документальні підтвердження цього?

В. В'ятрович: Таких документів є дуже багато і ми зараз готуємо спеціальний збірник документів. Такі групи НКВД почали утворюватися з 44 року і у 44-45 роках їх було понад 150 на Західній Україні. Вони існували десь до середини 1950 років. Є багато таких документів, один з найпромовніших – доповідна військового прокурора Кошарського 1949 року на ім'я Микити Хрущова, де він перелічує десятки випадків злочинів агентурно-бойових груп - пограбування, гвалтування, вбивства, які робилися для того, аби списати цю діяльність на українських повстанців.

Бі-Бі-Сі: А хто були ці люди?

В. В'ятрович: Частина з цих людей - кадрові офіцери, які спеціально готувалися, частина - колишні повстанці, які були перевербовані, ця суміш чинила масові злочини проти місцевого населення.

Бі-Бі-Сі: Чи є приклади, хто хтось з членів цих каральних загонів був покараний за це?

В. В'ятрович: Наразі я таких прикладів не знаю, ніхто не піднімав цю інформацію в такому юридичному контексті. Перший крок - це підняти матеріял з точки зору історичної. Очевидно, що це було б історичною правдою, якщо це призвело до юридичних висновків.

Бі-Бі-Сі: Чи мають ці люди гарні пенсії, нагороди?

В. В'ятрович: Якщо такі є, то їх залишили одиниці, але ще на початку 90-х були такі, які вважалися заслуженими пенсіонерами.

Бі-Бі-Сі: Слухач каже, що ім'я Бандери стало символом націоналізму завдяки советській пропаганді і запитує, скільки росіян і поляків служило в гітлерівських репресивних органах і скільки жидів воювало на боці ОУН-УПА. Напевно, це дуже болючий спосіб ділити за національною ознакою, але раз наш слухач запитує...

В. В'ятрович: Я спеціально не займався такою статистикою, єдине, що можу сказати, що на боці Третього району воювало близько мільйона росіян, було зформовано дві дивізії, польських дивізій не було, але було багато поляків, які служили в поліцейських частинах, зокрема на Україні. Є документи, які підтверджують, що були жиди в лавах Української Повстанської Армії.

Бі-Бі-Сі: До нас приєднується ще один історик - професор Львівського державного університету, доктор історичних наук Ярослав Грицак. Ви назвали Бандеру терористом-романтиком.

Я. Грицак: Це був терор як відповідь на обставини, на безсилля провадити політику іншими способами. Це була відповідь на конкретні факти, відповідь на Голодомор, на масові розправи польської поліції над мирним населенням і таке інше.

Бі-Бі-Сі: Взагалі, які у вас викликає думки націоналізм?

В. В'ятрович: Це все одно, що питати, як ви оцінюєте роль сонця - з одного боку воно дуже корисне, з іншого - може вбивати, коли його надто багато. Так само можемо говорити про націоналізм. Для українців це була та ідеологія, яка зберегла їх протягом бурхливого 20 століття, яка врешті решт дозволила відродити незалежність в 91 році.

Бі-Бі-Сі: Чи в Україні досі ототожнюють ці поняття - Бандера і націоналізм?

В. В'ятрович: Це ототожнення не є випадковим. Бандера не був лише символом, він був дуже активним діячем націоналістичного руху. Бути символом дуже важко, і те що він зумів ним залишитися - це чи не головна його заслуга. Його сприймають як символ і ті, хто шанує український визвольний рух, і ті, хто його не сприймає. І як будь-який символ він збурює яскраві почуття - або шаленої любови, або ненависти.

Бі-Бі-Сі: Що ви можете сказати про можливу причетність Олександра Святогорова, який керував операціями в Мюнхені і який нещодавно помер, до підготовки вбивства Степана Бандери?

В. В'ятрович: На жаль, в Україні немає жодних матеріалів про те, як готувалося вбивство Бандери в 59 році. Очевидно, що ці матеріяли є в Москві і потребують опрацювання. Є багато матеріалів про виконавця вбивства Богдана Сташинського з суду над ним у 1962 році. Його сенсаційні свідчення показали, що робила советська влада для того, щоб розколоти український визвольний рух.

Бі-Бі-Сі: Слухач - Віктор Ткаченко з Києва, кандидат історичних наук - запитує, що робиться проти інформаційних нападів з боку північного сусіда?

В. В'ятрович: В історичному контексті є величезна інформаційна протистояння щодо того, як представляється українська історія, особливо з Росії. Минулого року піднімалися інформаційні хвилі проти Романа Шухевича, переконаний, що 2009 року таке буде робитися у відношенні до Степана Бандери. Наше завдання - робити доступними документи, аби розбивати міти і не залишати місяця для спекуляцій довкола української історії.

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ, ЗВ’ЯЗАНІ З ВИВЧЕННЯМ ОСОБИ СТЕПАНА БАНДЕРИ Й ОУН

Виступ Ярослава Сватка на круглому столі “Степан Бандера: постать, епоха, ювілей”, організованому Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Львівським Національним університетом ім. І. Франка

Хоч наш круглий стіл присвячений 100-річчю від народження Степана Бандери, я свідомо зв'язую в одне його особу і ОУН — тому, що вивчати одне у відриві від другого — це якась схоластика. Народився тоді-то, вчився, зробив таке-то, написав те-то, помер. За кадром лишаються суспільні обставини, звичаї, вірування і ще багато чого, незрозумілого в нових історичних умовах. Нормально історик повинен пояснити особливості історичних обставин, і це звичайно робитися. Однак, я не про історичні обставини взагалі, Голодомор чи пацифікації, а про середовище, в якому проявилася особа Степана Бандери. Цим середовищем була Організація Українських Націоналістів, де були свої, специфічні стосунки між людьми, кодекс поведінки, своє розуміння життєвого призначення учасників. Без цих факторів Бандера перестає бути тим, ким він є в нашій історії — Провідником ОУН. Ці фактори є частиною його особистості — і суттєвими, а, мабуть, і найсуттєвішими факторами формування його особистості. Однак саме тут наша історична наука залишає великий пробіл у життєлісі Степана Бандери, наводячи приклади, як юнаком він себе шмагав, при-

вчаючись терпіти біль на допитах, але обходячи висновки та узагальнення, які можна було б зробити завдяки психології та соціальній психології зокрема. Можливо, тому, що ця зона вважається для істориків чужою — але однаково без цього повноцінного портрета особистості Степана Бандери не вийде.

Є ще один аспект діяльності Провідника ОУН, який поки що не знайшов належного висвітлення у працях дослідників. Це, власне та частина його роботи в середовищі ОУН, через яку його обрали лідером. Ми знаємо, що на Конференції ОУН в 1933 році Степан Бандера запропонував нову схему розбудови і роботи Організації. Загальниками про це говоримо, але ніде цю схему повністю не наводимо, хоч опинившись в еміграції, **Степан Бандера ідею свою творчо розвинув і довів до практичної реалізації на всіх континентах, де тільки були українські поселення. “Фасадні організації” ОУН охоплюють практично всі ділянки суспільного життя, а схема була розроблена Бандерою так, як таблиця Менделєєва: з'явилися нові обставини — ось і відкрилась нова клітинка, яку слід заповнити...** Сучасні ж історики мали б ілюс-

трувати внесок Степана Бандери не загальниковими словами про “розбудову ОУН”, а конкретними схемами фасадних організацій, і ще краще, якби вони накладались на схему напрямків боротьби.

Оскільки професор Шуст розширив межі нашого обговорення до практичних аспектів сьогоднішньої педагогіки, зв'язаних з висвітленням діяльності Степана Бандери, то я дозволю собі теж зачепити один практичний аспект діяльності ОУН і Бандери особисто, зв'язаний і з історією, і з сучасністю. ОУН — це була зброя, спроектована для національно-визвольної боротьби. Специфічна, але дуже ефективна зброя, в центрі якої була людина. І це правильно, центральною фігурою в кожній війні є не автомат, не гармата, і не ракета, а людина, яка тримає палець на циглі, чи гудзику запуску. Людина здрейфує — і зброя не спрацює. А може й повернути зброю в інший бік. **Історія УПА показує нам, що творцям ОУН вдалося розробити і ввести в дію фактори, які не потребували використання загороджувальних загонів, що центральна фігура війни знала, заради чого живе, навіщо вмирає, і який зміст її життя і смерті.** Не просто знали ті воя-

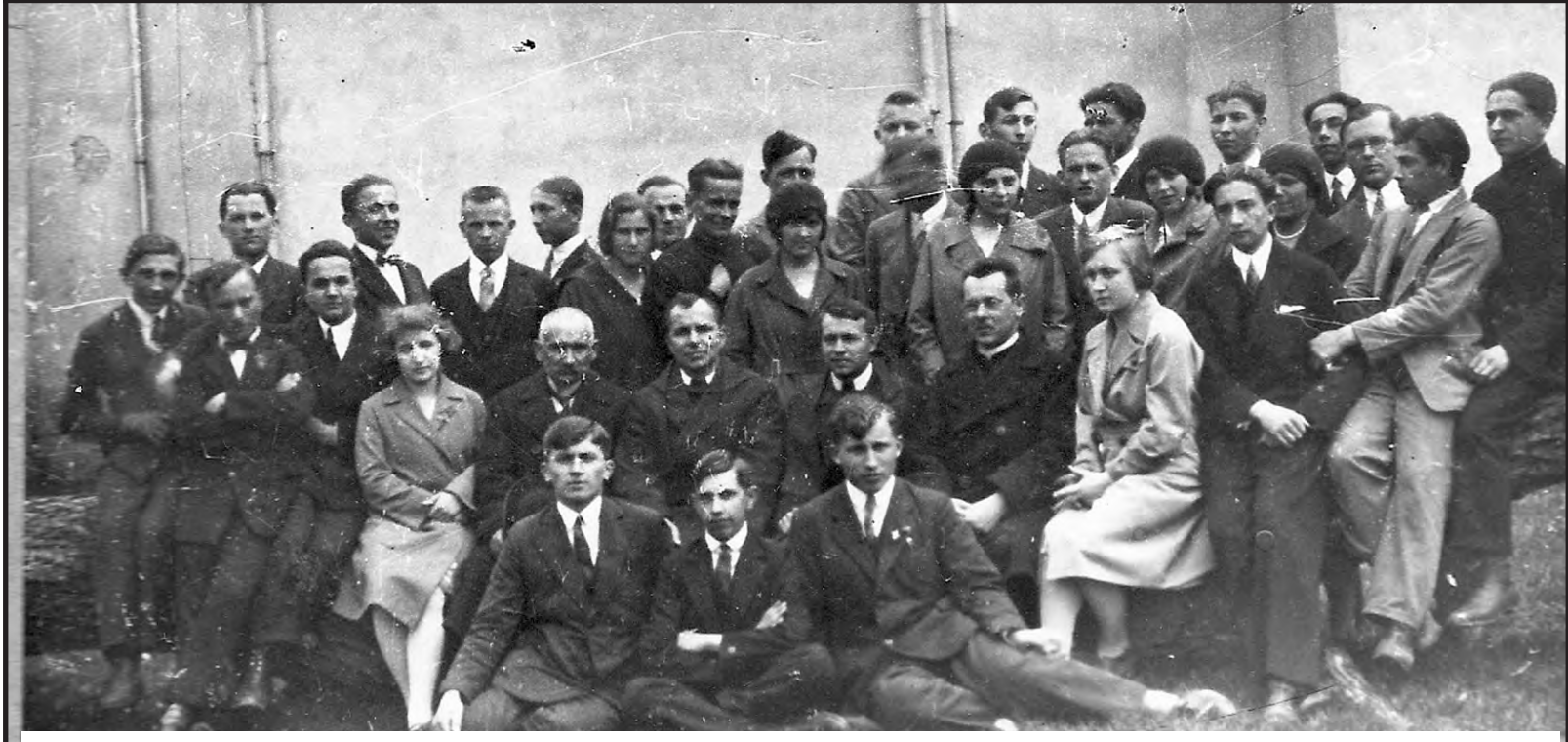
ки УПА — вони приймали це як частину свого призначення у цьому світі. І Бандера, до речі, теж це так приймав. Але наша наука скромно промовчує про цю частину діяльності і ОУН, і Бандери. Хоч практичні наслідки сьогодні очевидні. Скільки років іде війна в Афганістані і, незважаючи на тотальну перевагу американців в озброєнні, вони самі визнають, що терплять поразку. Чи подивіться на сусідній Пакистан, ядерну державу, де існує явна загроза приходу до влади Талібану. Людина на війні є важливіша від ядерної бомби, принаймні на сьогоднішній війні. Все це, що ми бачимо в Афганістані та Пакистані — результат багаторічної та послідовної роботи організації братів-мусулман. Вони почали цю розробку на шість років пізніше від українців. Сьогодні їх вивчають всі, намагаються використати підглянуті елементи як для підвищення ефективності своїх армій, так і для ефективної боротьби з тероризмом. Тільки ми не вивчаємо, бо якесь дурне табу на вивчення механізмів діяльності ОУН.

Тому в описанні механізмів діяльності ОУН міти закривають справжню суть. Поширений міт про кмі, як засіб виховання в ОУН. Дурниці це! Кмі — це для

чужорідного з ОУН елементу, який керувався виключно матеріальними мотивами. Невже Ви думаєте, що якісь кмі були потрібні тим, хто співав “Ще не вмерла”, підриваючи кривку? Механізми формування послуху в ОУН зовсім інші, і ніхто там киями ні до чого не примушував. А якщо кому давали кмі — то це вже знак, що людина духовно чужа для цього ордена. **Духовний елемент — як зв'язуючий елемент структури, як рушійна сила і водночас фундамент, на якому все це було побудовано** — все це і не вивчається, та ще й якцо описується, то зі спотворених матеріалістичних позицій. Але ж це те саме, що пояснювати принцип дії комп'ютера, користуючись механікою Ньютона! Колись Сталін, намагаючись принизити впливи Ватикану, спитав “скільки дивізій має папа Римський?” виявилось, що для розвалу Варшавського договору і входження Польщі в НАТО не потрібно ніяких дивізій. Вистачило папи-поляка. Одного. Може, хоч це буде наочним прикладом того, духовний елемент, який був стрижневим у діяльності і ОУН, і особисто Степана Бандери, є великою силою, і тому заслуговує на грамотне вивчення...

Другий Студентський Конгрес у Львові (1932). П'ятий зліва Степан Бандера

Степан Бандера (сидить другий зліва) серед студентів Львівської Політехніки

*Другові Провідника
С. Бандери —
— Провідський — Полтавський
авант*

СТЕПАН БАНДЕРА
ПРОВІДНИК ОУН

ДЕРЕВОРИТ НІЛА ХАЧЕВИЧА

Націоналізм..., сьогодні й завтра

...Тепер давайте про майбутнє. Націоналізм — це основний інстинкт нації, і якщо він пропадає, то значить — нації нема. Ми не можемо сказати, що українська нація втрачає усвідомлення самої себе. 17 років незалежності скоріше дозволили нації краще усвідомити себе і свій стан. І вона це усвідомлює краще, ніж політики, які претендують на національне лідерство. Але ми про націоналістів і націоналізм, і про франковий собачий обов'язок перед нацією.

Носієм національної ідеї в кожній нації найчастіше буває людина, яка сама собі дає ради в різних обставинах, і тому може частину власної енергії витратити для добра спільноти. В українській нації такою верствою традиційно було селянство, яке саме себе годувало, і біля якого годувався державний апарат. Большевицька система, для побудови суспільства, залежного від державного апарату, мусіла розбити систему, відібрати від самодостатніх людей засоби самостійного утримання себе і своїх родин, і перетворити суспільство на економічно однорідну проле-

тарську масу. Це, відповідно, витворило у людей іншу психологію, людей, залежних, потребуючих, тих, які живуть з ласки державного володаря. Багато проблем України сьогодні викликані тим, що порушена нормальна структура суспільства, люди, які самі в стані повернути суспільну рівновагу в кризових явищах, позбавлені можливостей це робити. Звичайно, в сьогоднішній структурі суспільства селянство не може мати такої ваги, як 100 років тому, але йдеться не про сільське господарство, а про самодостатніх людей. Про ту середню класу (не за кількістю споживання завдяки кредитам, а за самодостатністю, про малий і середній бізнес), яка сама собі дає раду, годує сім'ї, і може приймати самостійні рішення. Для оздоровлення нації після комуністичної хвороби Україна потребує здорової середньої класи. А якщо так, то потрібна програма розвитку цієї класи. Врешті, є просто прагматичний інтерес: хто скоріше стане на бік націоналістів: пролетарій чи власник кіоска, сімейної пекарні або фермер?

Державне управління. Здається, лише лінивий не говорив, що в Україні політична криза усугублює економічну. А сама політична криза викликана неефективною системою державного управління. Запропонувати і підготувати суспільство до створення ефективнішої системи управління — це в інтересах націоналістів, чи ні? А якщо так, то чому на мізки діючих політиків не тисне факт, що націоналісти запропонували ефективну систему, і народ про це говорить?

Про майбутнє українського націоналізму я хотів би закінчити словами головного політвиховника УПА Петра Федуна-“Полтави” з праці “Україна помирає! Хто винуватий в цьому?”: “Ми віримо в здорові сили України, у величезні спроможності українських народніх мас, в їхній здоровий національний інстинкт, віримо в невмирущу волю українського народу до самостійного національно-державного життя. Ця воля не дала нам загинути впродовж довгих сторіч неволі. Ця воля вивела нас в минулому сторіччі

на шлях нашого національного відродження”. Я теж вірю у внутрішнє національне здоров'я українського народу, і навіть знаю, що наш народ дасть собі раду і з сьогоднішніми проблемами. Але знову, **вертаючись до франкового собачого обов'язку перед народом, скажу, що коли ви — націоналісти, то мусите зробити цю дорогу в майбутнє простою і зрозумілою. Це те, чого найбільше потребує сьогодні Україна. Це можна зробити лише в один спосіб: віддаючи себе Україні так, як віддавали себе Бандера і “Полтава”, Стус і Красівський. Це вічна правда національного життя: нація живе доти, доки є люди, готові жити заради неї. І це єдине певне майбутнє українського націоналізму, яке не потребує прогнозу — жити для України. Слава Україні!**

(З доповіді на форумі націоналістичних сил, присвяченого 80-річчю ОУН, Львів, 22. 02. 2009)

Ярослав Сватко
м. Львів

ПРАВДА СТЕПАНА БАНДЕРИ

СТЕПАН БАНДЕРА ВІДПРАВЛЯЄ В УКРАЇНУ ЗВ'ЯЗКІВЦІВ-БОЙОВИКІВ З ВІЛЬНОГО СВІТУ.

Українське суспільство поступово наближається до того Рубікону, коли інформація про життя і діяльність провідних діячів національно-визвольної боротьби українського народу із загальнодоступної переходить у загальновідому. Знадобилось більше одного десятка років для того, щоб, як правило, спорадичні і різнопланові зусилля науковців, журналістів, політиків, громадських діячів, мистців накопичили достатній інформаційний ресурс, який став базою для суспільної думки. За цей

валились протягом кількох десятиліть советською пропагандою і псевдонаукою. Водночас, слід визнати, що не поставлено ще надійної заслони перед **новітніми атаками Північної імперії, яка, до остаточного свого знищення, не припиняє боротьбу проти імені і духу того, хто сміливо кинув виклик її великодержавію.**

В середині українського суспільства, поряд з процесом очищення від московсько-большевицького минулого, триває від-

Тому то вбачається абсолютно доцільним перехід до нового етапу повернення Бандери в українське суспільство – етапу відродження Правди Бандери, який повинен стати потужною платформою для формування завершальної фази національної революції, а значить, до остаточної перемоги ідей Степана Бандери на українському просторі!

Як відомо, Степан Бандера народився у сім'ї греко-католицького священика. Священика не пересічного, священика-лицаря, військового капелана українського війська. У молодого Бандери було не так вже й багато варіантів вибору власного життєвого шляху. Він міг продовжити родинну священичу династію, мав можливість здобути той рівень освіти, на який могли претендувати не заможні українці в умовах окупаційного режиму польської держави, а міг, особливо зважаючи на проблеми зі здоров'ям, як і тисячі своїх однокласників, загубитись у розміреному і спокійному житті галицької провінції. Але Боже провидіння судило йому пройти інший шлях – шлях незламного революціонера, шлях того, хто розбудив і очолив ці тисячі ровесників, хто був Покликанням і за ким ішли. Цей шлях був обраний Степаном Бандерою свідомо. Він чітко і тверезо розумів, що рано чи пізно за цей вибір доведеться заплатити найвищу ціну. Він був до цього готовий, які і ті, хто стояв пліч-о-пліч.

Сучасникові важко уявити таку високу жертвність. Сьогодні мало хто звертає увагу на те, що підпільна робота в ОУН, а особливо у провідній її ланці, боротьба на окупованій території, як правило, завершувалась або арештом і ув'язненням, або загибеллю. І лише поміж цим були романтичні миттєвості національної революції, початок якої проголосило покоління Бандери. **Це були Апостоли і Мученики української державності. «Здобути, або загинути» – такою була їхня Правда.**

Буквально за кілька років ОУН, яку на західноукраїнських землях очолював Степан Бандера, перебрала на себе реальний провід боротьби за національне визволення. Прекрасно розбудована внутрішньо організаційна сітка, системний вишкіл членства, проведення антимонопольної, шкільної акцій, резонансні атентати на одіозних політичних фігур Речі Посполитої та СССР не могли принести керівникові підпілля нічого крім смертного вироку під час гучних судових процесів у Варшаві та Львові. Цей факт мав би, здавалось, безповоротно заткнути пельку всім, хто намагається звинувачувати Бандеру у проявах опортунізму чи співпраці з окупаційними режимами. Так, Бандера

стояв на порозі виконання судового рішення. Ні він, ні його побратими не особливо переймалися апеляцією чи амністією, не намагались підкупити суддів, не калялись у вчинених діях, не зламались. Вони були впевнені, що ті, хто прийде після них, зможуть перевершити їх у жертвності, у відданості справі. **Такою була Правда Бандери-смертника. Перед такою Правдою тремтіли навіть пихаті вороги, в руках яких був потужний тоталітарний репресивний державний механізм, який, тим**

вові Стецькові, носив «поліпартійний» характер, до нього кооптувались персони, які мали високі фахові знання і були беззаперечними суспільними авторитетами. На місяцях українська влада також формувалась, виходячи з національних інтересів. І це в умовах розгортання наймаштабнішої в історії людства війни!

Довгі повоєнні десятиліття тоталітарна советська система боролась і з цією Правдою Бандери, нав'язуючи українству риси матеріялістичного світогляду:

РОЗМОВЛЯЮТЬ СТЕПАН БАНДЕРА І ЯРОСЛАВА СТЕЦЬКО, СТОЯТЬ ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО, ЯРОСЛАВА БАНДЕРА, ДМИТРО МИСЬКІВ ТА ДРУЗІ

час відкрито значну частину архівних документів, видано і перевидано чимало досліджень, монографій, мемуарів, статей, відзнято фільми, організовано конференції, академії, дискусійні клуби тощо. Більшість вище переліченого втілювалось у життя поступово, дозовано, переслідуючи різні цілі. Лише зрідка відбувались події, які несли в собі елементи прориву. Але все це спільно призвело до того, що ознакою сучасності стала можливість відверто і правдиво говорити про складні теми української історії через різні призми її сприйняття, оцінювати вагу тих чи інших постатей минулого, а іноді, навіть, провокувати спільноту сумнівної якості оцінками.

З кожним роком зростає інтерес до особи однієї із найзнаковіших фігур українства – Степана Бандери. Особливої динаміки цей процес зазнав останнім часом, в рамках до сотих роковин від дня його народження. На сьогоднішній день в біографії Степана Бандери майже не залишилось «білих плям». Поступово відтерлись фальшиві стереотипи, які нав'язу-

родження справжніх національних цінностей. Все це відбувається в умовах непростой політичної боротьби, складного розвитку соціально-економічних і культурних відносин, тих самих зовнішніх впливів двох світів, на грані яких призначено стояти Україні. І правдива інформація про життя і боротьбу Степана Бандери, визнаного лідера українських визвольних змагань середини минулого століття, є цілковито необхідною для віднаходження невичерпного джерела національного державотворення. **Сьогодні правду про Степана Бандеру не знає лише той, хто не хоче її знати, або не бажає її чути. Сьогодні правду про Степана Бандеру знає кожен, котрий визнає себе українцем.**

Це достатньо серйозний поступ вперед, в порівнянні із не далекою минулиною, але це ще не остаточний крок в напрямку повного торжества Правди. Адже **правда про Бандеру не може бути довершеною без усвідомлення Правди Бандери, тобто глибокої суті призначення його боротьби і жертвності.**

ЗЛІВА: НН, ЯРОСЛАВ СТЕЦЬКО, НН, НН, СТЕПАН БАНДЕРА.

не менше, не зміг подолати ні молодого худорлявого революціонера, ні його Націю, яка вставала на боротьбу, адже мусимо ствердити, що саме десятиліття між 1929-39 роками загартувало у галицьких українців почуття національної гордості. І в цей період, і в пізніші часи Степан Бандера переконливо стояв на позиції, що лише опертя на власні сили поневоленого народу може гарантувати перемогу у боротьбі.

Актуальним на сьогодні вбачається наголос на тому, що, ставши на чолі боротьби за самостійність України, Бандера, як і всі члени керованої ним ОУН, відкидали претенсії на задоволення власних «вузькопартійних» інтересів в разі здобуття державності. Фундамент цього було закладено ще полковником Євгеном Коновальцем та іншими «конструкторами» ОУН, які творили її як **надпартійну структуру**. Одним з яскравих проявів такого підходу стало формування владних структур після проголошення 30 червня 1941 року у Львові Акту відновлення української державності. Сам склад уряду, який було доручено очолити Яросла-

безбожність, споживацтво, меркантильність тощо. Саме тому сьогодні важко співставляти **ідеалістичний світогляд бандерівців, їхню жертвову Правду проти посткомуністичних рефлексій сучасності**. Якщо для Бандери, Шухевича і тисяч їхніх побратимів загибель в ім'я України була молитвою, то як не просто означити серед нині сущих бодай ту сотню, чи три сотні, для яких святим є життя для України. І лише з пізнанням Правди національної революції її лави відновляться і зростуть в стократ!

Саме в цьому напрямку і потрібно сьогодні гуртувати Націю. Відроджувати Правду. Не лише меморіальну, бо така Правда потребує лише поминальної молитви. Необхідно відроджувати Правду про українські Перемоги, про великі українські справи, Правду Євгена Коновальця, Степана Бандери, Зеновія Красівського. А поряд з цим творити **нову Українську Правду сучасного і прийдешнього.**

Олег Вітвіцький
м. Київ

СТЕПАН БАНДЕРА ІЗ ЗВ'ЯЗКІВЦЯМИ ПЕРЕД ЇХНІМ ВІДХОДОМ В УКРАЇНУ З ВІЛЬНОГО СВІТУ

«БАНДЕРА — ЛЮДИНА, ЯКА СТАЛА НАРІЖНИМ КАМЕНЕМ»

о. Ігор ЦАР, священник Української Греко-Католицької Церкви, душпастир львівської виправної колонії № 48. О. Ігор Цар уже 10 років поспіль сповідає засуджених.

...У 1977 році мене забрали в концтабір, тобто в советську армію — і я чудом живим вернувся додому. З дитинства я мав спеціальне виховання, а тому був підготовлений до найгіршого. Займався боксом і музикою, їздив на мотоциклах і конях, багато читав, особли-

називали бандерівцями. Але вони це нормально сприймали, бо навколо чигала смерть і треба було рятуватися. Саме там я зрозумів, що в кожній нації є порядні люди і є негідники. Нарешті, по півтора року служби настала кульмінація. Всі зеки казали, що краще три роки в тюрмі відсидіти, ніж два у такій армії. І ми пішли напролом. Навели порядок у дев'яти казармах, після чого почали співати. «Ще не вмерла України!». Це було 16 грудня 1978 року, коли мені виповнилося 20 років. На нас кинулася

Бог посилає чоловіка, який би навів порядок у державі з бандитами і злодіями, змусив би їх видати людям зарплату, заборонив робити аборти, закрити недільні базари і карав за п'янство, куріння і розпусту. Одні молилися б за нього, а другі хотіли би його знищити. От вам і Бандера — людина, яка стала наріжним каменем!

...

Тисячі бандерівців йшли на боротьбу з однією думкою — здобудем

пише: «Я виховувався в душі советського патріотизму і був повний злості й ненависти до бандерівців. Будучи командиром батальйону півтора року воював з ними на Львівщині. Ми, звичайно, були поінформовані, що УПА — армія добре організована: всі вояки розбиті на одиниці, добре розвинута розвідка, конспірація, служба безпеки, майже в кожному селі є боївки. Ще казали, що бандерівці служили фашистам. Я і мої солдати вірили тому. В бою ми захопили підшивки бандерівських газет.

«Не стало непересічного борця»

...Степан Бандера належав до справжніх революціонерів. Він міг помилитися, але не схибив зі шляху чинної і безкомпромісової боротьби. Тому його смерть викликала біль у співробітників, друзів, послідовників та приятелів, ширий жаль навіть найзавзятіших противників і радість ворогів, бо ж не стало непересічного борця визвольного фронту революційної боротьби.

(«Українське Слово»,
орган ОУН під проводом полк. Андрія Мельника)

Заходи у 20-ту річницю від смерті Євгена Коновальця. Роттердам, 1958. В першому ряді зліва: Дарія Ребет, НН, Роман Малащук, Степан Ленкавський, Степан Бандера, Андрій Мельник, Микола Капустянський

«Повіяло новим вітром»

...«Від 1932 року ОУН постійно зростала на силах. Свою мережу снувала вона по всіх містах і селах Західної України. Члени ОУН казали: «Повіяло новим вітром». На низах відчувалося, що «на горі» працює хтось, хто досконало знає свою роботу... А дуже хотілося знати ту найбільшу таємницю, — хто є провідником Крайової Екзекутиви, — на гадку про яку аж мурашки проходили поза шкірою... Та не тільки я цікавився цим питанням — для більшості членів це була найбільш інтригуюча таємниця. Особа Провідника, чим більш законспірована, тим більш притягуюча, респектована, і бажання колись зустрінути його заохочувало до праці, чину і ризику».

Богдан Казанівський
діяч ОУН

Степан Бандера про свого діда Степана

...Для мене особисто Степан Бандера — це символ нації, символ цілого покоління революціонерів, готових за Україну віддати життя. Це була людина, яка готова пожертвувати всім — благополуччям родини, дітей, соратників — заради України.

...Історично так склалося, що патріотів України називали «бандерівцями», тому вважаю, що ми всі є однією великою сім'єю, яка любить Україну та її народ.

...Прощаюча Україна, де всі живуть за європейськими стандартами, — це був би найкращий пам'ятник Степанові Бандері.

Степан Бандера, молодший

«Бандера для них — це Україна»

Чим був Степан Бандера для українського народу? Хай відповідь на це питання не українець, якого можна б посуджувати за т. зв. «партійну суб'єктивність», а чужинець, довголітній в'язень московських концтаборів, німець Артур Фурман... Там, у концтаборах далекої Півночі, він зустрічався з тисячами українців з усіх земель України, там він запізнався і з правдивими прагненнями українського народу. І ось він, з приводу смерті Степана Бандери пише:

«Генерал Айзенгавер, генерал де Голь, канцлер Аденавер — безперечно великі мужі і безумовно вороги комунізму, але кожен український в'язень чи засланиць не ждав від них визволення з московсько-комуністичної неволі. Цього визволення ждали тільки від одного, вплітаючи свою надію в кожну молитву: «Бандера». Бандера для них — це Україна. Коли хто говорив про Бандеру, той одночасно думав про Україну. Обидві ці назви злилися в одне й те саме. Бо Бандера втілював у собі всі найкращі й найбільші чесноти українського народу, був для сотень тисяч, ба — мільйонів — вимірним символом волі й незалежності...».

Артур Фурман, 1959
німець, колишній в'язень советських концтаборів

З похорону на мюнхенському «Вальдфюрдгоф»

во про козаків і бандерівців. Вважав, що мушу в житті зі всім давати собі раду задля України. І ось, попадаю в Забайкальську військову округу — «забудь вернутися обратно». Гарнізон в лісі далеко від людей і з тисячі осіб — 60% раніше суджених. Мені 18 років, а поруч такі, яким вже по 27 і після п'яти, семи років тюрми. Всі ходили з ножами, мали обрізи і день без бійки вважався втраченим. За моїми підрахунками за два роки загинуло понад 70 осіб у різних жакливих випадках. Вбивали, вішалися, стріляли і п'яні замерзали в снігах, а скільки зійшло з розуму!? Я відразу організував переворот і ми взяли владу в свої руки. Викликав мене начальник штабу і сказав, що як доведуть мою вину, то посадять в дисбат (армійська тюрма), а якщо буде винуватий потерпілий, то його виключать з

згряя червоних офіцерів. Забрали дев'ятьох на гавітвахту і почали катувати, викрикуючи: «Що, бандерівці, захотіли самостійної України?!»

...

А живий лишився тільки тому, що кожен день щиро молився до Бога і Він мене врятував. Також мій брат Олег служив у 1983 році біля Києва і одного дня зірвав з себе пагони, кажучи до офіцера: «Не буду я носити вашу большевицьку форму, а бандерівську!» Були б посадили в тюрму, але закрили справу, бо того ж дня застрілювався один солдат і начальство мусіло мовчати. Та дика большевицька армія загартувала мене і остаточно закріпила в мені переконання, що я бандерівець — той, хто бореться за правду, свободу і бажане щастя Україні та всім людям. Дя-

Україну, або загинем у боротьбі за її волю! Тут хочу висвітлити ще одну сторону боротьби ОУН-УПА, а саме як вмирили бандерівці. Ось, що описує Валентина Миронцова, ветеран війни і праці з с. Октябрське Тульської області в Росії: «Перебуваючи у відрядженні в Рівному, я стала випадковим свідком, коли привезли на автомашині групу бійців УПА і повісили на моїх очах. Усі вони мужньо зустріли смерть, я сказала би, героїчно. Жоден з них не просив помилування. І що мене особливо вразило — всі вони вмирили, приймаючи мученицьку смерть зі словами «Слава Україні!» Блискавично саянула думка: хіба можуть так мужньо вмирати бандити, як їх називала комуністична пропаганда? Так ідуть на ешафот лише хлопці, які палко люблять свою землю, свій народ, прагнуть звільнити

Читаю й очима кліпаю: в одному місці вояки УПА підірвали німецький ешелон, у другому — розгромили німецький гарнізон, у третьому — перехопили ешелон, який віз людей у німецьке рабство... Які ж вони посібники фашистів, коли б'ють їх? Та й фашисти не милували бандерівців. Тоді перший сумнів закрився в мою голову. Зізнаюсь, я вже тоді зрозумів, що бандерівці — то не ті люди, якими їх виставляли наші командири. Я воював проти патріотів України, котрі перед полоном надавали перевагу смерті. І вмирили як патріоти України.

Неподалік с. Оглядів Лопатинського району ми натрапили в лісі на криївку. Оточили її з усіх боків і запропонували здатися. «Подумаємо», — почувли у відповідь. Через кілька хвилин з отвору схрону долинуло «Ще не вмерла України».

Домовина Степана Бандери стоїть так, що не торкається чужої німецької землі, а чекає того часу, коли буде перенесена на рідну українську землю.

комсомолу, бо то був комсорт. От тобі й большевицькі порядки! Кожен день був у страшний напрузі, а вночі треба було по черзі годину відчергувати з ломом у руках, бо нападали. Перед кожним боем я завжди казав собі такі слова: я — бандерівець і хочу правди, а тому зі мною Бог і допоможе мені. Воля або смерть. У гарнізоні було 36 національностей і всі проти тих, хто з України. Приємно було чути як росіян, поляків і жидів з України

кую Богові за таку прекрасну школу життя, бо в наступних 20-ти роках це все стало мені у великій пригоді. Саме комуна створила всі умови для того, щоб Степан Бандера став для мене взірцем найвищої жертвості за Божу справу. «Ніхто не спроможен любити більше, ніж тоді, коли він за своїх друзів своє життя віддає» (Ів. 15:13).

...

Уявм собі, що сьогодні нас

свою землю від окупантів. І я подумала: то хто ж бандити — ті, що вмиряють за вільну Україну, чи ті, що прийшли на цю землю і творять злодійства? Я схилила свою сиву голову перед тими молодими мучениками, які 50 років тому віддали своє молоде життя за незалежну, вільну Україну».

...

Микола Крепченко, підполковник у відставці, м. Радомисль,

Я тоді вперше почув гімн України. Не знаю, що мене більше вразило: чи слова, чи зухвалість співаків? А вже коли один за одним пролунали вибухи, коли ми побачили, що сім молодих вояків, яким тільки жити та бути, підірвали себе гранатами — якщо й були рештки большевицької брехливої полудни, вони спали. Тепер я не раз запитую тих, хто називає бандерівців бандитами: «Хіба бандити будуть помирати такою смертю?»

Степан Бандера та його родина в народніх піснях, переказах та спогадах

...Досі ще належно не оцінено надзвичайно важливої діяльності Степана Бандери і всієї ОУН напередодні німецько-російської війни 1941-1945 років. Суттєві питання цієї теми коротко порушив його сподвижник, у 1950-1954 роках — головний командир УПА, генерал **ВАСИЛЬ КУК**. Якраз тоді, від жовтня 1939 до червня 1941 року, було організаційно, військово і політично підготовлено масову повстанську боротьбу ОУН і УПА. Її ідеологічним і організаційним надхненником був саме Степан Бандера. Його визначальний принцип орієнтації на власні сили виявилися настільки слушним, що цього не могли заперечити навіть противники. Десятки тисяч найкращих патріотів були так досконало підготовленими і організованими, що після загарбання більшовицькою Росією Галичини, Волині і Буковини, а відтак і в часи гітлерівської окупації та її повторної заміни московськими наїзниками в 1944 році ОУН залишилися єдиною політичною силою, яка не тільки не підкорилася ворожим наказам про саморозпуск, а й активно розбудовувала свої структури в Наддніпрянщині, Півдні, Сході та Півночі України. А це уможливило їй продовження боротьби й після смерті свого лідера.

...

Популярність Степан Бандера уже в сорокових роках стала настільки великою, що його іменем почали масово називати не лише організаційних однодумців, але й усіх прихильників незалежності та соборності, а відтак і цілу Українську Націю. Добре відомо, як часто українські повстанці 1940-1960 років, витративши боезапаси, останніми набоями чи гранатами лишали себе життя, гордо заявляючи ворогам: «Бандерівці не здаються!» Цим словом називали себе й противники російського колоніального панування в Середній Азії, на Кавказі, а також самостійники з інших регіонів.

Німецький політв'язень російських тюрем і таборів **АРТУР ФУРМАН**, який уважав для себе щастям, що жив і боровся разом з українськими націоналістами, писав: «Бандера не був провідником тільки однієї організації, він був провідником усього народу, поневоленого, але нескореного й воюючого українського народу (...)».

Ще за життя він став національною легендою, героєм... Мабуть, не було ні одного барака, заселеного в'язнями чи засланцями-українцями, де не було б його по-

СТЕПАН БАНДЕРА. ФОТО З ЧАСІВ ВАРШАВСЬКОГО ПРОЦЕСУ

МАРТА І ОКСАНА БАНДЕРИ

ртрета. Цей портрет переховувано як найбільший скарб і він ніколи не дістався до рук чекістів. В концентраційних таборах і селищах примусово поселених запроторенців ходили про нього безчисленні оповідання й легенди. Були й такі, що знали напам'ять його писання, тексти його промов і закликів (...).

Але Бандера мав своїх послідовників і прихильників не тільки серед українців. Ні, інші немосковські національні групи теж уважали його своїм. Революційна сила, що випромінювала його особистість, не знала жодних національних меж.

...

АНДРІЙ МЕЛЬНИК визнав: «Підпавши під арешт гестапо в січні 1944 року, (...) важким ударом для мене була відомість у третім дні мого побуту в «зондербараку» Саксенгаузенського табору, що Ольжич закатований, згинув у цім же бараку несповна два місяці перед моїм перенесенням туди зі «зондергавз» ч. 3.

Відомість цю отримав я дивним, як на тюремні тодішні умовини, способом в часі мого проходження. Місцем проходження був трикутник між двома крилами бараку, які прямовисно стояли до себе, і високим муром, що відділював барак від решти табору. Вже попереднього дня завважив я в однім з відхилених угорі вікон знаки хустиною і кінцями пальців. Наступного дня знаки ці повторились, що більше, появились крейдою писані на шибці вікна написи: «Лапичак в шпиталі, Мушинський 26, Тарас Бульба 28» і далі інформациї про розміщення нашої націоналістичної групи в цім «зондербараци». Під кінець на шибці бачу напис, від якого мені в очах потемніло: «Ольжич» і побіч цього хрестик (...). Мов громом уражений цією вісткою, не видержую і на цілий голос питаю: «Хто ви?» і у відповідь появляється на шибці напис: «Степан Бандера».

— Ну, і здибались, — подумав я. — Це він перший системою відповідно наставлених дзеркал пізнав мене і перший поміг нав'язати контакт зі співтоваришами не долі: Андрієвським, Мушинським, Онацьким, Ждановичем і Костем Мельником».

(Мельник А. Пам'яті впадших за волю і велич України //Організація Українських Націоналістів. 1929-1954: Збірник статей у 25-річчя ОУН. — Видання Першої української друкарні у Франції, 1955. — С. 31).

Григорій Дем'ян, історик м. Львів

«Наше село називали столицею»

Жителі Старого Угринова завжди зберігали пам'ять про славу родину Степана Бандери і навіть у найважчі часи советських репресій постійно побутували такі розповіді про цю людину. Наше село називали столицею, бо звідси вийшла така визначна людина. Дуже гордились з того, хоча не завжди афішували то із зрозумілих причин.

Навіть у селі в найгірші часи завжди ходив вертеп. Це Різдвяне таке дійство. Але цей вертеп був не такого релігійного, а більше національно-патріотичного характеру.

Там дійовими особами були Січовий Стрілець, Мазепа, і таке подібне. Там розповідалось про долю України. Нема прямих доказів, але є такі опосередковані факти, що скоріше всього якраз цей вертеп був запроваджений, коли активну діяльність провадив Степан Бандера в селі. І так воно збереглося до нашого часу.

... Ім'я того скульптора, що перший пам'ятник Степанові Бандері створив у нас, за нашими даними, відоме тільки прізвище — Михайлюк, ім'я й по-батькові невідоме,

тому що тоді воно ще зберігалось в таємниці. Розумієте, з яких обставин. Уже пізніше дізнались прізвище, але особисто не могли з ним зв'язатися.

Зап. 9 вересня 1998 року в с. Старий Угринів Калуського району Івано-Франківської області від наукового працівника Меморіального Музею Степана Бандери Тараса Федорова, народився 21 липня 1975 року в Старому Угринові, освіта вища, магістер історичних наук. Живе і працює в Старому Угринові

Родинний дім Степана Бандери в Угринові Старому

Тридцять п'ятий рік минає

Тридцять п'ятий рік минає, Ми го споминаєм, Ми в Варшаві, в трибуналі Присуд відчитали.

Де дванадцять українців — Великих героїв, Що хотіли здобувати Україні волю.

Поміж тими героями Є також дівчата, Є Гнатівська і Зарицька Відважна, завзята.

Перший герой — то Бандера, Другий Лебідь зветься. Вни кайданів не бояться, З кайданів сміються.

Тих дванадцять засудили Поляки прокляті. На їх місце прийдуть інші Герої завзяті.

Записано 5 лютого в селі Нижньому Синьовидному Сколівського району Львівської області від Йосипа Крушельницького, 1922 р. н. освіта — незакінчена середня

«Димову заслону усунув похорон Провідника»

Риси і прикмети характеру, що їх мав Степан Бандера, попри організаційні здібності, є рідкою цінністю у людей взагалі, а в українських людей зокрема. Тому втрата їх власника така дуже важка...

Тим більше, що такі люди, як Степан Бандера, дуже рідко появляються і дозрівають в новітньому українському підсонні.

...Димову заслону сенсаційности усунув шойно похорон Провідника ЗЧ ОУН Степана Бандери і суворомовчазна демонстрація смутку, болю і тієї сили, що крилась у поставі українців різних походжень, віровизнань і політичних поглядів; тієї ідейної сили, яка промінювала від учасників похорону, а яка стоїть і стоятиме непохитно та вірно при воюючому українському національному прапорі, яким була сповита домовина Степана Бандери. Це відчули приватні на похороні і численні чужинецькі кореспонденти, і від того часу про самого Бандеру і про його однодумців стали говорити й писати як про борців за свободу поневоленого Москвою українського народу.

...Це може випадок, але випадок рідкий і знаменний, що Москва мимоволі відзначила Степана Бандеру як найбільшого, за її оцінкою, Мазепинця наших днів. Таке відзначення є великим привілеєм долі. За цей час великий привілей заплатив Степан Бандера ціною власного жертвовного життя...

Кость Порохівський, псевдонім (Євген Зіблікевич, член УВО-ОУН, провідний член Гетьманського руху, редактор газети «Америка» у США)

«Ніколи не забудьте»

... Ніколи не забудьте, що вдіяв Бандера, який боровся за вашу волю. Його ім'я, Його чини ввійдуть в історію. Хай воля буде нагородою за Його смерть.

У сні, яким Він тепер спить, зійшов на нього спокій довгожданий. Його боротьбу закінчило вороже убивство. **Не забудьте Його імені, гордіться Україною, коли будете славити незалежність.**

Джон Р. Бравн, секретар Англо-Українського Товариства в Рочдейлі, Англія (Вільний переклад Дмитра Штикала)

Світлій пам'яті Сепана Бандери

Ой, Морозе, Морозенку (Українська історична пісня)

Букети повні рож і рідної калини
Покласти нам дозволь на свіжу домовину
Твою: — творче УПА, надхненнику до чину,
Що має за мету державність України.

Немов магнет сталінний, як джерело життя,
Саме Твоє ім'я — надхнення для мільйонів.
Не вбила смерть Тебе, бо свіжих батальйонів
Стаєш прапороносець і знам'я!

**Чорнозем рідних скиб і чорноморську воду
Покладено в труні вогненного борця.
Його потужний дух окрилює серця,**

**Аж доки прах спічне в столичнім пантеоні.
Бандерине ім'я значитиме свободу
У вихорі сторіч, в незламних легіоні!**

Ігор Калиненко 1959 р.

На смерть Степана Бандери

... Степан умер. Москва раділа. Вкраїна плакала в той час. Але історія — невпинна: Дала державу для всіх нас.

Моліться Богу за Вкраїну, Бо наш час уже пробив! Любім ми нашу Україну Так, як Степан її любив!

Георгій Фастовець м. Київ, 1999 кол. політв'язень ГУЛАГУ

Портрет Георгія Фастовця, намальований невідомим художником на засланні в грудні 1949 р (Для «Гомону України» передав Адольф Гладивич з Монреалю).

Провідницьке ім'я прив'язане до третьої епохи визвольного руху

... В історії України ми мали лише два провідницькі імена, прив'язані до визвольного руху епохи: Мазепинців і Петлюрівців. Може, обидва ці рухи більше всеукраїнські, державницькі, конструктивніші. Вони ж були збудовані, все таки, на базі устійненої чи революційної державности. «Бандерівство» постало без держави, виросло в підпіллі. Але над двома іншими мало воно одну перевагу — воно перше об'єднало в собі стихійну революційність більшості українського народу, принаймні в одній частині України.

Степан Бандера, як сучасний політичний діяч, мав багато ворогів, льюальних і ні, чесних і менше чесних. Але ми певні, що в історичній перспективі універсальна роль його буде оцінена всіма українцями. **І ми певні, що цьому Великому Провідникові буде збудовано колись пам'ятник у державній столиці України.**

Орп. (З України, 1959)

Степан Бандера у контексті своєї й нашої доби

(Київ-Прага. «Радіо Свобода»). — Ідейно-політичні опоненти визвольних змагань українців зазвичай були схильні ототожнювати цю боротьбу за державну незалежність із найбільш яскравими та символічними посталями національного опору. Тому протягом майже двох століть прихильників усамостійнення України називали **мазепинцями**, до 40-х років ХХ століття — **петлюрівцями** і з половини минулого століття й до наших днів — **бандерівцями**.

Послідовні прихильники самостійності України сприймають Степана Бандеру однозначно позитивно. Супротивники української незалежності своє ставлення до самостійності переносять також на особистість лідера революційної ОУН. Ті ж, для кого незалежна Україна – це тільки гра історії, наслідок випадкового збігу обставин, воліють про Бандеру взагалі мовчати.

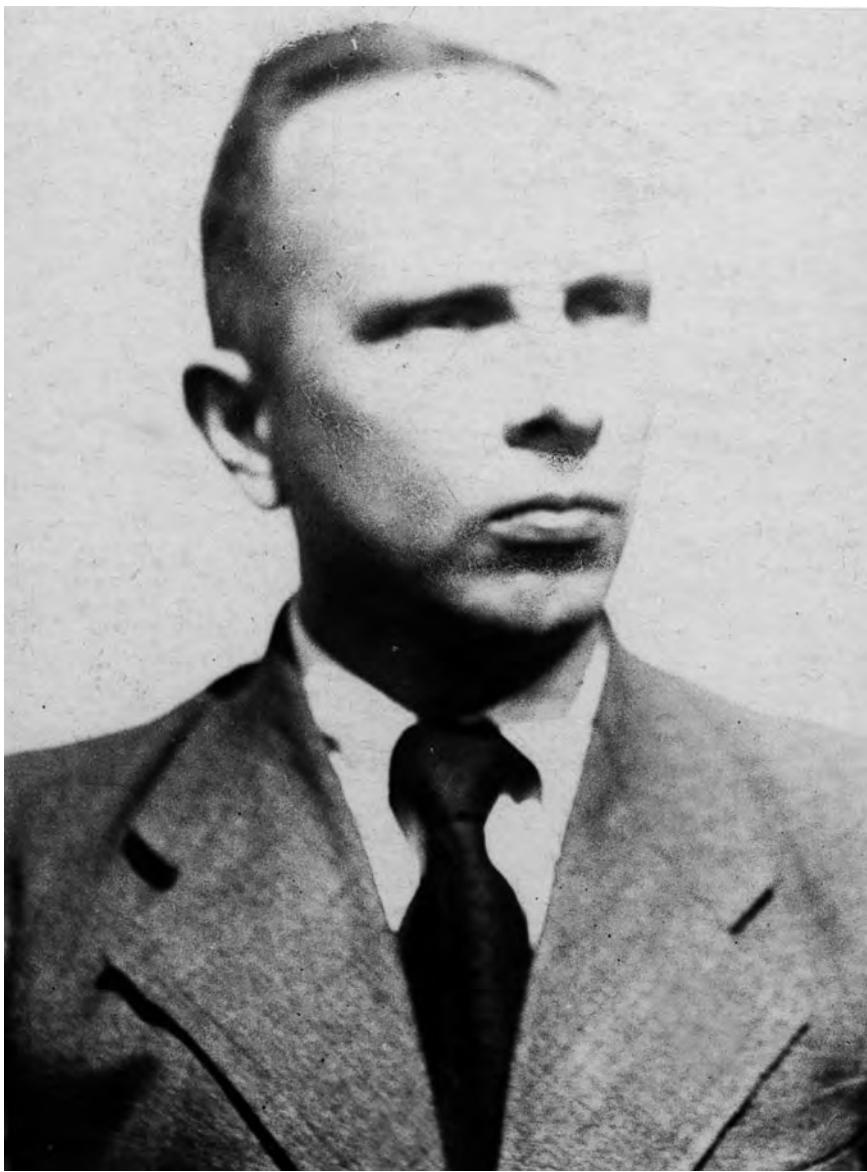
Проте в Україні вже виникає тенденція формування науково-об'єктивного дискурсу щодо Степана Бандери і того громадсько-політичного руху, тієї ідеології та політичної практики, **символом** яких він став. Усе це відбувається нелегко, адже ще живі традиції соєтського Агітпропу, що активно формував підсвідомий страх перед таємничою і жахливою силою, що називалася «бандерівці». Та часи, хоч не так швидко, як би хотілося, змінюються.

...

На війні як на війні

У 1938 році від рук агента НКВД Павла Судоплатова загинув провідник ОУН Євген Коновалець. Це спричинило розкол у провіді організації між прихильниками опертя на власні сили й тими, хто вважав вирішальним зовнішній чинник, між революційними борцями й опортуністами. 10 лютого 1940 року було зформовано Революційний Провід ОУН на чолі зі Степаном Бандерою.

До речі, одним із приводів для розколу було ставлення до подій у Карпатській Україні. Бандера і його соратники вважали, що треба кинути всі сили ОУН на допомогу цій маленькій українській державі, але офіційний наступник Коновальця, полковник Андрій

Мельник виступив проти цього, не бажаючи дратувати європейські потуги. Новообраному лідерові ОУН Бандері треба було розв'язати проблему зі ставленням українських націоналістів до Другої світової війни та її учасників з огляду на український національно-державний інтерес.

Напередодні бурхливих воєнних подій на землях України ООН ухвалила рішення: у війні, що насувається на терени України, вона мусить виступати перед світом як **самостійний чинник**, має виразно й рішуче задекларувати перед людством своє бажання жити самостійним державним життям і своє прагнення боротися проти кожного, хто заперечує право українського народу жити вільно у власній самостійній державі й намагатиметься поневолювати Україну. Основна частина членсько-

го складу ОУН перебувала на теренах, окупованих Німеччиною і Слов'янським Союзом, тож організація мала визначитися щодо цих двох держав, що, на думку Проводу революційної ОУН, були приречені на збройне протистояння. Ставлення СРСР до незалежності України було однозначно негативним. Щодо ставлення Німеччини зберігалися деякі сумніви. Потрібна була акція, що поставила б нацистську Німеччину перед необхідністю чітко відповісти на це питання.

Такою акцією стало проголошення 30 червня 1941 року у Львові Акту відновлення Української держави. Визначний член ОУН Ярослав Стецько розпочав формування уряду, куди було запрошено представників різних політичних сил. Німецька влада арештувала Степана Бандеру, вима-

гаючи відкликати Акт 30 червня; невдовзі було заарештовано багатьох інших керівників ОУН. Бандера відмовився відкликати Акт. До 1944 року він перебував за колючим дротом нацистського табору Саксенгаузен. А його рідні брати Василь та Олександр були замордовані в концтаборі Освенцім.

...

Символ боротьби

...Критики ООН часто дорікають цій структурі недемократичності. Але слід зазначити, що організація, збудована на засадах військової дисципліни, за визначенням не може бути демократичною, тим більше коли вона перебуває в підпіллі. Такі дорікання слушні тоді, коли вона приходить до влади і починає визначати політичну систему держави. Але треба віддати належне ООН: навіть за умов війни та підпілля вона намагалася на рівноправній основі співпрацювати з іншими політичними силами (це стосувалося і уряду Ярослава Стецька, і Української Головної Визвольної Ради, що виконувала функцію підпільного парламенту України). У цьому сенсі важливу роль відіграв Третій Великий Збір ООН, що відбувся 21-25 серпня 1943 року.

...

Під час Другої світової війни до лав ОУН увійшла значна кількість українців Великої України, які були рішуче проти однопартійної системи, бо в УРСР вони відчували її згубний характер на собі. Насамперед їм відповіли Третій Збір: «ОУН не бореться за Україну для себе, вона не бореться за владу в Україні ані за форму владу. Про владу та її форму буде рішати сам народ і його найкращі представники». Цей Збір відзначив: «ідеал нового суспільства – вільна людина»; «свобода друку, слова, думки, переконань, віри й світогляду, проти кидкування суспільства світоглядових доктрин і догм»; «повне право національних меншин плекати власну за формою і змістом національну культуру»; «рівність усіх громадян, незалежно від їх національності, в державних і громадських правах і обов'язках».

Игор Лосев

Реакція української еміграційної преси на вбивство Степана Бандери

Відгомін світових чужомовних видань ЗМІ на судовий процес над вбивцею Степана Бандери

БОГДАН СТАШИНСЬКИЙ:

- втік до Західньої Німеччини 12 серпня 1961 року
- з 1 вересня 1961 року перебував у слідчій тюрмі
- 15 листопада 1961 року представники Закордонних Частин ОУН повідомили на прес-конференції, що вбивство Степана Бандери скоїв Богдан Сташинський з доручення Москви
- суд над Богданом Сташинським відбувся в Карльсруге від 8 по 19 жовтня 1962 року. Суд засудив його як виконавця атентату, лиш на 8 років ув'язнення, при тому звинувачуючи найвище керівництво СССР — першого секретаря КПСС Нікіту Хрущова, керівника КГБ Александра Шелепіна, голову Президії Верховної Ради СССР Климента Ворошилова — як замовника вбивства.

Максимчук: Ми охороняли пам'ятник

Після армії я повернувся знову від батьків у Калуш і тут дізнався від свого друга про Спільку Укра-

їнської Незалежної Молоді (СНУМ). Ну, в принципі, ми так поговорили і я в ту Спілку взяв і вступив. Бук-

вально я вступив у неї десь в травні. У липні мене коло пам'ятника Степанові Бандері, якого я охороняв, прострілили.

Ми охороняли пам'ятник. Нас було двоє. І я перед нападом москалів походив троха по росі, промерз і рішив трохи пройтися по дорозі, там така вуличка є. Зійшов. Стояв і думав собі.

І просто появилoся таке внутрішнє відчуття, що ззаду мене хтось є. Я просто повернувся і увидів дві людини в масках, і погляд мій запримітив автомати в них. Я одного вдарив, другого вдарив і вирвався з їх оточення ввєрх, вибіг майже на світло і з-за каплички почув вистріл. Одиночний вистріл.

Вистріл пройшов мимо моєї голови. Я просто повернувся і другий вистріл уцілив мені в ліву руку на рівні серця...

До свідомості я прийшов уже після операції. Біля мене стояла мама.

Там даліше лікування було. Стояла біля мене охорона. Ну, стояли старші хлопці з СМУМу...

Зап. 11 вересня 1998 року
в Калуші Івано-Франківської
області від Василя Максимчука,
с. Івана, народився 18 серпня
1970 року в с. Бучачки
Снятинського району
Івано-Франківської області

Хто знищив пам'ятник Бандері

(УЩС). — 27 листопада 1990 року міністер оборони СРСР маршал Д. Язов, виступаючи по першій програмі імперського телебачення, за дорученням президента, сказав, що будуть знищені пел'ятники «поставлени прислужникам фашизму в Західній Україні»...

Від слів до «дій» треба було чекати приблизно місяць. 30 грудня 1990 року, в роковини народження Степана Бандери, в 5:00 годині вранці, в селі Старий Угринів Калуського району Івано-Франківської області було зірвано пам'ятник Степанові Бандері, встановлений 14 жовтня 1990 року.

Вибух наніс знищення у радіусі 150 метрів і пошкодив 20 хат. Спричинниками цього вандалізму були московські імперіялісти під керівництвом Горбачова. Крючкова та Язова і їхніх вислужників.

10 липня 1991 року між годининою 3:00 і 4:00 вранці шестеро озброєних людей в чорних масках наблизилися до пам'ятника Степана Бандери у селі Старий Угринів і без попередження відкрили автоматний вогонь по охоронцях пам'ятника. Охоронці були змушені відступити, щоб покласти допомогу. До одного з охоронців, Василя Максимчука, члена СНУМ, випущено автоматну чергу і поранено його в ліве плече.

Напасники випустили чотири червоні ракети, а тим часом підложили вибухівку та зірвали відбудований пам'ятник. На місці злочину знайдено порожні патрони з автомата калібру 5,45 та кулі з плоскими чубками.

ЗНИЩЕНИЙ ПАМ'ЯТНИК СТЕПАНОВІ БАНДЕРІ

Отця Андрія Бандеру проголосять блаженним

О. Андрій і Мирослава Бандери

Постуляційний центр беатифікації та канонізації святих УГКЦ завершує збір документів у справі проголошення блаженним отця Андрія Бандери, батька провідника ОУН Степана Бандери.

вони або загинули, або зазнали шалених страждань за життя. Однак непоправне горе і біль, який стискав серце отця через втрату дружини та доньки, не зруйнували його як духовну особини.

п'ятий день арешту отця Андрія етапували в Київ, у третє управління НКВД УССР.

Слідство вів уповноважений третього відділу, молодший лейтенант державної безпеки Войцехівський. Допити були безконечними. З протоколів дізнаємося, що отець Андрій говорив про себе: "Офіційним членом ОУН я не є з релігійних мотивів. Погоджуюсь із принципом: "Кожна влада від Бога...". Я є симпатиком українських націоналістів. Сам ніякої участі в ОУН не брав, хоч мені відомо про практичну діяльність ОУН у західних областях України і за кордоном".

Допити вели напередодні та в перші дні Другої світової війни. "Енкаведисти" поспішали. Німці вже були в Галичині. 10 липня 1941 року отця Андрія Бандеру розстріляли. Лише 1992 року родина дізналася про долю свого батька. Цього самого року його реабілітувала прокуратура, тобто визнала невинуватим в інкримінованих йому більшовицькими злочинах. Донині не відомо, де поховано останки отця.

У Центральному історичному архіві у Львові зберігаються численні матеріали про життя і діяльність отця Андрія Бандери, завдяки старанням митрополита УГКЦ Андрея Шептицького.

"Що буде мій громаді, то буде зі мною, — говорив отець. — Не маю релігійного, духовного права і не маю права як патріот український залишати громаду..." І цих слів він дотримався.

Галина Терещук, радіо "Свобода"

Церква у Старому Угринові

Серед документів, зібраних для беатифікаційного процесу, сотні свідчень очевидців про життя о. Андрія, його діяльність і смерть.

За різних режимів у Галичині священник проповідував слово Боже і зберігав український дух, культуру. До дня свого арешту отець Андрій не покинув своїх парафіян. У вирі соціальних трагедій душ пастир сам виховав семеро дітей.

Отець Андрій Бандера народився 1882 року. Мешкав у Стрию. Після гімназії навчався на богословському факультеті Львівського університету. Здобувши освіту, одружився з Мирославою Глодзінською, яка походила зі старовинної галицької родини священників. 1906 року Андрій Бандера був рукоположений у сан священника митрополитом УГКЦ Андреем Шептицьким.

Тривалий час служив в одній церкві зі своїм тестем у селі Угринів, що на Івано-Франківщині. А 1913 року став парохом сільсько-го храму.

Парафіяни відгукувалися про нього як про доброго пастиря, який нікого не скривдив, захищав бідних і не брав грошей за треби. Отець Андрій багато працював із вірними, залучав селян до читання, надаючи книги із власної бібліотеки.

Коли 1919 року було проголошено ЗУНР, отця Андрія призначили послом Української Національної Ради ЗУНР у Станіславові (нині Івано-Франківськ). Він був духовним опікуном Української Галицької Армії.

1922 року пережив страшне горе — його 34-річна дружина померла від туберкульозу горла, залишивши вісьмох дітей. Невдовзі відійшла у вічність наймолодша донька, яка була ще немовлям.

Отець Андрій залишився сам із сімома дітьми. Життя не шкодувало його синів і доньок. Усі

стисть і сильну людину. У кожному селі, де служив парохом, отець створював "Просвіту", читальні, споживчі кооперативи, товариства "Сільсько-го господаря". Двічі польська поліція заарештовувала священника. 1928 року разом із сином Степаном його ув'язнили за те, що відправив панахиду на могилах січових стрільців, але невдовзі цю справу закрили за браком доказів. Удруге отця Андрія заарештували 1930 року за підготовку зустрічі митрополита Андрея Шептицького з парафіянами.

Односельці згадують про свого пароху як про правдивого душпастиря, який у будь-яку пору дня і року пішки долав десятки кілометрів лишень, щоб допомогти потребуючій душі.

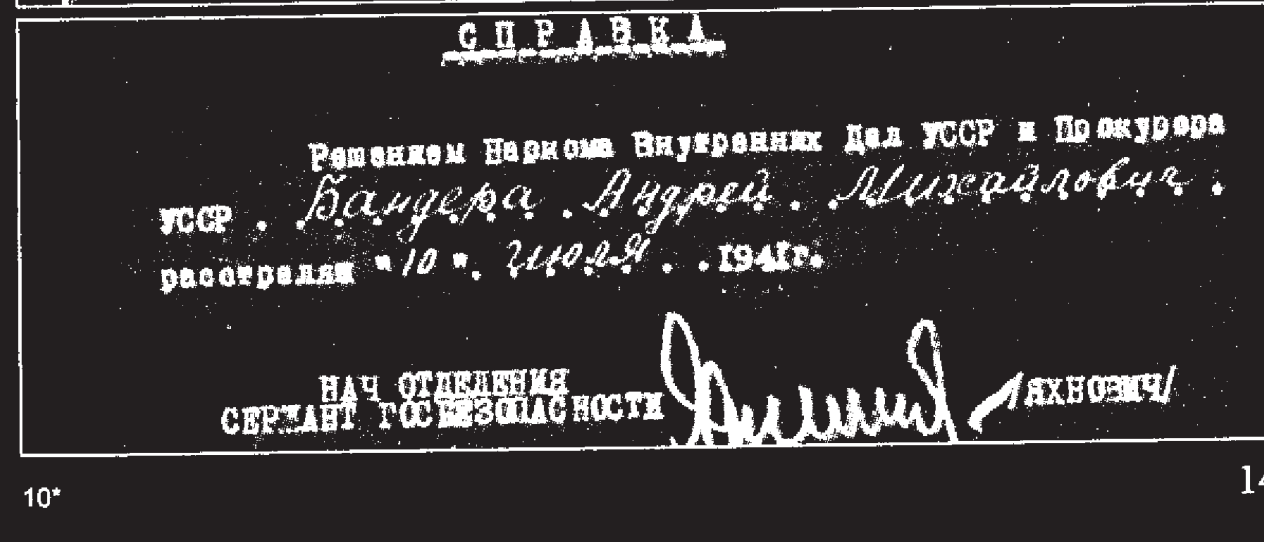
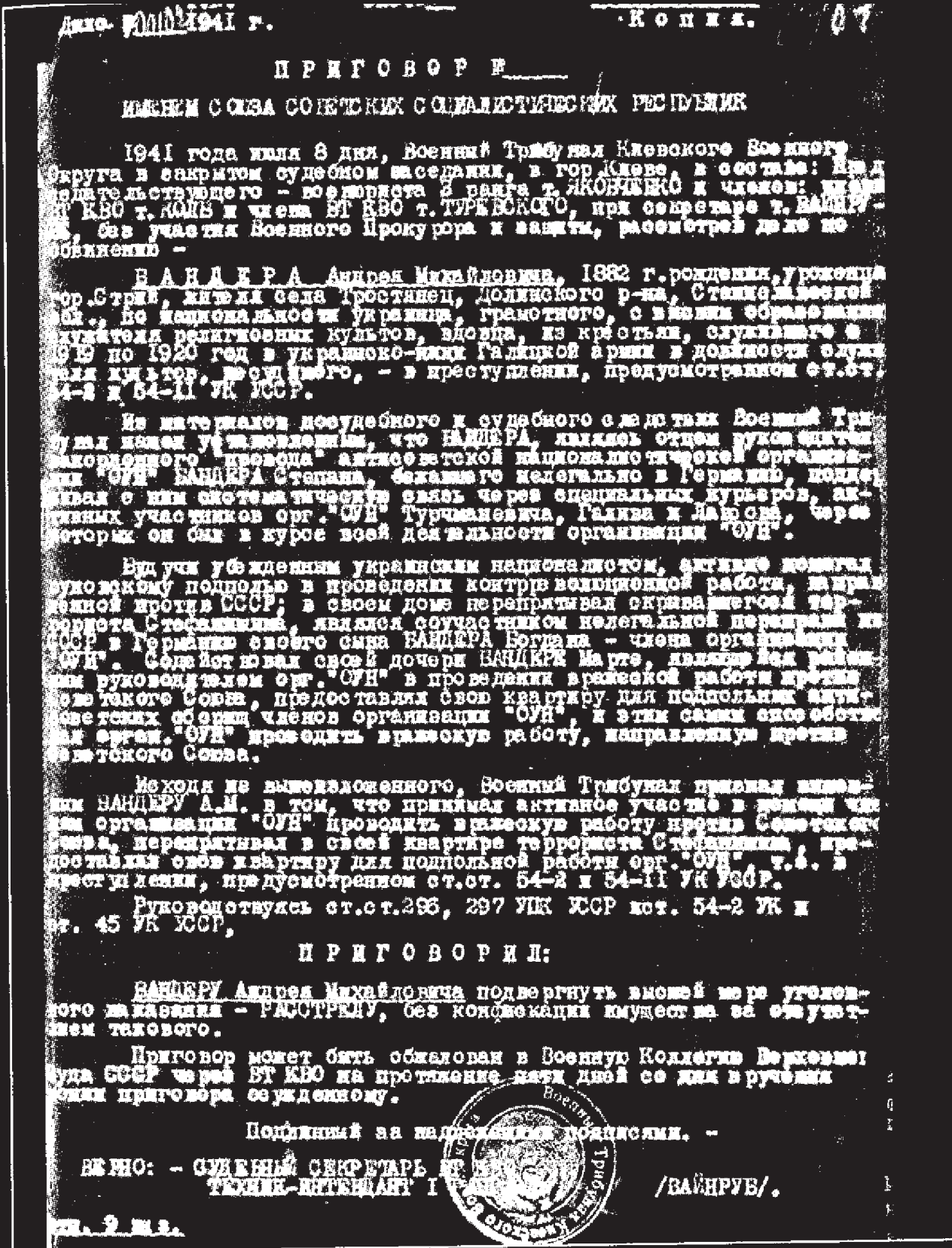
Після так званого "золотого вересня" 1939 року, коли в Галичину прийшла советська влада, почалося нищення УГКЦ.

Зрозуміло, що отець Андрій як батько провідника ОУН Степана Бандери та вся його родина були під пильним оком більшовицьких агентів. Кілька разів українські підпільники організовували для священника та його дітей нелегальний переїзд за кордон. Однак отець Андрій так і не погодився на переїзд. Він не міг у скрутний час залишити своїх парафіян без пастирської опіки.

"Розлучити мене з ними можуть тільки наказ моєї церковної влади або насильство ворога, остаточно — смерть!" — ці слова отця Бандери стали для нього пророцтвом.

22 травня 1941 року, за місяць до початку Другої світової війни, священника та його доньок Марту й Оксану заарештували. Приводом стало те, що вони буцімто перешкодували нареченому служниці. Однак насправді всі розуміли, що справжня причина арешту — діяльність Степана Бандери. На

ДОКУМЕНТ НКВД ПРО РОЗСТРІЛ О. АНДРІЯ БАНДЕРИ

Перший зліва О. Андрій Бандера

«НАША БОРОТЬБА СПРАВЕДЛИВА...»

З листів Степана Бандери до генерала Романа Шухевича

Хай Господь Всемогучий має Вас Усіх в своїй опіці, спомагає в усьому, благословить Вашу боротьбу і працю, провадить у всьому. Наша справа чиста і благородна, наша боротьба справедлива – з нами Бог.

Найдорожчий, Сердечний Мій Друже! Не вмію сказати того, що чуємо, як відносимось – до Тебе, до Усіх Вас. З кожною згадкою, з кожною думкою про Вас – вступаємо до святині. Вітаю Тебе найсердечніше і бажаю найбільше сил і успіхів у Твоїй великій історичній праці – від себе і від усіх націоналістів-революціонерів на чужині. Передай від мене і від усіх такий же щирий, дружній привіт і побажання УГВРаді, героїчній УПАрмії, всім її командирам і воякам, членам ОУН та всім борцям за волю України.

Слава Україні – Героям Слава!

Липень 1949.
Бийлихо.

Липень 1949 – до Тура [Шухевича Романа]
(Лист переписаний на 84 стор.)

* * *

Хай Всевишній благословить Вашу праведну боротьбу, хай кріпить Ваші сили, заощадить жертв і хай нагородить заслуженою перемогою.

Живемо усі Вами, Вашим змаганням, соромно нам, що ми тут, а не поруч Вас.

Сердечний мій, Найдорожчий Друже, – вітаю Тебе найщиріше і стискаю по-козацьки. Передай гарячий, дружній привіт Усім, Усім Дружам. Борітеся – поборете!

Слава Україні! – Слава Героям!

Все Твій і Ваш Степан
Травень 1950 – до Тура [Шухевича Романа]

Музей-садиба Степана Бандери у Волі Задеревецькій

Щира подяка Жертводавцям на спеціальне видання «Гомону України»

КАНАДА

ALBERTA

CALGARY

по \$50: І. і А. Криль; Г. Пандяк; В. і К. Сидорук

EDMONTON

по \$2,000: Дім Української Молоді та Українські Державницькі Організації
по \$200: Ю. Хохла
по \$100: Г. Процьків
по \$50: З. Бойко; В. Вальків
по \$30: В. і М. Думанський

LETHBRIDGE

по \$30: А. і М. Трон

ST. ALBERT

по \$50: Б. і В. Вальків

BRITISH COLUMBIA

DELTA

по \$25: Н. Шульга

KELOWNA

по \$50: М. Стець

PITT MEADOW

по \$50: Я. і А. Сверида

RICHMOND

по \$100: С. Петелицький

VERNON

по \$0: М. Петриків

VICTORIA

по \$100: О. Захарій

MANITOBA

WINNIPEG

по \$100: Ліга Українців Канади;
П. і Г. Достовський
по \$50: І. Жук; В. і Е. Кухарський;
О. Яворський
по \$25: Т. Гуменюк

NOVA SCOTIA

SYDNEY

по \$50: І. Савка

ONTARIO

ALVISTON

по \$15: М. Мазурок

AMHERSTBURG

по \$150: Б. і А. Легкий; Я. і В. Легкий
по \$50: М. Кудла

CALEDON

по \$100: Г. Свергун
по \$50: В. і І. Боднар

COURTICE

по \$100: М. Кадикало

HAMILTON

по \$100: Б. Кульчицький; Ліга Українців Канади; М. і М. Мись; С. Соболевський;
Український Культурний Центр
по \$50: Д. і П. Боднарук;
С. і А. Романишин

KITCHENER, ON

по \$100: Г. Василюшко; В. і А. Єременко

LONDON, ON

по \$100: Ліга Українців Канади
по \$50: Р. і Ю. Водвуд
по \$35: П. Іванків

по \$25: П. Семенюк

MIDLAND, ON

по \$50: Д. і А. Смачило

MISSISSAUGA, ON

по \$1,000: Nadia Kostruba Estates Inc.
по \$300: І. і В. Мокан
по \$250: Rodan Energy Solutions Inc.
по \$200: Об'єднання кол. Вояків УПА в Канаді
по \$100: Р. і Х. Медик; М. і А. Шепетик
по \$50: Т. і Е. Бурий; К. Гарбовська;
Я. і М. Крет; А. Падучак; В. Радь;
М. Стриняк; А. Троян
по \$30: Й. Боднарук
по \$25: М. Грицишин

NIAGARA FALLS, ON

по \$100: В. Павлусь

OAKVILLE, ON

по \$3,000: Caravan Logistics Inc.
по \$200: Trident Associates Printing
по \$25: Р. і В. Безубко

OSHAWA, ON

по \$500: Ліга Українок Канади
по \$100: І. і Т. Манько
по \$50: О. Горегляд – в пам'ять пок.
Михайла Хміля; О. Матичак (Ошава);
К. Шуліга

OTTAWA, ON

по \$50: О. Костюк

RICHMOND HILL, ON

по \$500: І. Яремко
по \$100: В. Чвиль

ST. CATHARINES, ON

по \$250: Ліга Українок Канади;
Ліга Українців Канади; Спілка
Української Молоді

по \$200: д-р О. Валер

по \$100: І. Кардаш; Я. Сташинський;
Л. Шпак

по \$50: О. Гнатиків; М. Дейнека; П. Коваль; М. і С. Коційовський; Е. Смаль

STONEY CREEK, ON

по \$250: Т. Нарожняк
по \$50: С. і С. Блашків

SUDBURY, ON

по \$1,000: Ліга Українок Канади і
Ліга Українців Канади
по \$75: С. і М. Буба
по \$50: В. і О. Давидяк

THUNDER BAY, ON

по \$200: Ю. Дацко
по \$100: Ліга Українців Канади
по \$50: С. Пісоцький

TORONTO, ON

по \$5,000: Кредитова Спілка
«Будучність»
по \$1,000: Д. і М. Гулей; Фундація «Десна»;
Ліга Українок Канади (Крайова Управа);
Ліга Українців Канади (Крайова Управа);
Дослідний Інститут «Студіюм»
по \$500: Bloor Travel Agency Ltd; Е. і Я. Гуцуляк;
Родина Ільків – в пам'ять пок. Осипа Ільківа;
Ліга Українок Канади; Ліга Українців Канади;
Future Bakery
по \$450: А. Шматуха
по \$300: Ліга Українок Канади (Етобіко);
В. і З. Окіпнюк
по \$250: І. Бардин; Т. і Х. Бідак; О. і А. Романишин;
Спілка Української Молоді (Крайова Управа);
Т-во кол. Вояків УПА в Канаді;
Український Дім ім. Тараса Шевченка в Етобіко;
Б. і О. Чиж
по \$200: д-р А.В. Лебедь; Ліга Українців Канади (Етобіко);
П. Саварин; П. Яріш
по \$150: М. Фишер-Слиш

Головний спонсор видання: Фундація «Будучність»

Фундація кредитової спілки «Будучність» і її членів

За сприяння і надання нових матеріалів для цього спеціального видання «Гомону України» редакція висловлює подяку

установам:

Українські Державницькі Організації (Канада-США-Великобританія)
Дослідний Інститут «Україніка» (Торонто)
Архів Видавництва «Гомін України» (Торонто)
Музей української визвольної боротьби (Лондон, Англія)
Видавництво «Літопис УПА» (Львів-Торонто)
Центр досліджень Визвольного Руху (Львів)
Центр національного відродження ім. Степана Бандери (Київ)

особам:

Микола Посівнич (Львів), Микола Кулик (Торонто), Василь Олесків (Лондон, Англія), Віра Микитин (Торонто), Андрій Куцан (Мюнхен), Андрій Сколозdra (Торонто)

Використані джерельні матеріали:

«Степан Бандера та його родина в народних піснях, переказах, спогадах» Григорій Дем'ян, ред. (Львів, 2006)
«Життя і діяльність Степана Бандери. Документи і матеріали». Микола Посівнич, ред. (Тернопіль, 2008)
«Московські вбивці Бандери перед судом» Данило Чайковський, ред. (Мюнхен, 1965).
Матеріали зі ЗМІ і архівів на інтернеті.

До видання спеціального числа причинилися
Софія Сосняк, Михайло Гуцман, Олег Романишин (редакція),
Оксана Дуда, Дарія Луців (адміністрація).

по \$100: М. і Т. Бандурка; Р. Било; Братство кол. Вояків 1-ої УД УНА (Крайова Управа); Б. Брездєнь; М. Ваврик; П. Воробець; В. Гайда; С. Гурко; І. Гой; В. Дабрик; Ю. Кінаш; Й. Кошицький; М. Латишко; О. Любка; Г. Мацюк; С. Мачужак; В. і Т. Михайлици; Я. і В. Низовий; М. Пилип'юк; С. Федунків; І. і Т. Фірчук; С. Харко і Х. Вінтоняк; К. Чорна; С. і А. Чорний

по \$85: О. Туренко

по \$75: В. Чопик

по \$60: М. і М. Гоголь

по \$55: Й. і О. Паар

по \$54: д-р М. Ковальський

по \$50: Е. і М. Бочан; М. і А. Бурий; Й. Волощак; М. і С. Герар; Т. Давидович; М. і В. Дендерис; Н. Добровольська; А. Кузик; М. Кузь; М. Лялька; М. Марущак; Я. і Ф. Мельник; М. Максим; В. Міносора; В. Мойсяк; Д. Непотюк; Р. Остапа; В. Савдик; І. Теплий; І. Федорчук; О. і З. Хабурський; П. і М. Цехош; М. і О. Цуп; Д. Чеканський; А. і А. Шіляк; М. і А. Шумський; А. і С. Шуст; С. Якубів, М. Грона

по \$40: М. і Т. Рудзік

по \$30: Й. Лисович

по \$25: Е. Боднарчук; М. Лозинська; В. Лучків; М. Сухий
по \$15: К. Климків
по \$10: І. Лаврик

WELLAND

по \$100: Український Культурний Центр і
Спілка Української Молоді

WHITBY

по \$100: А. і Т. Кадикало

WINDSOR

по \$400: Українські Державницькі Організації
по \$100: Р. і А. Гавадзин, П. Мицак

QUEBEC

LAVAL

по \$50.00: Е. Чубатий

MONTREAL

по \$1,000: Українська Народна Каса
Дежарден
по \$250: Спілка Української Молоді
по \$150: А. Гладилович
по \$100: В. Миколинський; Я. і М. Чолій
по \$50: Б. і С. Баб'як; Я. Волошин-Хохлак;
Ю. і М. Гузар; Л. Левицька; М. Сайко;
М. і Х. Фіголь; І. Чверенко
по \$30: В. Свобода
по \$25: В. Горбатюк; С. Керик; Р. Романцишин

SASKATCHEWAN

SASKATOON

по \$100: Werezak's Pharmacy Ltd.; С. Дух;
Клюб Сеньйорів «Дніпро»; Ліга Українців Канади; І. і О. Матвейко; Я. Сиваник
по \$50: А. Пасічняк
по \$20: В. Мащак

США

по \$1,000: Українсько-Американська Фундація «Воля» (Нью-Йорк); Фундація «Спадщина» Банку «Певність» (Чикаго)
по \$250: Федеральна Кредитова Кооператива СУМА (Йонкерс)
по \$100: В. Микитин (Сан Сіті)
по \$50: В. Когут (Рочестер); М. і О. Рощецький (Парма)
по \$25: Е. Іванків (Чикаго); М. і Е. Ковальський (Гоффман Естейтс); О. Фрайт (Літія)